

Algemeen ambtsbericht Iran

Oktober 2010

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Directie Consulaire Zaken en Migratiebeleid
Afdeling Asiel, Hervestiging en Terugkeer

Den Haag

	<i>Pagina</i>
Inhoudsopgave	
1 Inleiding	3
2 Landeninformatie	4
2.1 Basisgegevens	4
2.1.1 Land en volk	4
2.1.2 Geschiedenis	5
2.1.3 Staatsinrichting	7
2.2 Politieke ontwikkelingen	13
2.3 Veiligheidssituatie	22
3 Mensenrechten	24
3.1 Juridische context	24
3.1.1 Verdragen en protocollen	24
3.1.2 Nationale wetgeving	25
3.2 Toezicht	30
3.2.1 Internationaal	30
3.2.2 Nationaal	32
3.3 Naleving en schendingen	33
3.3.1 Vrijheid van meningsuiting	33
3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering	41
3.3.3 Vrijheid van godsdienst en overtuiging	44
3.3.4 Bewegingsvrijheid	54
3.3.5 Rechtsgang	61
3.3.6 Arrestaties en detenties	64
3.3.7 Mishandeling en foltering	68
3.3.8 Verdwijningen	70
3.3.9 Doodstraf	71
3.4 Positie van specifieke groepen	74
3.4.1 Dienstplichtigen/militairen	74
3.4.2 Leden van specifieke oppositiebewegingen	76
3.4.3 Etnische groepen	80
3.4.4 Homoseksuelen	83
3.4.5 Vrouwen	86
3.4.6 Minderjarigen	90
4 Migratie	92
4.1 Migratiestromen	92
4.2 Activiteiten van internationale organisaties	92
Bijlage(n)	98
I Lijst van geraadpleegde bronnen	98
II Talen en dialecten in Iran	103
III Kaart Iran	104

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Iran beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Iran en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Iraanse asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerder verschenen algemene ambtsberichten over de situatie in Iran (laatstelijk januari 2010) en beslaat de periode van december 2009 tot en met september 2010.

Het algemeen ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Teheran aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee van dit algemeen ambtsbericht wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek en veiligheidsgebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een beknopt overzicht van de recente geschiedenis van Iran. Ook is een korte passage over de geografie en de bevolking van Iran opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Iran geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Iran partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op naleving van de mensenrechten aan de orde. Daarna volgt de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen belicht.

In hoofdstuk vier komt de opvang van binnenlands ontheemden en vluchtelingen aan de orde en wordt informatie verstrekt over activiteiten van internationale organisaties, waaronder de UNHCR.

Voor de weergave van Iraanse namen is de spelling gebruikt zoals die in de media meestal wordt gehanteerd.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en volk

De Islamitische Republiek Iran¹ vormt de geografische brug tussen het Midden-Oosten en Azië. Het land grenst in het noorden aan Armenië, Azerbeidzjan, de Kaspische Zee en Turkmenistan, in het oosten aan Afghanistan en Pakistan, in het zuiden aan de Golf van Oman en de Perzische Golf en in het westen aan Irak en Turkije. Het land is onderverdeeld in 30 provincies.² Iran is circa 40 keer zo groot als Nederland en telt ruim 66 miljoen inwoners.³ De hoofdstad is Teheran.

De grootste bevolkingsgroep wordt gevormd door de Perzen (51%). Daarnaast wonen in Iran onder meer Azeri's (24%), Gilaki en Mazandarani (8%), Koerden (7%), Arabieren (3%), Baluchi's (2%), Loren (2%), en Turkmenen (2%). De verschillende etnische groepen onderscheiden zich met name op basis van de taal die zij van oorsprong spreken.⁴

Er zijn vele talen en mogelijk meer dan 100 dialecten in Iran. Het Perzisch of Farsi is de officiële taal. Het Perzisch maakt deel uit van de Iraanse taalgroep, net als het Baluchi, het Koerdisch en het Lorisich. Veel minderheidsgroepen spreken daarnaast hun eigen taal. Het grootste deel van de Turkssprekende Iraniërs woont in de provincies West en Oost Azerbeidzjan en Ardabil. Zij worden ook wel aangeduid als Azeri's, naar hun taal, het Azeri-Turks. In het noorden en midden van het Zagros-gebergte komen eveneens minderheidsgroepen voor die een Turks dialect spreken. Hier worden echter ook verschillende dialecten van het Koerdisch gesproken. Arabieren, een andere minderheidsgroep, wonen met name in de provincie Khuzestan in het zuidwesten van Iran. Het Lorisich, dat ook wel wordt beschouwd als een dialect van het Perzisch, wordt gesproken door Loren en Bakhtiari, die in het Zagros-gebergte ten westen van de stad Isfahan wonen. In het

¹ Officiële benaming: *Jomhuri-ye Eslami-ye Iran*.

² Ardabil, Azerbaijan-e Gharbi, Azarbayjan-e Sharqi, Bushehr, Chahar Mahall va Bakhtiari, Isfahan, Fars, Gilan, Golestan, Hamadan, Hormozgan, Ilam, Kerman, Kermanshah, Khorasan Noord, Khorasan Centraal, Khorasan Zuid, Khuzestan, Kohgiluyeh va Buyer Ahmad, Kordestan, Lorestan, Markazi, Mazandaran, Qazvin, Qom, Semnan, Sistan va Baluchestan, Tehran, Yazd, Zanjan.

³ CIA World Factbook Iran (4 februari 2010). Het International Religious Freedom Report 2009 noemt een aantal van 70 miljoen inwoners (US State Department, International Religious Freedom Report 2009 – Iran, 26 oktober 2009). Het Country Report on Human Rights Practices Iran 2009 noemt een aantal van ongeveer 65.8 miljoen inwoners (US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010).

⁴ CIA World Factbook Iran (4 februari 2010). Minority Rights Group, *State of the World's Minorities and Indigenous People 2010- Iran*, 1 juli 2010. Zie ook www.ethnologue.com

zuidoosten, in de provincie Sistan-Baluchestan, wordt Baluchi gesproken. Armeens wordt gesproken door de Armeense minderheid in Iran.⁵ Onderwijs vindt plaats in het Perzisch. Arabisch en Engels zijn de tweede en derde taal die worden geleerd in het basisonderwijs.⁶ Er zijn Armeense scholen. Hier wordt naast het Armeens ook in het Perzisch onderwezen. Voor toegang tot universiteiten is een goede beheersing van het Perzisch noodzakelijk.

In gebieden waar in eerste instantie een minderheidstaal wordt gesproken, kan het voorkomen dat, ondanks het onderwijs in het Perzisch, de beheersing van deze taal gebrekkig blijft.

De Iraanse kalender is gebaseerd op de zoroastrische kalender van het pre-islamitische Perzië. De jaartelling is echter gebaseerd op de vlucht van de profeet Mohammed van Mekka naar Medina in 622 na Christus, en gaat, anders dan de meeste islamitische jaartellingen niet uit van de maankalender maar van de zonnekalender. Het Iraanse jaar begint op 21 maart en de daarop volgende zes maanden bevatten ieder 31 dagen, de volgende vijf maanden ieder 30 en de twaalfde maand 29 (en om de vier jaar 30). Om de Iraanse jaartelling om te zetten in de Gregoriaanse, moet er 621 of 622 jaar bij opgeteld worden.

2.1.2 Geschiedenis

Perzië, de voorloper van Iran, kent een duizenden jaren oude beschaving. De geschiedenis van het moderne Iran begon in 1925, toen Reza Khan zichzelf uitriep tot de Sjah (koning) van Perzië. Onder zijn bewind werd de modernisering van het land voortvarend ter hand genomen.

Zijn handelspact met Duitsland en pro-Nazi opstelling leidde in 1941 tot de bezetting van Iran door de Sovjet-Unie en het Verenigd Koninkrijk, waarop Reza Khan werd verbannen en opgevolgd door zijn zoon, Mohammad Reza Pahlavi.

De nieuwe Sjah werd een trouwe bondgenoot van het Westen en de Verenigde Staten. Mohammad Reza Sjah voerde vanaf de jaren zestig een westers georiënteerd bewind, dat werd gekenmerkt door een reeks politieke, economische en sociale hervormingen, maar tegelijkertijd een repressief karakter had. Het succes van de hervormingen bleef voor brede lagen van de bevolking beperkt. Het toenemend verzet tegen het bewind van de Sjah leidde begin 1979 tot diens val en vertrek. De macht kwam na een korte overgangperiode in handen van de islamitische geestelijke ayatollah⁷ Ruhollah Khomeini, die kort daarop de

⁵ CIA World Factbook Iran (4 februari 2010). Zie ook www.ethnologue.com

⁶ Artikel 15 en 16 van de Grondwet.

⁷ De titel *ayatollah* betekent 'teken van God'.

Islamitische Republiek Iran uitriep. De Geestelijk Leider ayatollah Khomeini overleed in juni 1989 en werd opgevolgd door ayatollah Ali Khamenei. Khamenei is sindsdien de Geestelijk Leider van Iran (*zie ook paragraaf 2.1.3*).

Vanaf 1997, toen de hervormingsgezinde president Mohammad Khatami aan de macht kwam, leek het mogelijk democratische hervormingen door te voeren in Iran, zeker toen in 2000 de hervormingsbeweging een overweldigende meerderheid in het parlement behaalde. De hervormingsbeweging vond echter steeds de conservatieve Raad van Hoeders van de Grondwet⁸ op haar weg. Belangrijke, door het parlement goedgekeurde wetsvoorstellen, zoals de toetreding tot het VN-Antifolterverdrag en het VN-Vrouwenverdrag, werden door de Raad van Hoeders afgewezen. Khatami en zijn regering werd hierdoor gebrek aan slagkracht verweten en hij boette veel aan populariteit in.

Bij de parlementsverkiezingen van 2004 kregen de conservatieven, na uitsluiting door de Raad van Hoeders van het gros van de hervormingsgezinde kandidaten, weer de overhand in het parlement en in juni 2005 won Mahmoud Ahmadinejad de presidentsverkiezingen.

Ook bij de parlementsverkiezingen van 14 maart en 25 april 2008 behaalden conservatieve stromingen in het parlement de overwinning. Wederom diskwalificeerde de Raad van Hoeders vooraf een groot aantal met name hervormingsgezinde kandidaten.

Bij de presidentsverkiezingen van 12 juni 2009, waarvan de uitslag erg omstreden was, werd Mahmoud Ahmadinejad herkozen voor een nieuwe ambtstermijn als president.⁹ De verkiezingen, waarbij de oppositiekandidaat Mousavi geheel tegen verwachting weinig stemmen haalde, leidden tot beschuldigingen van verkiezingsfraude en tot straatprotesten in Teheran, waarbij de oproerpolitie zeer hardhandig optrad. Mousavi drong tevergeefs aan op het houden van nieuwe verkiezingen. Bij de protesten in Teheran en andere grote steden vielen tientallen doden en duizenden mensen werden opgepakt. Na de straatprotesten gingen de arrestaties van prominente activisten, politici, intellectuelen en journalisten onverminderd door.

In augustus 2009 begonnen de rechtszaken tegen de opgepakte demonstranten en activisten. Over de precieze aanklachten bestond veel onduidelijkheid. Staatsmedia noemden in elk geval betrokkenheid bij de onlusten rond de presidentsverkiezingen (*'rioting, vandalism'*), *'acting against national security'*, en het plannen van een *'fluwelen revolutie'*, waarbij buitenlandse organisaties en

⁸ Zie ook paragraaf 2.1.3 van dit ambtsbericht.

⁹ Zie voor uitgebreide informatie over het verloop van deze verkiezingen het algemeen ambtsbericht Iran van januari 2010.

inlichtingendiensten uit westerse landen, waaronder de VS en Nederland, betrokken zouden zijn geweest.

Op 5 augustus 2009 werd Ahmadinejad ingezworen in het parlement als president van Iran. Ook de beëdiging ging gepaard met demonstraties en betogingen uit onvrede met zijn omstreden benoeming.

Mousavi riep in augustus 2009 een nieuwe protestbeweging, 'De Groene Weg van Hoop' (*The Green Movement*), in het leven om de strijd tegen de herverkiezing van president Ahmadinejad voort te zetten. De hervormingsgezinde Mohammad Khatami en Mehdi Karoubi sloten zich aan bij deze nieuwe beweging.

Stemmethode presidentsverkiezingen 12 juni 2009

De stemmethoden tijdens de verkiezingen van 12 juni 2009 waren niet wezenlijk anders dan bij voorgaande verkiezingen. Het enige verschil was voor zover bekend dat de stemgerechtigden naast de *shenasnameh* (zie paragraaf 3.3.4) een extra document, te weten hun nationale identiteitskaart, moesten meenemen. Het nummer van hun nationale identiteitskaart werd vervolgens op het stembiljet geschreven alvorens het stembiljet aan de stemgerechtigde werd overhandigd. Op het stembiljet werd geen melding gemaakt van de naam van de stemgerechtigde.

2.1.3 Staatsinrichting

De staatsinrichting van Iran kent zowel elementen van een islamitische theocratie als van een democratie. De Geestelijk Leider belichaamt het theocratische karakter van de republiek en bekleedt formeel het hoogste gezag. Daarnaast is er een gekozen president.

Geestelijk Leider

De aanwezigheid van de Geestelijk Leider (*Rahbar-e Enqelab*) is gebaseerd op het door ayatollah Khomeini geïntroduceerde leerstuk van de *velayat-e faqih*, de heerschappij van de religieuze rechtsgeleerde. De Geestelijk Leider wordt voor onbepaalde termijn gekozen door de Vergadering van Experts.

De Geestelijk Leider heeft op grond van artikel 57 van de Iraanse Grondwet¹⁰ de bevoegdheid om rechtstreeks in de aangelegenheden van de wetgevende, uitvoerende en rechtsprekende macht in te grijpen. Hij benoemt het hoofd van de rechterlijke macht, de geestelijken die de helft (zes van de twaalf) van de Raad van Hoeders uitmaken, alle hoge militaire functionarissen, de leiders van het vrijdaggebed en het hoofd van de nationale radio en televisie. Sinds 1989 bekleedt

¹⁰

De Grondwet (*Qanun-e Asasi* of 'Fundamental Law') is op 3 december 1979 in werking getreden en nadien op 28 juli 1989 gewijzigd.

ayatollah Ali Khamenei, die van 1981 – 1989 president van Iran was, het ambt van Geestelijk Leider.¹¹

President

De president is volgens artikel 60 van de Iraanse Grondwet verantwoordelijk voor de uitvoerende macht. Hij wordt iedere vier jaar door de bevolking gekozen en kan maximaal twee aaneengesloten termijnen dienen. Op 12 juni 2009 werd Mahmoud Ahmadinejad herkozen tot president van Iran en op 5 augustus 2009 voor een tweede ambtstermijn ingezworen door het parlement.¹²

Wetgevende macht

De wetgevende macht wordt op grond van artikel 58 van de Iraanse Grondwet gevormd door het parlement (*Majlis-e Shura-ye Eslami* of Islamitische Consultatieve Vergadering).¹³ De 290 leden van het parlement worden iedere vier jaar rechtstreeks door de bevolking gekozen.¹⁴ De laatste parlementsverkiezingen vonden plaats in maart 2008. Sinds juni 2008 is Ali Larijani voorzitter van het parlement.

Het parlement heeft naast zijn wetgevende taak ook tot taak de uitvoerende macht te controleren. Het komt geregeld voor dat ministers door het parlement worden opgeroepen om verantwoording af te leggen over hun beleid. Het parlement kan door middel van een motie van wantrouwen ministers tot aftreden dwingen. De macht van het parlement op wetgevend gebied wordt aanzienlijk beperkt, doordat wetgeving die door het parlement wordt aangenomen, door de Raad van Hoeders dient te worden goedgekeurd. Doordat elke kandidaat voor de parlementsverkiezingen door de Raad van Hoeders moet worden gescreend op loyaliteit aan de beginselen van de Islamitische Republiek, wordt een groot aantal potentiële kandidaten uitgesloten van deelname aan de verkiezingen. Ten slotte geldt dat het parlement volgens de Grondwet niet ontbonden kan worden.

Uitvoerende macht

De regering bestaat uit de president, tien vice-presidenten en ministers. De ministers worden benoemd door de president na goedkeuring van het parlement. Ook al is volgens artikel 60 van de Iraanse Grondwet de president verantwoordelijk voor de uitvoerende macht, in de praktijk verantwoorden de

¹¹ Zie ook BBC, *Guide: how Iran is ruled*, 9 juni 2009; Congressional Research Service, *Iran: U.S. concerns and policy responses*, 6 januari 2010.

¹² Zie voor uitgebreide informatie over de presidentsverkiezingen van juni 2009 en het verloop ervan het algemeen ambtsbericht Iran van januari 2010.

¹³ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

¹⁴ BBC, *Guide: how Iran is ruled*, 9 juni 2009.

ministers van Defensie, Veiligheid en Buitenlandse Zaken zich meestal bij de Geestelijk Leider.¹⁵ De president kan ministers ontslaan.

Rechterlijke macht

De rechterlijke macht is in Iran een belangrijke machtsfactor. Het hoofd van de rechterlijke macht moet een geestelijke zijn, die wordt benoemd door de Geestelijk Leider. Sinds 15 augustus 2009 bekleedt ayatollah Sadeq Larijani de functie van hoofd Strafrechtzaken van het ministerie van Justitie (hoofd rechterlijke macht).¹⁶ De chef-aanklager van Iran is Gholamhossein Mohseni-Ejei. De functie van chef-aanklager van Teheran (een belangrijke positie) wordt vervuld door Abbas Jafari Dolatabadi. De minister van Justitie heeft in het Iraanse systeem weinig invloed op de rechterlijke macht.

In Iran bestaan naast de reguliere rechtbanken (openbare rechtbanken genoemd), ook revolutionaire rechtbanken. Deze laatste zijn opgericht in 1979 en zijn bevoegd delicten in behandeling te nemen zoals belediging van de Geestelijk Leider, *moharebeh* ('strijd tegen God') of *mofzed fi'l arz* ('verderf zaaien op aarde') - een algemene omschrijving die voor veel politieke delicten (inclusief geweldloze) wordt gebruikt - en drugsdelicten. Abortus, overspel, geloofsafval en seksuele handelingen tussen personen van gelijke sekse, die in Iran worden aangemerkt als strafbare feiten, worden behandeld door de openbare rechtbanken. Voor de berechting van geestelijken en militairen bestaan speciale afzonderlijke rechtbanken.¹⁷

Het Hooggerechtshof, dat zestien afdelingen telt, heeft een beperkte bevoegdheid om vonnissen van rechtbanken te herzien. De speciale rechtbank voor geestelijken kent geen beroepsmogelijkheid. Het openbaar ministerie en de rechterlijke macht opereren onafhankelijk van elkaar.

Raad van Hoeders van de Grondwet (Council of Guardians)

De Raad van Hoeders (*Shura-ye Negahban-e Qanun-e Asasi*) houdt toezicht op verkiezingen en op het islamitisch gehalte van de wetgeving.¹⁸ De helft van deze twaalf leden tellende raad bestaat uit geestelijken die door de Geestelijk Leider worden benoemd. De andere helft bestaat uit seculiere magistraten afkomstig uit de rechterlijke macht, die door het hoofd van de rechterlijke macht worden

¹⁵ BBC, *Guide: how Iran is ruled*, 9 juni 2009.

¹⁶ Ayatollah Sadeq Larijani is een broer van de voorzitter van het Iraanse parlement Ali Larijani.

¹⁷ De Perzische naam voor de rechtbank voor de geestelijkheid is *dadgah-e vizhe-ye rohaniat*, de militaire rechtbank wordt aangeduid met *dadgah-e nezami*. Zie ook US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

¹⁸ Zie ook US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; BBC, *Guide: how Iran is ruled*, 9 juni 2009.

benoemd, na instemming van het parlement. De Raad van Hoeders wordt beschouwd als het meest invloedrijke orgaan binnen het staatsbestel en is zeer behoudend van karakter. Secretaris van de Raad van Hoeders is ayatollah Ahmad Jannati. Recentelijk werden drie nieuwe seculiere magistraten benoemd.

Beoordelingsraad (Expediency Council)

Geschillen tussen het parlement en de Raad van Hoeders worden besproken in de uit 42 leden bestaande Beoordelingsraad (*Majma-ye Tashkhis-e Maslahat-e Nizam*), waarin onder andere parlementariërs, leden van de Raad van Hoeders en de hoofden van de wetgevende, de uitvoerende en de rechterlijke macht zitting hebben. De raad opereert voorts als een adviesorgaan voor de Geestelijk Leider. De laatste heeft sinds 2005 zijn bevoegdheid om toezicht te houden op de regering (artikel 110 van de grondwet) deels gedelegeerd aan de raad.¹⁹ De Beoordelingsraad staat onder leiding van de voormalige president van Iran, Ali Akbar Hashemi Rafsanjani.²⁰

Vergadering van Experts (Assembly of Experts)

De uit 86 geestelijken bestaande Vergadering van Experts (*Majlis-e Khobregan* of *Majlis-e Khebragan*) wordt elke acht jaar rechtstreeks door de bevolking gekozen. Bij het overlijden van de Geestelijk Leider is de vergadering verantwoordelijk voor de verkiezing van een nieuwe Geestelijk Leider. Officieel dient de vergadering ook toe te zien op het functioneren van de Geestelijk Leider, waartoe de vergadering twee keer per jaar bijeen hoort te komen.²¹ In de praktijk is de Vergadering van Experts echter onderworpen aan de Geestelijk Leider. Sinds september 2007 is Ali Akbar Hashemi Rafsanjani de voorzitter.

Provinciaal bestuur

De 30 Iraanse provincies worden bestuurd door centraal benoemde gouverneurs.

Strijdkrachten

De strijdkrachten bestaan uit het reguliere leger (*Artesh*) (naar schatting 350.000 manschappen, inclusief 220.000 dienstplichtigen) en het *Islamic Revolutionary Guard Corps* (IRGC) (*Sepah-e Pasdaran-e Enqelab-e Eslami* (naar recente schattingen 125.000 manschappen), verenigd onder een gemeenschappelijke

¹⁹ Zie ook BBC, *Guide: how Iran is ruled*, 9 juni 2009; Congressional Research Service, *Iran: U.S. concerns and policy responses*, 6 januari 2010.

²⁰ Rafsanjani is een van de machtigste en rijkste mannen van het land. Hij was een vertrouweling van de stichter van de islamitische republiek, ayatollah Ruhollah Khomeini. Hij was negen jaar parlamentsvoorzitter en van 1989 tot 1997 president. In 2005 deed hij tevergeefs nog een gooi naar het presidentschap, maar leed in de tweede ronde een verpletterende nederlaag tegen de huidige president Ahmadinejad.

²¹ BBC, *Guide: how Iran is ruled*, 9 juni 2009; Reuters, *What is Iran's Assembly of Experts*, 22 februari 2010; Congressional Research Service, *Iran: U.S. concerns and policy responses*, 6 januari 2010.

generale staf. Chef van de Generale Staf is generaal-majoor Seyed Hassan Firouzabadi.²² Daarnaast zijn er nog de *Law Enforcement Forces* (de politie). Alle hoge legerfunctionarissen²³ worden benoemd door de Geestelijk Leider en zijn rechtstreeks verantwoording aan hem verschuldigd.²⁴

Het IRGC, onder leiding van commandant generaal-majoor Mohammad Ali Jaafari²⁵, functioneert als een volledig leger, met een eigen luchtmacht, landmacht en marine. Daarnaast heeft het een grote invloed op andere instellingen zoals de politie en het ministerie van Inlichtingen. De *Qods Force* is de speciale unit van het IRGC voor operaties in het buitenland.²⁶ Het IRGC speelt een prominente rol in de onderdrukking van de oppositieprotesten in de nasleep van de presidentsverkiezingen van juni 2009. De politieke invloed van het IRGC is sinds het aantreden van Ahmadinejad in 2005, zelf ook voormalig lid van het IRGC, aanzienlijk toegenomen. Veel IRGC leden bekleden sindsdien hoge functies binnen de regering.²⁷ Het IRGC is ook actief op economisch terrein en heeft voor miljarden dollars aan lucratieve overheidscontracten gekregen sinds het aantreden van president Ahmadinejad. Naar verluidt heeft het IRGC inmiddels een derde van de Iraanse economie in handen.²⁸ Het IRGC is vooral actief in de olie- en gassector en de bouwwereld, maar heeft recentelijk ook het Iraanse staatstelecommunicatiebedrijf overgenomen.²⁹

Basiji

Onder de verantwoordelijkheid van het IRGC vallen ook de zogenaamde Basiji (officiële naam: *Niru-ye Moqavemat-e Basij*) (*Mobilized Resistance Force*), grotendeels uit vrijwilligers bestaande burgermilities die een deel van de ordehandhaving voor hun rekening nemen.³⁰ De positie van deze Basiji als

²² Zijn plaatsvervanger is generaal-majoor Pasdar Gholamali Rashid.

²³ Dit betreft de commandanten in het leger en de Revolutionaire Garde en hun plaatsvervangers.

²⁴ Zie ook Reuters, *Q+A-Iran's Revolutionary Guards*, 15 februari 2010; BBC, *Guide: how Iran is ruled*, 9 juni 2009.

²⁵ Plaatsvervanger van het IRGC is ondercommandant brigade-generaal Hossein Salami.

²⁶ Reuters, *Q+A-Iran's Revolutionary Guards*, 15 februari 2010.

²⁷ Zo worden in het kabinet de belangrijkste portefeuilles olie, energie, binnenlandse zaken en defensie beheerd door voormalige IRGC leden. Zie ook Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010.

²⁸ BBC, *Profile: Iran's Revolutionary Guards*, 18 oktober 2009; Reuters, *Q+A-Iran's Revolutionary Guards*, 15 februari 2010; NRC Next, *Garde is nu een van de meest zichtbare machtcentra*, 11 januari 2010.

²⁹ Zie ook Reuters, *Iran Guards replaced foreign firms in projects-report*, 15 december 2009; BBC Middle East, *Expanding business empire of Iran's Revolutionary Guards*, 26 juli 2010; Global Insight, *Iran's Revolutionary Guard denies widespread involvement in construction projects*, 20 september 2010.

³⁰ De paramilitaire Basiji-militie bestaat uit jeugdige vrijwilligers en werd opgericht in 1979 ten tijde van de islamitische revolutie van ayatollah Khomeini. Tijdens de oorlog tegen Irak in de

ondersteuner van politie en justitie is in 1992 in de wet vastgelegd.³¹ De diverse Basiji-groepen opereren hoofdzakelijk vanuit plaatselijke moskeeën en eigen bases. De meeste leden voeren hun taak in hun vrije tijd uit naast hun normale werkzaamheden.

Onduidelijkheid bestaat er over het aantal Basiji-leden.³² In de tweede helft van 2008 werd de Basiji volledig geïntegreerd in de commando-structuur van het IRGC.³³ Sinds oktober 2009 is brigade-generaal Mohammad Reza Naqdi, een prominent lid van het IRGC, de commandant van de Basiji.

Op grond van de artikelen 15 en 18 van het Iraanse wetboek van Strafvordering kan de Basiji rechtstreeks, zonder tussenkomst van de politie, zaken aanbrengen bij een revolutionaire of openbare rechtbank. In de praktijk is het in de meeste gevallen evenwel de politie, en in het bijzonder de Misdaad Opsporingsdienst (*Edareh-ye Agahi*), die door de openbare aanklagers verzocht wordt onderzoek te doen.

Ansar-e Hezbollah

Een andere zeer conservatieve militie met een vergelijkbare positie als de Basiji is de uit enkele duizenden leden bestaande *Ansar-e Hezbollah* (Volgelingen van de Partij van God). Ook deze organisatie stelt zich ten doel de orde te handhaven volgens de traditionele (conservatieve) interpretatie van de Islamitische Revolutie. Momenteel staat de organisatie onder leiding van Foruz Rajaibar.

*Ministerie van Inlichtingen en Veiligheid*³⁴

Het ministerie van Inlichtingen en Veiligheid (*Vezerat-e Ettela'at va Amniyat-e Keshvar*) is belast met de bescherming van de nationale veiligheid, contraspionage en het observeren van illegale politieke groeperingen. Voor de presidentsverkiezingen van juni 2009 was het de belangrijkste instantie ter

jaren '80 van de vorige eeuw leverde de Basiji grote aantallen kinderen voor de strijd aan het front. Velen vonden de 'martelaarsdood' in mijnenvelden langs de grens met Irak. De Basiji speelde verder een belangrijke rol bij het neerslaan van protesten van democratische bewegingen. Niet alle leden van de Basiji zijn radicaal. Iraniërs melden zich aan als lid van deze organisatie, omdat ze geen werk kunnen vinden en/of nadat ze gestopt zijn met school. Lidmaatschap van de Basiji verhoogt de kansen op een fel begeerde overheidsbaan. (ANP (16 juni 2009); 'Niruyeh Moghavemat-e Basij – Mobilized Resistance Force', GlobalSecurity.org (30 juli 2009).

³¹ *Law of Judicial Support for the Basidji*, gepubliceerd in de Official Gazette 13946 van december 1992.

³² Officiële Iraanse bronnen spreken van elf tot twintig miljoen leden. De BBC spreekt in een bericht van oktober 2009 over een aantal van 90.000 vrouwelijke en mannelijke leden. BBC, *Profile: Iran's Revolutionary Guards*, 18 oktober 2009.

³³ 'Iran: IRGC reorganisation increases resilience', Oxford Analytica (4 november 2008).

³⁴ De SAVAMA was de opvolger van de veiligheidsdienst van de Shah, de SAVAK. De SAVAMA werd in 1984 omgevormd tot de VEVAK (*Vezerat-e Ettela'at va Amniyat-e Keshvar*), het ministerie van Inlichtingen.

bestrijding van politieke oppositie. Alle Iraniërs die een potentieel gevaar zouden kunnen opleveren voor de veiligheid van de staat, worden stelselmatig in de gaten gehouden. De rol van het ministerie is sinds de onlusten na de presidentsverkiezingen van 12 juni 2009 duidelijk afgenomen ten gunste van het inlichtingenapparaat van het IRGC.

2.2 Politieke ontwikkelingen

Demonstraties

Gedurende de verslagperiode probeerde de regering op repressieve wijze demonstraties en activiteiten van de oppositie tegen te gaan met wisselend succes. Ondanks de geldende restricties slaagde de oppositie er enkele malen in zijn aanhangers te mobiliseren en demonstraties en bijeenkomsten te houden tijdens feest- en herdenkingsdagen.³⁵

Zo vonden er aan het begin van de verslagperiode georganiseerde protestdemonstraties plaats op onder meer Studentendag en Ashura op respectievelijk 7 en 27 december 2009.

De demonstraties op 7 en 27 december 2009 richtten zich niet meer alleen tegen de betwiste herverkiezing van Ahmadinejad, maar ook tegen de Geestelijk Leider Khamenei en het islamitische regime in het algemeen.³⁶ De demonstraties hadden een gewelddadiger karakter. Veel getuigenissen spreken van buitensporig geweld door ordediensten, die gericht op betogers zouden hebben geschoten. De demonstranten zochten gewapend met stokken en stenen de confrontatie met de ordediensten.

Als gevolg van de confrontaties met de autoriteiten vonden tijdens de demonstraties op 27 december 2009 voor zover bekend ten minste acht mensen de dood, waaronder de neef van oppositieleider Mousavi.³⁷ Hij werd door onbekende mannen onder vuur genomen en stierf ter plaatse. Daarnaast werden op die dag ongeveer 300 demonstranten en tien oppositieleiden gearresteerd, waaronder ook

³⁵ Reuters, *Resilient protesters keep Iran off balance*, 9 december 2009; Human Rights Watch, *Iran: crackdown's torrent of abuses*, 10 februari 2010; Human Rights Watch, *The Islamic Republic at 31: post-election abuses show serious human rights crisis*, februari 2010; Amnesty International Report 2010.

³⁶ Oxford Analytica, *Iran: Ashura protests could mark a turning point*, 31 december 2009.

³⁷ Sayed Ali Mousavi was ook verbonden aan het campagne team van oppositieleider Mousavi tijdens de presidentsverkiezingen in juni 2009. IWPR, *Iranian police meet stiff resistance in Ashura protests*, 5 januari 2010; RFE/RL, *Witness in Iran says police deliberately ran over protesters*, 4 januari 2010; RFE/RL, *Clashes reported as Iran's opposition holds fresh protests*, 26 december 2009; BBC, *Renewed clashes reported in Iran*, 26 december 2009; FIDH, *Bloodbath feared in Iran*, 28 december 2009; The Guardian, *Iran protests leave nine dead, reports claim*, 27 december 2009.

enkele buitenlanders.³⁸ De demonstraties vielen samen met het overlijden van de hervormingsgezinde geestelijke grootayatollah Hossein Ali Montazeri op 20 december 2009. Montazeri werd gezien als de geestelijk leider van de oppositie wegens zijn kritiek op de harde aanpak van de betogers door de regering in de nasleep van de presidentsverkiezingen van 2009.³⁹ De begrafenis van Montazeri op 21 december 2009 en zijn herdenking eindigden in demonstraties van de oppositie tegen het regime.⁴⁰

Het aantal arrestaties, waaronder ook veel journalisten, liep in de periode na de onlusten van december 2009 snel op tot naar schatting 2500 gedetineerden in de Evin gevangenis alleen. Er werden aanhoudend personen gearresteerd en gedetineerd, waaronder vooraanstaande hervormers, naaste medewerkers van Mousavi, Karoubi en Khatami, dissidente mullahs, (familieleden van) mensenrechtenactivisten, studenten, journalisten, bloggers en bahais. Bij de onlusten wezen de autoriteiten met de beschuldigende vinger naar buitenlandse machten, de MKO (*Mujahedin-e Khalq Organization of People's Mujahedin Organization of Iran*; zie ook paragraaf 3.4.2) en de bahais.

De autoriteiten reageerden op de demonstraties met invallen in kantoren van de oppositie en er werden waarschuwingen geuit tegen mogelijke (oproepen tot) nieuwe demonstraties.⁴¹ De invallen gingen gepaard met geweld en leidden onder meer tot arrestatie van medewerkers, die zonder uitleg werden afgevoerd. Diverse Iraniërs, waaronder naast mensenrechtenactivisten ook 'gewone' burgers, ontvingen sms-berichten waarin hun werd opgedragen te stoppen met demonstraties en ander verzet. Met name jongeren zouden veel intimiderende sms-

³⁸ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Economist Intelligence Unit, *Country Report Iran, januari 2010*; Reuters, *Iran says several foreigners arrested in protests*, 4 januari 2010; The Independent, *'Foreigners held' during Iranian clashes*, 5 januari 2010; BBC, *Foreigners in Iran protest seized*, 4 januari 2010.

³⁹ Montazeri werd ooit gezien als belangrijkste kandidaat voor de opvolging van Khomeini als Geestelijk Leider. Kort voor het overlijden van Khomeini in 1989 ontstond echter wroeging tussen beiden, nadat Montazeri kritiek had geuit op de executie van politieke gevangenen, waarop Khomeini werd gekozen tot de nieuwe Geestelijk Leider. Montazeri speelde een prominente rol bij de stichting van de islamitische republiek. The New York Times, *Cleric wields religion to challenge Iran's theocracy*, 22 november 2009; BBC, *analysis: Iran's Montazeri challenge*, 21 december 2009; ANP/RTR, *hervormingsgezinde geestelijke Iran overleden*, 20 december 2009; Reuters, *Profile-Montazeri: architect and critic of modern Iran*, 22 december 2009.

⁴⁰ Ashura viel samen met de rouwperiode om Montazeri. Global Insight, *Protests mark funeral of leading reformist cleric in Iran*, 21 december 2009; The Independent, *Cleric's funeral breathes life into Iran's protest movement*, 22 december 2009; Reporters Without Borders, *Censorship and arrests as Ayatollah Montazeri is buried*, 21 december 2009; The Guardian, *Iran security forces clash with Montazeri mourners*, 23 december 2009.

⁴¹ Reuters, *Iran leader warns opposition ahead of revolution day*, 19 januari 2010; RFE/RL, *Iranian police vow 'no tolerance' toward protesters*, 6 februari 2010.

berichten hebben ontvangen. Vertegenwoordigers van de Iraanse regering, de rechterlijke macht, het IRGC, het parlement en geestelijken riepen op tot de hoogst mogelijke straf voor de ‘reischoppers’. De schuld van de onrust en het geweld werd door de autoriteiten neergelegd bij ‘buitenlandse elementen’ en contrarevolutionairen zoals marxisten, monarchisten en bahais.⁴²

De regering ontketende een offensief tegen binnenlandse en buitenlandse media, internet en telefoondiensten om te voorkomen dat informatie over de werkelijke situatie bekend werd en dat tegenstanders van het regime met elkaar konden communiceren. De plaatsvervangend Chef Defensiestaf van het leger beschuldigde de buitenlandse media ervan het regime omver te willen werpen en hij stelde dat nieuwe wetgeving nodig was om alle Iraniërs die contacten hebben met dergelijke media zwaar te bestraffen (zie ook paragraaf 3.3.1).

Oppositieleider Mousavi werd begin december 2009 door de autoriteiten bedreigd met arrestatie.⁴³ Het hoofd van de rechterlijk macht Larijani beschuldigde de oppositie van een samenzwering tegen het regime. Er zou volgens hem voldoende bewijs voorhanden zijn waaruit blijkt dat de oppositieleiders verantwoordelijk zijn voor het geweld na de presidentsverkiezingen van juni 2009.⁴⁴ Begin januari 2010 werd de auto van oppositieleider Karoubi beschoten door regeringsgezinde demonstranten in de noordelijke stad Qazvin. Karoubi bleef ongedeerd.⁴⁵

De druk op oppositiepartijen werd door de regering na december 2009 verder opgevoerd door publieke bijeenkomsten te verbieden en veel hervormingsgezinde media te sluiten. Er was gedurende de verslagperiode sprake van aanhoudende intimidatie van de oppositie door middel van strafrechtelijke vervolging en veroordeling tot hoge gevangenisstraffen.⁴⁶ Het merendeel van de demonstranten die in de nasleep van de presidentsverkiezingen van juni 2009 werden gearresteerd, is gedurende de verslagperiode weer vrijgelaten. Anderen zijn

⁴² Reuters, *Iran says arrests people hired by CIA*, 7 februari 2010; Reuters, *Iran's reformist leaders reject links to foreigners*, 8 februari 2010; Reuters, *Iran renews execution threat against protesters*, 5 januari 2010; Reuters, *Iran's top prosecutor wants action against opposition*, 11 januari 2010; The New York Times, *Iran continues focus on outside provocateurs, now blaming Germany*, 28 januari 2010; Reuters, *Iranian cleric urges more executions of protesters*, 29 januari 2010; Reuters, *Iran Supreme Leader urges firm action over riots*, 9 januari 2010.

⁴³ TimesOnline, *Iran threatens to arrest opposition leader Hossein Mousavi*, 8 december 2009.

⁴⁴ ANP/RTR, *Voldoende bewijs tegen oppositieleiders*, 16 december 2009.

⁴⁵ The Independent, *Iranian opposition leader shot at by pro-government demonstrators*, 9 januari 2010; The Guardian, *Iranian opposition leader Mehdi Karroubi survives car shooting*, 8 januari 2010; BBC, *Iran reformist's car 'fired on'*, 8 januari 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

⁴⁶ Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010; Reporters Without Borders, *Using skilfully devised strategy, regime's repressive policies succeed*, 8 juni 2010.

inmiddels veroordeeld tot lange gevangenisstraffen.⁴⁷ De grondslag van de veroordelingen varieert doorgaans van het handelen in strijd met de nationale veiligheid en het verspreiden van propaganda tegen het islamitische regime tot het hebben van relaties met de *People's Mujahedin Organisation of Iran*.⁴⁸ Begin december 2009 bevonden zich nog ongeveer 100 journalisten, activisten en demonstranten in detentie. In juni 2010 waren 85 journalisten in afwachting van strafrechtelijke vervolging of veroordeling.⁴⁹

Eerste executies in relatie tot de presidentsverkiezingen

In januari 2010 werden twee personen geëxecuteerd die waren gearresteerd tijdens de protesten na de presidentsverkiezingen van juni 2009. Zij waren in oktober 2009 ter dood veroordeeld tijdens de massaprocessen tegen de demonstranten⁵⁰ wegens *moharebeh* en lidmaatschap van *Anjoman-e Padeshahi-ye Iran* (API), een verboden organisatie, waarover weinig tot niets bekend is, die zou streven naar herstel van de Iraanse monarchie.⁵¹ Een van hen, Arash Rahmanipour, was, naar

⁴⁷ Ten aanzien van de grootschalige detenties na 12 juni 2009 is het beeld dat de meerderheid van de gearresteerden destijds naar legerplaatsen van het *Islamic Revolutionary Guards Corps* in en rondom Teheran is overgebracht zonder formele aanklacht. De meesten zouden binnen enkele dagen zijn vrijgelaten, veelal na te zijn geslagen of anderszins te zijn mishandeld. Anderen tegen wie strafzaken zijn geopend, zijn naar de Evin gevangenis overgebracht. Zij werden vervolgens drie tot vier maanden vastgehouden in eenzame opsluiting of in groepen gedetineerd. (Voorlopige) veroordelingen vonden in een aantal (gemelde) gevallen plaats door één persoon die tegelijkertijd rechter, griffier en openbare aanklager was. RFE/RL, *Why is Iran releasing some postelection detainees?*, 12 maart 2010; BBC, *Iran jails pro-reform economist*, 2 december 2009; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

⁴⁸ Zie onder meer BBC, *Iran jails ex-government figure*, 24 december 2009; RFE/RL, *Report: Iran jails reformist former vice president*, 19 maart 2010; RFE/RL, *Iranian political activist gets three-year jail term*, 16 maart 2010; BBC, *Iran opposition leader 'jailed'*, 8 februari 2010; RFE/RL, *Iranian student leader sentenced to prison*, 20 februari 2010; RFE/RL, *Report: Iran jails senior reformer for five years*, 9 februari 2010; Human Rights Watch, *Iran: end persecution of peaceful activist*, 9 januari 2010.

⁴⁹ Reporters Without Borders, *Using skilfully devised strategy, regime's repressive policies succeed*, 8 juni 2010.

⁵⁰ Zie voor meer informatie over de massaprocessen en het verloop ervan het algemeen ambtsbericht Iran van januari 2010.

⁵¹ De twee personen betreffen Mohammad Reza Ali-Zamani en Arash Rahmanipour. Amnesty International, *'Shocking' execution of Iran protesters condemned*, 28 januari 2010; BBC, *Two activists 'executed in Iran'*, 28 januari 2010; RFE/RL, *Iran hangs two sentenced in postelection trials*, 28 januari 2010; The New York Times, *Iran, with opposition protests continuing, executes more prisoners*, 2 februari 2010; Reuters, *Iran hangs two people in first unrest executions*, 28 januari 2010; Global Insight, *Iran hangs two men, claiming conceptions to post-election protests*, 29 januari 2010; Tweede Kamer der Staten-Generaal, *Antwoorden van minister Verhagen (Buitenlandse Zaken) op de Vragen van het lid Van Bommel (SP) over executies in Iran*, 17 februari 2010. Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010; Human Rights Watch, *The Islamic Republic at 31: post-election abuses show serious human rights crisis*, februari 2010.

verluidt, reeds gearresteerd ruim voor de presidentsverkiezingen van 12 juni 2009, terwijl hij tijdens de massaprocessen werd opgevoerd als monarchist die erop uit zou zijn de islamitische republiek omver te werpen. Een aanklacht van betrokkenheid bij de demonstraties zou in zijn dossier hebben ontbroken. Hij had gedurende het gehele proces geen toegang tot zijn advocaat, die evenmin was ingelicht over de op handen zijnde executie. Daarnaast zou er geen hoger beroep mogelijk zijn geweest. Het doel van de twee executies was hoogstwaarschijnlijk het afschrikken van de oppositie om de viering van de Islamitische Revolutie op 11 februari 2010 aan te grijpen als een dag van protest.⁵² Ten minste negen andere personen zijn nog in afwachting van executie van hun doodstraf. De Iraanse autoriteiten gaven op 2 februari 2010 te kennen dat de doodstraf van deze personen op korte termijn zou worden uitgevoerd.⁵³ Eind februari 2010 werd een derde persoon ter dood veroordeeld wegens banden met dezelfde verboden monarchistische organisatie, waartoe Rahmanipour en Zamani ook zouden hebben behoord. Ook hij zou maanden voor de verkiezingen in juni 2009 zijn gearresteerd.⁵⁴

Eerste processen na december 2009

Gedurende de verslagperiode vonden diverse zittingen plaats tegen demonstranten die tijdens en na de protesten in december 2009 waren opgepakt. Diverse demonstranten werden veroordeeld tot de doodstraf wegens *moharebeh*.⁵⁵

Door de autoriteiten werden diverse methodes gehanteerd, die tot opsporing van (verdachte) deelnemers van demonstraties moesten leiden. Via internet-, sms- en e-mailverkeer, het af luisteren van telefoongesprekken en foto's van demonstranten probeerden de autoriteiten achter de identiteit van de demonstranten te komen.⁵⁶

⁵² Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

⁵³ Reuters, *Iran to hang nine more over election unrest*, 2 februari 2010.

⁵⁴ RFE/RL, *Iran sentences man to death for ties to monarchist group*, 18 februari 2010.

⁵⁵ Eind januari 2010 vond een zitting plaats tegen 16 demonstranten die bij de protesten tijdens Ashura op 27 december 2009 waren gearresteerd. FIDH, *Iran: political opponents face execution*, 12 januari 2010; Reuters, *Iran tries five people over December unrest*, 18 januari 2010; Reporters Without Borders, *New round of Stalinist-style trials gets under way*, 3 februari 2010; The Associated Press, *Iran puts 16 protesters on trial*, 30 januari 2010; Reuters, *Five Iranians facing trial belong to exile group- IRNA*, 8 januari 2010; The New York Times, *Iran accuses five of warring against god*, 8 januari 2010. Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

⁵⁶ Begin februari 2010 werden foto's gepubliceerd van demonstranten in de gratis krant *Amin*, die in onder meer supermarkten en op straat werd gedistribueerd. De krant riep Iraniërs op de mensen die zij herkennen op de foto's aan te geven bij de autoriteiten. Op meerdere foto's waren ook voorbijgangers omcirkeld die niets met de demonstraties van doen hadden. Eerder had de politie ook al foto's van demonstranten gepubliceerd ter identificatie door het publiek. Volgens de politie hebben tips toen geleid tot 40 arrestaties van betogers die hebben deelgenomen aan de demonstratie op 27 december 2009. Het IRGC, MOIS en het Iraanse leger uitten in november 2009 ook al bedreigingen aan het adres van de Iraanse oppositie

Tijdens de demonstraties op 27 december 2009 betuigden vele toeschouwers steun aan betogers, o.a. door gewonden in huizen op te vangen omdat autoriteiten in ziekenhuizen op zoek waren naar gewonden.

Verzoeningsaanbod oppositie

In januari 2010 presenteerde oppositieleider Mousavi de regering een voorstel met vijf voorwaarden voor een politiek compromis zonder hiermee nog langer de legitimiteit van de regering van Ahmadinejad in twijfel te trekken. Mousavi riep de regering op tot het nemen van volledige verantwoordelijkheid voor de onrust die was ontstaan naar aanleiding van de presidentsverkiezingen van juni 2009. Hij riep verder op tot een nieuwe kieswetgeving, de vrijlating van politieke gevangenen, vrijheid van media en eerbiediging van de vrijheid van vergadering en demonstratie.

Vijf oppositieleiden die in het buitenland woonachtig zijn en de omverwerping van de *velayat-e faqih* in Iran nastreven⁵⁷, vonden de voorwaarden van Mousavi te gematigd en kwamen met een eigen voorstel, verwoord in de ‘The demands of the Green Movement’. Zij eisten onder meer de terugtrekking van Ahmadinejad, afschaffing van de Raad van Hoeders en riepen op tot een regering die onafhankelijk van de religieuze leiders opereert.⁵⁸ De *Green Movement* lijkt hiermee intern verdeeld te zijn tussen volgelingen van Mousavi en Karoubi die binnen het systeem willen werken aan verbeteringen en de meer radicale aanhangers die het einde van de islamitische republiek nastreven.⁵⁹

De Geestelijk Leider hield gedurende de gehele verslagperiode vast aan de harde aanpak van de demonstraties door de regering. Er leken evenwel ook voorstanders binnen de regering te zijn voor een mildere aanpak. Zo maakten de vorige en huidige voorzitter van het parlement (*Majlis*) onderscheid tussen relschoppers en critici, waarbij de laatste groep vrijheid van meningsuiting zou moeten genieten.⁶⁰ Ook prominente leden van het politieke establishment waarschuwden voor een averechtse werking van het gebruik van geweld tegen betogers.⁶¹

buiten Iran. Personen in het buitenland werden hierbij met naam en toenaam genoemd, waaronder ook advocate en mensenrechtenactiviste Shirin Ebadi. Reuters, *Iran police say public help in arresting ‘rioters’*, 19 januari 2010.

⁵⁷ Deze personen maken ook deel uit van de Green Movement en betreffen Abdolkarim Soroush, Akbar Ganji, Mohsen Kadivar, Abdolali Bazargan en Ataollah Mohajerani.

⁵⁸ EIU, *Country Report Iran*, februari 2010; The New York Times, *Iran opposition leaders drop demand for new election*, 26 januari 2010; The New York Times, *Iran’s opposition extends olive branch, unrequited*, 29 januari 2010.

⁵⁹ Global Insight, *Iran: Iranian opposition leaders recognise Ahmadinejad’s presidency*, 27 januari 2010.

⁶⁰ EIU, *Country Report Iran*, januari 2010.

⁶¹ EIU, *Country Report Iran*, februari 2010; NRC Handelsblad, *Onvrede binnen establishment Iran: meningsverschillen over aanpak betogers, over subsidies en over nucleaire ruil*, 7 december 2009.

Op 25 februari 2010 wees de Geestelijk Leider de mogelijkheid tot een compromis met de oppositie definitief van de hand, nadat Karoubi had opgeroepen tot een nationaal referendum om de populariteit van president Ahmadinejad te toetsen. Hij achtte Mousavi en Karoubi niet gerechtigd tot deelname in de politiek.⁶²

Voortzetting demonstraties oppositie belemmerd

Begin februari 2010 riepen Karoubi en Mousavi weer op tot tegendemonstraties tijdens de viering van de Islamitische Revolutie op 11 februari 2010, mede uit onvrede met de harde aanpak van de betogers na de demonstraties eerder in december 2009.⁶³ Als gevolg van de verregaande veiligheidsmaatregelen werd het de oppositie echter nagenoeg onmogelijk gemaakt protestbijeenkomsten te houden. Voorafgaand aan deze dag zijn door de autoriteiten uit voorzorg meerdere personen gearresteerd.⁶⁴ Oppositieleden die aan protestbijeenkomsten probeerden deel te nemen, werden geconfronteerd met geweld en arrestaties.⁶⁵ Onder de arrestanten bevonden zich ook enkele buitenlanders.⁶⁶

Grootschalige demonstraties tijdens de viering van het Iraanse nieuwe jaar in maart 2010 bleven uit, mede door een oproep van de oppositieleiders niet de straat op te gaan. Wel deden zich enkele confrontaties tussen groepen jongeren en de politie voor, die leidden tot de arrestatie van ongeveer 50 personen.⁶⁷

Medio april 2010 werd aangekondigd dat het, hangende een onderzoek, twee hervormingsgezinde politieke partijen verboden was verdere activiteiten te ontplooiën. Het betrof het *Islamitische Iran Participatie Front (Islamic Iran's Participation Front)* en de *Islamitische Revolutie Moedjahedien Organisatie (Mujahedin of the Islamic Revolution Organization)*. Beide partijen worden beschuldigd van onder meer schending van de soevereiniteit van het land, het

⁶² The New York Times, *Iran leader concedes no ground to rivals*, 25 februari 2010.

⁶³ The New York Times, *Iran opposition leaders urge rally on Anniversary*, 4 februari 2010; Global Insight, *Iran: opposition leader escalates rhetoric, challenges Islamic regime in Iran*, 3 februari 2010.

⁶⁴ BBC, *Iran arrests reformist 'plotters'*, 10 februari 2010; EIU, *Country Report Iran*, maart 2010; Trouw, *Regering komt als winnaar uit feest*, 12 februari 2010; Global Insight, *Anniversary Day turns violent, Iran clamps down on opposition supporters*, 12 februari 2010.

⁶⁵ BBC, *Huge rallies mark Iran Revolution*, 11 februari 2010; The New York Times, *Violence reported as crowds gather in Teheran*, 12 februari 2010; Reuters, *Iran security forces attack Karoubi*, 11 februari 2010.

⁶⁶ RFE/RL, *Five foreigners detained during February 11 Iran rallies*, 17 februari 2010; Reuters, *Foreigners detained during Iran anniversary rallies*, 17 februari 2010.

⁶⁷ De confrontaties zouden meer een gevolg zijn van onvrede onder jonge Iraniërs met oproepen van geestelijken het vuurfestival niet (meer) te vieren, omdat het een religieuze grondslag mist. Het vuurfestival, ook wel bekend als de *Chaharshanbe Suri*, wordt gevierd op de woensdag voor het Iraanse nieuwe jaar. Global Insight, *Iranian regime prepares for possible unrest linked to pre-Islamic festival*, 16 maart 2010; BBC, *Police hold 50 at Iran festival*, 17 maart 2010.

verspreiden van leugens en het ondermijnen van de nationale eenheid.⁶⁸ Eind september 2010 werd het verbod middels bekrachtiging door de rechter geëffectueerd.⁶⁹ In april 2010 zijn wederom enkele hervormingsgezinde media verboden (*zie paragraaf 3.3.1*) en kregen drie hervormingsgezinde politici, Mostafa Tajzadeh, Davood Soleimani en Mohsen Mirdamadi, een gevangenisstraf van zes jaar opgelegd. Zij mogen de komende tien jaar bovendien geen politieke activiteiten meer ontplooiën.⁷⁰

Na een periode van radiostilte, als gevolg van de repressieve maatregelen tegen oppositieleden en effectieve onderdrukking van demonstraties (*zie ook hoofdstuk 3 over mensenrechten*), liet de oppositie in april 2010 weer van zich horen. De oppositieleiders Karoubi en Mousavi riepen op tot protesten op 12 juni 2010 ter gelegenheid van de herdenking van de betwiste presidentsverkiezingen van juni 2009.⁷¹ Enkele dagen voor de herdenking trokken Mousavi en Karoubi zich echter terug en werden de demonstraties afgeblazen. Beiden riepen in een gezamenlijke verklaring op confrontaties op 12 juni 2010 te vermijden om verdere onnodige arrestaties en bloedvergieten te voorkomen.⁷² Op de dag zelf bleven grootschalige demonstraties uit, mede als gevolg van de preventieve veiligheidsmaatregelen die waren genomen. De preventieve veiligheidsmaatregelen in aanloop naar en op 12 juni 2010 bestonden onder meer uit zichtbare aanwezigheid van Basiji, inzet van politie in burger en intimidatie via e-mail en sms. In de media werd melding gemaakt van een aantal confrontaties tussen betogers en de autoriteiten, die

⁶⁸ Eerder in maart 2010 had de rechter een bijeenkomst van het *Islamitische Iran Participatie Front* verboden. Elsevier.nl, *Iran verbiedt partijen hervormers*, 19 april 2010; RFE/RL, *Iran said to ban activities of largest reformist party*, 15 maart 2010; Global Insight, *Iran: Iranian government tightens screw on opposition*, 21 april 2010; The New York Times, *Iran mutes a chorus of voices for reform*, 19 april 2010; EIU, *Country Report Iran*, mei 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

⁶⁹ BBC/Middle East, *Iranian court bans two leading opposition parties*, 27 september 2010; ANP/RTR/DPA, *Iraanse rechter verbiedt oppositiepartijen*, 28 september 2010; Global Insight, *Iran closes down reformist parties*, 28 september 2010.

⁷⁰ EIU, *Country Report Iran*, mei 2010; Global Insight, *Iran: Iranian government tightens screw on opposition*, 21 april 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

⁷¹ The New York Times, *Protest leader ends silence, defying Tehran with a meeting*, 8 april 2010; The New York Times, *Iran: opposition calls for protests*, 27 april 2010; Oxford Analytica, *Iran: Future opposition leaders may be more radical*, 28 april 2010; Global Insight, *Iranian opposition leaders hope for demonstrations to mark election anniversary*, 4 mei 2010; Global Insight, *Iranian opposition looks ahead to anniversary of presidential election protests*, 31 mei 2010.

⁷² EIU, *Country Report Iran*, juni 2010; The New York Times, *Iranian opposition leaders call off protests*, 10 juni 2010; Global Insight, *Iran's weakened opposition movement looks to election anniversary*, 11 juni 2010; The New York Times, *Across Iran, anger lies behind face of calm*, 11 juni 2010.

volgens de autoriteiten zouden hebben geleid tot 91 arrestaties. Volgens de oppositie zouden er ongeveer 900 arrestaties zijn verricht.⁷³

Vooruitlopend op de herdenking op 12 juni 2010 verleende de Geestelijk Leider begin juni 2010 gratie aan 81 gevangenen, die naar verluidt waren gearresteerd tijdens de demonstraties in de nasleep van de verkiezingen van juni in 2009. De namen van de personen die gratie kregen, werden niet bekend gemaakt.⁷⁴

Toegenomen repressie via 'morele campagne'

In de loop van de verslagperiode is de 'morele campagne', waarbij de zedenpolitie er streng en zelfs agressief op toeziet dat personen volgens de islamitische normen gekleed gaan, in kracht toegenomen. Deze actie heeft vooral gevolgen voor jongeren, en in het bijzonder voor jonge vrouwen en wordt als onderdeel gezien van het algemene repressieve beleid van de regering in reactie op de demonstraties na de presidentsverkiezingen van juni 2009.⁷⁵ Eind mei 2010 werd door het parlement een wet aangenomen, die het mogelijk moet maken morele kwesties beter in de hand te houden. De nieuwe wet voorziet in een comité, de 'Beleidsraad voor de Promotie van Deugd en het Voorkomen van Ondeugd', waarvan de voorzitter direct door de Geestelijk Leider zal worden aangewezen.⁷⁶

Daarnaast werden met name de geldboetes op overtreding van de kledingvoorschriften aanzienlijk verhoogd. Verder begonnen de autoriteiten een campagne tegen autobezitters die hun voertuigen zouden gebruiken om (vooral) vrouwen lastig te vallen. Tientallen auto's werden de afgelopen maanden in beslaggenomen.⁷⁷

Aanhoudende druk op oppositie

In september 2010 vond een inval plaats in het kantoor van oppositieleider Mousavi, waarbij onder meer computers in beslag werden genomen.⁷⁸ Eerder was

⁷³ The New York Times, *Iran opposition leaders urges prosecution in vote fraud and abuses*, 15 juni 2010; Global Insight, *Scores arrested during election anniversary in Iran*, 14 juni 2010; The Independent, *Iranians dig in for battle they know could take years*, 12 juni 2010.

⁷⁴ EIU, *Country Report Iran*, juni 2010; The Guardian, *Iran pardons dozens ahead of election anniversary*, 3 juni 2010; The New York Times, *Supreme Leader pardons 81 in opposition as good-will gesture*, 2 juni 2010; AFP, *Iran's Khamenei pardons 81 'repentant' protesters*, 3 juni 2010.

⁷⁵ The Washington Post, *Iranian authorities step up arrests of women for 'immodest' dress*, 2 juni 2010; The New York Times, *Across Iran, anger lies behind face of calm*, 11 juni 2010; Iran aims for stricter dress code, 18 juli 2010, via Refworld; Reuters, *Iranian prosecutor urges Islamic dress checks*, 18 juli 2010.

⁷⁶ De wet is nog niet van kracht en dient formeel nog door de Raad van Hoeders van de Grondwet te worden goedgekeurd.

⁷⁷ AFP, *Iran issues warning to 62,000 'badly veiled' women*, 21 juni 2010.

⁷⁸ Global Insight, *Iranian security personnel raid opposition figure's office*, 17 september 2010; Reuters, *Iran opposition leader's office attacked*, 16 september 2010; BBC/ Middle East, *Iran forces 'raid' office of opposition leader Mousavi*, 16 september 2010.

het huis van Karoubi doelwit geweest van een aanval. Eind augustus 2010 werd in de media bericht dat zijn woning was belegerd door de Basiji, waarbij ook Molotov cocktails zouden zijn gegooid, naar verluidt om te voorkomen dat Karoubi *Qods Day*⁷⁹ op 3 september 2010 zou aangrijpen om te demonstreren. Het IRGC ontkende enige betrokkenheid van de Basiji en het IRGC bij de aanval.⁸⁰

VS sancties acht hooggeplaatste functionarissen

Eind september 2010 werden door de VS sancties opgelegd aan acht hooggeplaatste functionarissen in Iran wegens hun rol bij de onderdrukking van de protesten in de nasleep van de presidentsverkiezingen van juni 2009. De acht personen, onder wie het hoofd van het IRGC, Mohammad Ali Jaafari, en de voormalige openbare aanklager van Teheran, Saeed Mortazavi, worden door de VS verantwoordelijk gehouden voor mensenrechtenschendingen die toen zijn gepleegd. Zij mogen onder meer de VS niet meer inreizen en hun buitenlandse goederen worden bevroren.⁸¹

2.3 Veiligheidssituatie

Met name in de grensgebieden (de provincies waar Koerden, Azeri en Baluchi, woonachtig zijn) was het in de verslagperiode, zeker na de presidentsverkiezingen van 12 juni 2009, onrustig. Zo vormt de provincie Sistan-Baluchestan (grenzend aan Afghanistan en Pakistan) die een belangrijke soennitische minderheid kent, geregeld het toneel van aanslagen en ontvoeringen. Deze worden toegeschreven aan de extremistisch-soennitische groepering *Jundallah* ('Allah's Soldaten') (voluit: *Jonbesh-e Moqavemat-e Mardom-e Iran*) van Abdolmalek Rigi, die in de verslagperiode is gearresteerd en geëxecuteerd. Als vergelding pleegde Jundallah op 15 juli 2010 een aanslag op een moskee in Zahedan in de provincie Sistan-Baluchestan (zie paragraaf 3.4.3). Ten aanzien van de veiligheidssituatie in de

⁷⁹ *Qods Day* is een manifestatie om solidariteit te betuigen met de Palestijnse gemeenschap. Ook vinden anti Israël demonstraties op deze dag plaats. *Qods Day* vindt jaarlijks plaats op de laatste vrijdag van de vastenmaand Ramadan.

⁸⁰ Global Insight, *Iranian opposition cleric comes under violent attack*, 2 september 2010; Reuters, *Iran opposition figure's house attacked*, 2 september 2010; RFE/RL, *Hard-liner attacks, cordon keep Iran opposition leader from rally*, 2 september 2010; The New York Times, *Attackers strike home of Iranian opposition leader*, 2 september 2010; Reuters, *Iran opposition figure's house under siege*, 31 augustus 2010; RFE/RL, *Iran opposition leader's house 'under siege'*, 31 augustus 2010; RFE/RL, *Iran's Revolutionary Guards deny besieging Karrubi's home*, 5 september 2010.

⁸¹ Zie voor de overige namen BBC/Middle East, *US imposes sanctions on Iranian officials over abuses*, 29 september 2010; The New York Times, *U.S. sanctions 8 Iran officials for crackdown*, 29 september 2010; Associated Press, *US slaps sanctions on 8 Iranian officials*, 29 september 2010; Global Insight, *U.S. imposes sanctions on leading Iranian officials*, 30 september 2010.

provincie Khuzestan in het zuidwesten van Iran (Arabieren) is weinig informatie bekend.

De rust op straat is grotendeels teruggekeerd, maar rond bepaalde speciale dagen of gebeurtenissen blijft de kans op onrust aanwezig.⁸²

Begin augustus 2010 berichtten de media over een aanslag op president Ahmadinejad in de plaats Hamedan in Iran. De president bleef ongedeerd. Berichtgevingen over de toedracht van het incident zijn tegenstrijdig. Er zou een projectiel zijn gegooid richting Ahmadinejad, waarbij meerdere gewonden zouden zijn gevallen. De Iraanse autoriteiten ontkenden dit en deden het incident af als het simpel gooien van vuurwerk.⁸³

Op 22 september 2010 kwamen bij een bomexplosie tijdens een militaire parade in de stad Mahabad in West-Azerbeidjan voor zover bekend 12 mensen om het leven en raakten tientallen mensen gewond. De militaire parade vond plaats ter gelegenheid van de jaarlijkse ‘*Sacred Defence Week*’ waarbij de Iran-Irak oorlog wordt herdacht. De verantwoordelijkheid voor de aanslag is (vooralsnog) niet opgeëist.⁸⁴ De autoriteiten berichtten dat ‘de groep’ achter de aanslag is gearresteerd en dat de ‘*main elements*’ zijn gedood. Het IRGC zou 30 Koerdische militanten die verantwoordelijk zouden zijn geweest voor de aanslag, hebben gedood bij een aanval op Iraaks grondgebied. Nadere details over de groep en gearresteerde/gedode personen zijn evenwel niet bekend gemaakt.⁸⁵

⁸² Zie ook paragraaf 2.2.

⁸³ Global Insight, *Iran: Iranian president allegedly target of assassination attempt*, 4 augustus 2010; The Independent, *Iranian president unhurt after blast near motorcade*, 4 augustus 2010; BBC News (Middle East), *Iran denies reports of attack on president Ahmadinejad*, 4 augustus 2010.

⁸⁴ Reuters, *Blast in Iranian city kills 12, injures dozen*, 22 september 2010; RFE/RL, *Blast in Iran city kills 12; ‘antirevolutionaries’ blamed*, 22 september 2010; Global Insight, *Iran-Iraq: attack in Kurdish city in North-Western Iran reveals country’s divides*, 23 september 2010.

⁸⁵ Reuters, *Group behind deadly Iran blast arrested*, 23 september 2010; Reuters, *“Main elements” behind bombing killed*, 26 september 2010; BBC/Middle East, *Iran ‘kills 30 Kurdish militants across Iraq border’*, 26 september 2010.

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 Verdragen en protocollen⁸⁶

Iran heeft de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens onderschreven en is partij bij het Vluchtelingenverdrag van 1951, inclusief het Protocol van 1967.⁸⁷ Iran heeft voorts de volgende verdragen ondertekend en bekrachtigd:

- Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR), door Iran bekrachtigd op 24 juni 1975;
- Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, ICESCR), door Iran bekrachtigd op 24 juni 1975;
- Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Rassendiscriminatie (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, CERD), door Iran bekrachtigd op 29 augustus 1968;
- het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (Convention on the Rights of the Child, CRC), door Iran bekrachtigd op 13 juli 1994. Bij dit verdrag heeft Iran zich het recht voorbehouden om bepalingen die in strijd zijn met de islamitische wet buiten toepassing te laten. Iran is op 26 september 2007 toegetreden tot het op 25 mei 2000 tot stand gekomen Optional Protocol tegen kinderhandel, kinderprostitutie en kinderpornografie. Op 21 september 2010 is door Iran het Optional Protocol tegen het gebruik van kinderen in gewapende conflicten getekend.⁸⁸

Iran heeft de volgende verdragen ondertekend, maar nog niet bekrachtigd⁸⁹:

⁸⁶ Zie www.treaties.un.org

⁸⁷ United Nations High Commissioner for Refugees, States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol, as of 1 March 2006; Declarations and Reservations to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees, as of 1 March 2006. Iran heeft zich het recht voorbehouden vluchtelingen niet de 'meest begunstigde' behandeling te verlenen, zoals die wordt verleend aan onderdanen van derde landen waarmee Iran hiertoe een overeenkomst heeft gesloten.

⁸⁸ Zie ook Unicef, *Signing onto international protocols, Member States join fight to protect child rights, Optional Protocols to the Convention on the Rights of the Child*, 29 september 2010.

⁸⁹ Wetsvoorstellen ter bekrachtiging van beide verdragen zijn in augustus 2003 door de Raad van Hoeders verworpen wegens strijdigheid met de beginselen van de islam en de Grondwet.

- Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie tegen Vrouwen (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, CEDAW);
- Verdrag tegen Foltering en andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CAT).

Ten slotte heeft Iran op 31 december 2000 het Statuut van het Internationaal Strafhof ondertekend. Bekrachtiging heeft nog niet plaatsgevonden.

3.1.2 Nationale wetgeving

Grondwet

De huidige Iraanse Grondwet dateert van 1979 en werd voor het laatst gewijzigd in 1989. Artikel 4 van de Grondwet stelt dat alle wetten en regelgeving gebaseerd zullen zijn op islamitische principes.

De Grondwet erkent een aantal gebruikelijke grondrechten als vrijheid van meningsuiting, pers, religie, vereniging en vergadering, bewegingsvrijheid, eerlijke rechtsgang, vrijwaring van foltering en van onmenselijke behandeling en vrijwaring van huiszoekingen en arbitraire aanhoudingen. Deze rechten zijn vastgelegd in de artikelen 19 tot en met 42 van de Grondwet.⁹⁰ De Grondwet kent echter ook mogelijkheden om deze vrijheden in te perken. Zo is in de artikelen 20, 21, 26 en 28 de grondwettelijke bepaling neergelegd dat het desbetreffende grondrecht niet in strijd mag zijn met de beginselen van de islam. Ook is in een aantal artikelen neergelegd, dat de vrijheid bij wet kan worden ingeperkt (bijvoorbeeld de artikelen 24 en 33).

Anti-folterwetgeving

Het wetsontwerp dat beoogt artikel 38 van de Grondwet - het voorkomen van marteling van gevangenen - te verankeren in de nationale wetgeving is nog niet aangenomen.⁹¹ Het wetsontwerp dat door de Raad van Hoeders van de Grondwet voor aanpassing werd teruggestuurd naar het parlement, wacht nog op verdere

⁹⁰ Artikel 19 van de Grondwet stelt dat een ieder in Iran, ongeacht de stam of clan, gelijke rechten geniet en dat mensen met een bepaalde huidskleur, ras, taal en zo meer geen voorrechten genieten. Artikel 20 van de Grondwet stelt dat alle 'leden van de natie', man en vrouw, gelijke bescherming van de wet en alle mensenrechten, economische, politieke, sociale en culturele rechten genieten, met in achtneming van de principes van de islam. Een verbod op discriminatie op basis van seksuele geaardheid komt echter in de Iraanse Grondwet niet voor.

⁹¹ Over de inhoud van het wetsontwerp: zie het algemeen ambtsbericht Iran van april 2004, pagina 18.

behandeling door de parlementaire commissie voor Justitie.

Wetsontwerp jeugdstrafrecht

Op 15 september 2009 zou de parlementaire commissie voor Justitie 32 van de 55 artikelen van het wetsontwerp jeugdstrafrecht hebben herzien en/of goedgekeurd. Sinds de presidentiële verkiezingen van juni 2009 is de behandeling van het wetsvoorstel door de parlementaire commissie voor Justitie uitgesteld.

Wetsontwerp afschaffing doodstraf minderjarigen

Het wetsvoorstel, dat onderdeel uitmaakt van de herziening van het gehele wetboek van Strafrecht, is nog niet aangenomen.

Overigens is afschaffing van de doodstraf voor minderjarigen in zogenaamde *hodoud*-zaken⁹² reeds van kracht. Op 6 augustus 2008 werd de *Regulation on the Pardon and Alternative Punishments' Commission* aangenomen. Op basis van deze regelgeving is de doodstraf voor minderjarigen in *hodoud*-zaken volgens de wet niet langer mogelijk. Alternatieve straffen worden in voorkomende gevallen opgelegd met levenslange gevangenisstraf als maximum. Zelfs indien een revolutionaire rechtbank in een *hodoud*-zaak toch de doodstraf zou uitvaardigen, zal de veroordeling teniet worden gedaan en zal er een nieuw proces bij een daartoe bevoegde (kinder-)rechtbank dienen plaats te vinden. Er moet echter worden aangetekend dat *hodoud*-zaken onder minderjarigen zelden tot nooit voorkomen.

De bepalingen uit de *Regulation on the Pardon and Alternative Punishments' Commission* zijn niet van toepassing op *qesas* (vergeldings)-zaken, verreweg het merendeel van de gevallen, waarbij de doodstraf kan worden opgelegd aan minderjarigen.

Volgens de huidige wetgeving (wetboek van Strafrecht) worden minderjarigen gedefinieerd als 'meisjes onder negen jaar' en 'jongens onder vijftien jaar'. Het gaat om 'full lunar years'.⁹³ Dit houdt in dat de kinderen volgens onze kalender zelfs jonger zijn dan respectievelijk negen en vijftien jaar.

In het concept-wetboek van Strafrecht wordt volgens diverse bronnen onderscheid gemaakt tussen verschillende groepen minderjarigen, waarbij de oudste groep nog steeds met de doodstraf kan worden bestraft. Deze groep, 'pubescent children' bestaat uit meisjes van 9-18 en jongens van 15-18 jaar. Artikel 141 lid 4 van het

⁹² Het tweede boek van de islamitische strafwetgeving is gewijd aan *hodoud* (meervoud van *hadd*). *Hadd* is bestraffing waarvan vorm, omvang en aard bepaald wordt door hetgeen daarover in de shari'a is vastgelegd.

⁹³ Een 'full lunar year' is minder dan 365 dagen en zou circa 352/353 dagen betreffen. Dit is ruim 10 dagen minder dan de Gregoriaanse telling (zie ook paragraaf 2.1.1).

concept-wetboek van Strafrecht vermeldt het volgende over de strafmaten ten aanzien van deze oudste groep: *“In Hodoud (meervoud van Hadd) crimes, whenever the pubescent children do not understand the nature of the crime committed and/or do not understand its prohibition, and/or when there are doubts about their mental maturity/growth, depending on the case and considering their ages, will be punished in accordance with the Law on Addressing Children and Adolescent’s Crimes.”* Mocht het kind volgens de rechter zijn/haar daden en consequenties wel volledig bevatten, dan kan het kind als volwassene worden berecht en de doodstraf krijgen.

Wet bestrijding pornografie

Op 31 juli 2007 heeft het parlement het wetsontwerp aangenomen, waarop de Raad van Hoeders van de Grondwet het op 8 augustus 2007 heeft goedgekeurd. Tien dagen na afkondiging en bekendmaking van de wet door president Ahmadinejad in de Iranian Official Gazette, is de wet in overeenstemming met artikel 94 van de Grondwet van kracht geworden. De productie van pornografie kan met de doodstraf worden bestraft.

Wetsontwerp tot wijziging wetboek van Strafrecht (waarin onder andere terdoodveroordeling wegens afvalligheid en godslastering)

Nadat het wetsontwerp tot wijziging van het wetboek van Strafrecht medio december 2009 werd goedgekeurd door de parlementaire commissie voor Justitie, voor implementatie voor een proefperiode van vijf jaar, is het naar de Raad van Hoeders van de Grondwet gestuurd ter goedkeuring. Tegelijkertijd werd het huidige wetboek van Strafrecht in afwachting van een nieuw wetboek van Strafrecht met een periode van vijf jaar verlengd, omdat de geldigheidsduur in december 2009 verliep.

De Raad van Hoeders van de Grondwet heeft begin januari 2010 het wetsontwerp weer teruggestuurd met naar verluidt 400 amendementen, waarover het parlement zich momenteel buigt.⁹⁴ Het is voorsnog niet bekend wanneer en in welke vorm het wetsontwerp in werking zal treden en het huidige wetboek van Strafrecht zal vervangen. Het wetboek van Strafrecht in de huidige vorm blijft voorlopig van kracht en zal worden afgeschaft zodra het nieuwe wetboek van Strafrecht wordt aangenomen.

Wetsontwerp afschaffing steniging als doodstraf

Het wetsvoorstel is voor zover bekend nog niet aangenomen. Over de inhoud van het wetsontwerp bestaat nog steeds veel onduidelijkheid. Bepalingen ten aanzien van steniging maken waarschijnlijk onderdeel uit van het wetsontwerp tot wijziging van het wetboek van Strafrecht. Verschillende bronnen betwijfelen of de Raad van Hoeders van de Grondwet uiteindelijk met een totale afschaffing van

⁹⁴

Zie ook FIDH, *Iran/death penalty. A state terror policy- Special edition for the 4th World Congress against the death penalty*, 16 maart 2010.

steniging zal instemmen. In het betreffende wetsvoorstel zou wel een passage zijn opgenomen dat indien de steniging ‘beledigend is voor de islam’ deze niet uitgevoerd dient te worden, hetgeen verscheidene interpretaties toelaat.

Law on Punishment of Computer Related Crimes/ Cyber Crime Act

De overheid baseert zich bij de vervolging van internetgebruikers op zowel de Perswet, het wetboek van Strafrecht als de in 2009 aangenomen *Law on Punishment of Computer Related Crimes* (ook wel de *Cyber Crime Act* genoemd).⁹⁵ Het wetsvoorstel is op 26 mei en 10 juni 2009 respectievelijk goedgekeurd door het parlement en de Raad van Hoeders. De *Law on Punishment of Computer Related Crimes* is in werking getreden op 1 juli 2009. De bepalingen van deze wet zijn opgenomen in de slotbepalingen van het boek *Tazirat* van het Iraanse wetboek van Strafrecht, dat in tegenstelling tot de overige boeken van het wetboek van Strafrecht, voor onbepaalde tijd is aangenomen (*zie ook paragraaf 3.3.1*).

Verlies en herverkrijgen Iraanse nationaliteit

Artikel 41 van de Grondwet stelt dat de Iraanse nationaliteit het natuurlijke recht van iedere Iraanse burger is en dat de Iraanse regering geen enkele Iraanse burger zijn nationaliteit mag ontnemen, tenzij op eigen verzoek van de burger of nadat naturalisatie heeft plaatsgevonden. Naar verluidt hebben zich sinds de revolutie – in ieder geval sinds 20 jaar – geen gevallen meer voorgedaan van gedwongen verlies van de Iraanse nationaliteit.

Een (eigen) verzoek tot afstand van de Iraanse nationaliteit kan slechts onder bepaalde voorwaarden worden gehonoreerd: 1) minimumleeftijd van 25 jaar; 2) instemming van de Raad van Ministers dat afstand wordt gedaan van de Iraanse nationaliteit; 3) overdracht (binnen één jaar) van landeigendom of (toekomstige) aanspraken daartoe; 4) (in geval van een mannelijke onderdaan) volbrenging van de dienstplicht. Degene die afstand doet van de Iraanse nationaliteit ten faveure van een andere nationaliteit dient bovendien binnen drie maanden Iran te verlaten.

Aangifte buitenechtelijk kind

Het is in Iran mogelijk een buitenechtelijk kind aan te geven bij de burgerlijke stand. Indien een formele registratie van het huwelijk van de ouders van het kind ontbreekt, zijn de ouders op grond van artikel 16 van de Burgerlijke Registratiewet gezamenlijk bevoegd en verantwoordelijk voor de registratie van het kind en het tekenen van de bijbehorende registratiedocumenten. Indien de aanwezigheid van beide ouders niet mogelijk blijkt, kan één van de ouders de geboorte aanmelden en

⁹⁵

Reporters Without Borders, *Countries under surveillance: Iran*, 12 maart 2010; Reporters Without Borders, *Enemies of the internet 2010*, 18 maart 2010; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

het kind laten registreren. In dat geval wordt de naam van de afwezige ouder genoteerd in het registratiedocument.⁹⁶

Op grond van artikel 12 van de Burgerlijke Registratiewet, dienen alle kinderen die in Iran worden geboren, ongeacht hun nationaliteit of de burgerlijke staat van hun ouders, te worden aangemeld. Zodra het kind is geregistreerd en de Iraanse nationaliteit bezit, wordt het geboorte-/ identiteitsboekje (*shenasnameh*) afgegeven (zie voor de procedure voor afgifte van de *shenasnameh* paragraaf 3.3.4). Indien het kind niet de Iraanse nationaliteit bezit, wordt slechts de geboorteregistratie verstrekt. De geboorte van een kind van Iraanse ouders buiten Iran moet worden aangemeld bij het dichtstbijzijnde Iraanse consulaat of bij de *Personal Status Registration Department* in Iran. De navolgende personen zijn bevoegd de geboorte van een kind buiten Iran te laten registreren: de vader, de grootvader op vertoon van zijn nationale identiteitskaart, de moeder indien het huwelijk formeel is geregistreerd, beide ouders gezamenlijk indien het huwelijk niet is geregistreerd of de voogd.

Op grond van artikel 976 van het Burgerlijk wetboek hebben de volgende personen de Iraanse nationaliteit:

- 1 Een ieder die in Iran verblijft, met uitzondering van degenen met een buitenlandse nationaliteit;
- 2 Een ieder, ongeacht geboorteplaats, van wie de vader de Iraanse nationaliteit heeft;
- 3 Een ieder die is geboren in Iran, van wie de ouders niet bekend zijn;
- 4 Een ieder die is geboren in Iran uit buitenlandse ouders, van wie één in Iran is geboren;
- 5 Een ieder die is geboren in Iran, van wie de vader buitenlands is, en die direct na het bereiken van 18 jaar nog ten minste één jaar in Iran heeft verbleven;
- 6 Een buitenlandse vrouw die een Iraanse man trouwt;
- 7 Iedere buitenlander die de Iraanse nationaliteit heeft verkregen.

Voor wat betreft het bijschrijven van het kind in het paspoort van de ouders, maakt de Paspoortwet geen bijzondere melding van buitenechtelijke kinderen. Op deze kinderen zijn derhalve geen andere bepalingen van toepassing dan met betrekking tot kinderen uit een formeel geregistreerd huwelijk, mits de buitenechtelijke kinderen beschikken over een nationale identiteitskaart.

Op grond van artikel 976, lid 2 van het Iraans Burgerlijk wetboek krijgen alle kinderen van wie de vader Iraans is, de Iraanse nationaliteit. Een moeder kan in

⁹⁶

Bij eventuele onenigheid tussen de ouders, kan alleen de voornaam van de afwezige ouder in het registratiedocument worden opgenomen. Indien alleen de moeder het kind aanmeldt, zal het kind de achternaam van de moeder krijgen.

principe niet de Iraanse nationaliteit doorgeven aan haar kind. Op basis van de recente amendementen op het Burgerlijk wetboek (de zogeheten Akte betreffende de vaststelling van de nationaliteit van kinderen geboren uit een huwelijk tussen een Iraanse vrouw en een buitenlandse man) kan een in Iran geboren kind van een Iraanse moeder en een buitenlandse vader, vanaf zijn 18e verjaardag opteren voor de Iraanse nationaliteit. De Iraanse nationaliteit zal worden toegekend, mits het kind geen strafblad heeft en het huwelijk van de ouders formeel is geregistreerd volgens Iraanse wetgeving. Op grond van het Iraans Burgerlijk wetboek is een huwelijk tussen een Iraanse vrouw en een buitenlandse man toegestaan, mits voorafgaand toestemming is verkregen van de relevante autoriteiten.

Tatoeage

Het hebben van een tatoeage is niet strafbaar in Iran. Hierbij dient opgemerkt te worden dat voor zover bekend zeer weinig Iraniërs een tatoeage hebben.

Alcohol

Op grond van artikel 702 van het Iraanse wetboek van Strafrecht is een ieder die alcoholhoudende dranken verkoopt, bij zich draagt of opslaat, strafbaar met een gevangenisstraf tussen drie en zes maanden of maximaal 74 zweepslagen.

Op grond van artikel 703 van het Iraanse wetboek van Strafrecht kan een ieder die alcoholhoudende dranken verkoopt of importeert, worden veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie maanden tot één jaar en maximaal 74 zweepslagen en tot een boete van één miljoen vijfhonderdduizend tot zes miljoen IRR in contanten.

In de regel worden straffen doorgaans afgekocht. Van strafrechtelijke vervolging is slechts beperkt sprake.

Een auto met meer dan 20 liter aan alcoholische dranken aan boord wordt in beslag genomen. Als de auto toebehoort aan een ambtenaar of iemand die dient in het leger, wordt deze persoon voor een periode van één tot vijf jaar ontzet uit de dienst.

3.2 Toezicht

3.2.1 Internationaal

Verenigde Naties (VN)

Verschillende VN organisaties zijn actief in Iran op het gebied van mensenrechten en humanitaire hulpverlening, onder meer UNHCR, UNICEF en UNFPA.

Door de VN wordt de mensenrechtensituatie in Iran kritisch gevolgd.

Iran heeft op een aantal verzoeken van de VN om het land te bezoeken voor zover bekend nog niet gereageerd, of anderszins bezoeken onmogelijk gemaakt, met onder andere als resultaat dat er sinds 2005 geen bezoeken van VN-

mensenrechtenrapporteurs hebben plaatsgevonden.⁹⁷ Aanbevelingen vanuit de werkgroepen en de mensenrechtenrapporteurs worden door Iran niet opgevolgd. Begin 2010 stelde Iran zich kandidaat voor lidmaatschap van de VN Mensenrechtenraad, maar trok zich vervolgens terug op 23 april 2010 met de mededeling zich kandidaat te zullen stellen voor de periode van 2013 tot 2016. Gedurende de verslagperiode kreeg Iran een zetel in de Women's Rights Commission per 2011.

In februari 2010 kwam Iran aan bod in de *Universal Periodic Review (UPR)* van de VN Mensenrechtenraad, waarbij Iran zich presenteerde als de meest progressieve natie in de regio met betrekking tot de bescherming van de mensenrechten.⁹⁸ De westerse landen lieten zich in ferme termen uit over burgerlijke en politieke rechten in Iran, waarbij veelvuldig werd verwezen naar de protesten en het geweld na de presidentsverkiezingen van juni 2009. Er werden in het kader van de *UPR* 188 aanbevelingen gedaan, waarvan Iran aan 123 aanbevelingen uitvoering wenste te geven, 45 aanbevelingen afwees en 20 in overweging heeft genomen.⁹⁹ In de praktijk verwierp Iran meer aanbevelingen dan werd gesuggereerd, omdat veel aanbevelingen werden bestempeld als '*already implemented*'.¹⁰⁰ Iran weigerde onder meer de vrijlating van politieke gevangenen en wees een internationaal onderzoek naar de gebeurtenissen na de presidentsverkiezingen van juni 2009 af. Iran weigerde ook de doodstraf af te schaffen en marteling wettelijk te verbieden.¹⁰¹

De *Committee on the Elimination of Racial Discrimination* van de VN bracht in augustus 2010 een periodiek rapport uit over de mate van implementatie van de *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* door onder meer Iran. De Commissie sprak in het rapport onder meer haar bezorgdheid uit over de beperking van de sociale, politieke,

⁹⁷ Het gaat onder meer om uitstaande verzoeken van de Speciale Rapporteurs inzake marteling, onafhankelijkheid van rechters en advocaten en buitengerechtelijke executies. Zo wachten de Werkgroep inzake gedwongen verdwijningen en de Speciaal Rapporteur inzake godsdienstvrijheid al geruime tijd op bevestiging van een mogelijk bezoek (zie www.ohchr.org)

⁹⁸ De UPR is een instrument waarmee de VN Mensenrechtenraad alle lidstaten van de VN doorlicht op binnenlandse naleving van de rechten van de mens. The New York Times, *Iran defends human rights record before U.N. Council*, 16 februari 2010.

⁹⁹ Global Insight, *Western States on UN Human Rights Committee slam Iranian abuses*, 16 februari 2010; Reuters, *Iran rejects human rights criticism as sanctions loom*, 15 februari 2010; Reuters, *Iran defies West on human rights at U.N. forum*, 15 februari 2010.

¹⁰⁰ Reuters, *Iran rejects West's call to free political prisoners*, 17 februari 2010.

¹⁰¹ Reuters, *Iran rejects West's call to free political prisoners*, 17 februari 2010.

economische en culturele rechten van etnische minderheden in Iran, waaronder de Arabieren, Koerden, Azeri en Baluchi (zie paragraaf 3.4.3).¹⁰²

Internationale NGO's

Ook organisaties als *Amnesty International* (AI), *Human Rights Watch* (HRW) en *Reporters Without Borders* volgen de mensenrechtensituatie in Iran nauwgezet. Deze organisaties hebben echter geen kantoren in Iran en hebben ook in deze verslagperiode geen toestemming gekregen voor de opening van een dergelijk kantoor.¹⁰³ Het is *Amnesty International* sinds 1979 niet toegestaan Iran te bezoeken voor fact-finding missies of voor consultaties met de regering.¹⁰⁴ *Human Rights Watch* is evenmin toegestaan onderzoek te doen naar mensenrechtenschendingen in Iran.¹⁰⁵ Het ICRC dat wel is vertegenwoordigd in Iran, opereert met een beperkt mandaat. Het ICRC heeft geen mandaat (politieke) gevangenen te bezoeken.

3.2.2 Nationaal

Binnen Iran opereren aan de overheid gelieerde mensenrechteninstanties zoals de *Islamic Human Rights Commission* en de *Article 90 Commission* van het parlement. Onafhankelijk onderzoek naar mensenrechtenschendingen in Iran vindt niet plaats. Onder het huidige bestel hebben beide instanties weinig betekenis en tonen zich niet of nauwelijks kritisch ten opzichte van de Iraanse overheid. De in 2006 opgerichte *High Council for Human Rights* met aan het hoofd Mohammad Javad Larijani, tevens ondergeschikt aan het hoofd van de rechterlijke macht, voldoet niet aan de *Paris Principles*¹⁰⁶ en heeft tot op heden geringe betekenis gehad in de bescherming van mensenrechten.

Belangrijke, niet aan de overheid gelieerde mensenrechten-ngo's in Iran zijn onder meer de *Association of Iranian Journalists* (AIJ) en het *Defenders of Human Rights Centre* (DHRC). De AIJ komt op voor een vrije pers en de rechten van (met name gedetineerde) journalisten en hun familieleden. Kritische uitlatingen van de

¹⁰² Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Consideration of reports submitted by States parties under article 9 of the convention: Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, seventy-seventh session, 2-27 August 2010 (CERD/c.irm/co/18-19, 27 augustus 2010; Reuters, *UN urges Iran to tackle racism*, 27 augustus 2010.

¹⁰³ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

¹⁰⁴ Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

¹⁰⁵ Human Rights Watch, *The Islamic Republic at 31: post-election abuses show serious human rights crisis*, februari 2010.

¹⁰⁶ De *Paris Principles relating to the status and functioning of national institutions for protection and promotion of human rights* omvatten de internationale criteria voor nationale mensenrechtencommissies. De volledige tekst van de *Paris Principles* is te vinden op www.unhchr.ch

AIJ hebben geleid tot intimidatie door de regering en uiteindelijk de verzegeling van het kantoor in Teheran in augustus 2009.¹⁰⁷ Sinds augustus 2006 zijn de activiteiten van de DHRC illegaal verklaard door het ministerie van Binnenlandse Zaken.¹⁰⁸ Het verbod op de activiteiten van het DHRC was gedurende de verslagperiode nog steeds niet opgeheven. Het kantoor van het DHRC is sinds december 2008 gesloten.¹⁰⁹ Er zijn niet veel onafhankelijke NGO's meer actief in Iran (zie paragraaf 3.3.2).

Gedurende de verslagperiode werd het mensenrechtenactivisten in toenemende mate onmogelijk gemaakt hun werkzaamheden uit te voeren (zie paragraaf 3.3.2). Ook werd geprobeerd advocaten te ontmoedigen politiek gevoelige zaken aan te nemen.¹¹⁰ Tegen het einde van de verslagperiode nam het aantal berichten toe over intimidatie en arrestatie van mensenrechtenadvocaten die politiek gevoelige zaken en mensenrechtenzaken behandelen.¹¹¹

3.3 Naleving en schendingen

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

De Iraanse Grondwet stelt de vrijheid van meningsuiting en persvrijheid te garanderen. De persvrijheid en de vrijheid van meningsuiting worden echter door een aantal artikelen in de Perswet en het wetboek van Strafrecht vergaand beperkt. Bovendien mag een uiting in de pers en in publicaties niet in strijd zijn met de beginselen van de islam.¹¹² Het is niet aan te geven welke mening of publicatie precies in strijd is met de beginselen van de islam.¹¹³ Op dit punt is er sprake van

¹⁰⁷ Freedom House, *Freedom in the World 2010- Iran*, 12 januari 2010.

¹⁰⁸ Het DHRC, waarvan Nobelprijswinnares Shirin Ebadi medeoprichter was, hield zich sinds 2000 bezig met kostenloze rechtsbijstand voor politieke gevangenen en ondersteuning van de families van politieke gevangenen.

¹⁰⁹ Na een inval van de politie werden computers en documenten in beslaggenomen en werd het kantoor verzegeld en het naambord verwijderd. Zie voor verdere informatie over de sluiting van het kantoor het algemeen ambtsbericht Iran van januari 2010.

¹¹⁰ Human Rights Watch, *World Report 2010: Iran*; The Observatory for the Protection of Human Rights, *Steadfast in protest. Annual report 2010: Iran*, 13 september 2010.

¹¹¹ RFE/RL, *Iran's human rights lawyers increasingly facing their own days in court*, 2 september 2010; ANP, *Advocaat Bahrami in Teheran gearresteerd*, 7 september 2010; BBC/Middle East, *Iran opposition lawyer Nasrin Sotoudeh detained*, 9 september 2010; Organisation Mondiale Contre la Torture, *Arbitrary arrest of Ms. Nasrin Sotoudeh*, 7 september 2010; RFE/RL, *Spouse of jailed Iranian lawyer 'threatened with arrest'*, 16 september 2010; Iran Human Rights Documentation Center, *Silencing the Women's Rights Movement in Iran*, augustus 2010.

¹¹² US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

¹¹³ Het komt vaak neer op zaken als uitingen van kritiek op de Geestelijk Leider en op het principe van de *velayat-e faqeh*, en opmerkingen over het nucleaire dossier.

een arbitraire rechtspraktijk, hetgeen onder meer resulteert in een sterke vorm van zelfcensuur onder journalisten en anderen.¹¹⁴

Meningsuitingen die als delict worden gekwalificeerd, worden veelal behandeld door de revolutionaire rechtbanken die bekend staan om hun harde houding ten opzichte van persdelicten. *Reporters Without Borders* plaatste Iran in haar jaarlijkse rapport over persvrijheid nagenoeg onderaan de lijst (nummer 172 van in totaal 175 landen), waarmee Iran tot de landen behoort met de minste persvrijheid ter wereld.¹¹⁵

Gedurende de verslagperiode was in Iran sprake van een aanhoudende ernstige beperking van de persvrijheid en vrijheid van meningsuiting door de autoriteiten. De beperkingen en restricties in de persvrijheid zijn aanzienlijk toegenomen na de hervkiezing van Ahmadinejad in juni 2009.¹¹⁶ Het beperken van de persvrijheid wordt door de autoriteiten gerechtvaardigd, omdat sommige media volgens hen uit zijn op het omverwerpen van de regering via een fluwelen revolutie ('*velvet revolution*'). Onder meer kritiek, vreedzame demonstraties en sit-ins worden aangemerkt als rechtstreekse aanval op de regering.¹¹⁷

Mensenrechtenactivisten, journalisten

Veel journalisten en mensenrechtenactivisten zijn slachtoffer van beknutting van de vrijheid van meningsuiting en persvrijheid. Gedurende de verslagperiode werden journalisten en webloggers als gevolg van hun uitlatingen aangehouden, ondervraagd en gearresteerd. Sommigen werden op borgtocht vrijgelaten.¹¹⁸ Iedere burger die zich publiekelijk kritisch uitlaat over de mensenrechtensituatie kan te maken krijgen met intimidatie, arrestatie en detentie (*zie ook paragraaf 3.3.2*).¹¹⁹ Volgens opgave van *Reporters Without Borders* bevonden zich eind maart 2010 ten minste 65 journalisten en webloggers in de gevangenis. Dit aantal bedroeg in

¹¹⁴ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

¹¹⁵ Reporter Without Borders, *Worldwide Press Freedom Index 2009*, 12 maart 2010.

¹¹⁶ Reporters Without Borders, *Countries under surveillance: Iran*, 12 maart 2010; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

¹¹⁷ Zie ook paragraaf 2.2 van dit algemeen ambtsbericht.

¹¹⁸ Freedom House, *Freedom in the World 2010- Iran*, 12 januari 2010; Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010; Reporters Without Borders, *Iran is world's biggest prison for journalists again*, 6 januari 2010; RFE/RL, *One-third of world's jailed journalists are in Iran, Watchdog finds*, 10 maart 2010; RFE/RL, *Iranian journalist 'detained on unclear charges'*, 25 februari 2010. Reporters Without Borders, *Number of journalists and netizens in prison now tops 65*, 9 februari 2010; Committee to Protect Journalists, *Iran arrests two more critical journalists*, 22 juli 2010, via Refworld, geraadpleegd op 3 augustus 2010; Reporters Without Borders, *Regime continues to close newspapers, impose jail sentences on journalists*, 20 augustus 2010.

¹¹⁹ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

juni 2010 37 journalisten en webloggers. Meer dan 100 journalisten zijn sinds de presidentsverkiezingen van juni 2009 Iran ontvlucht.¹²⁰

Kranten en tijdschriften

Iran kende een groot aantal kranten en weekbladen, die het hele spectrum van zeer conservatief tot uiterst hervormingsgezind bestreken, maar van de laatste categorie is weinig overgebleven. Door de sluitingen van kranten en tijdschriften en de zelfcensuur wordt de inhoud van de artikelen van de (overgebleven) kranten steeds oppervlakkiger en over de gehele linie conservatiever. Van een onafhankelijke private media is nagenoeg geen sprake meer.¹²¹

In maart 2010 werd de nog enige overgebleven hervormingsgezinde krant *Etemad* (Vertrouwen) en de nieuwsbladen *Sina* en *Iran Dokht* (Dochter van Iran) gesloten.¹²² Medio april 2010 werd ook van dagblad *Bahar* de vergunning ingetrokken wegens herhaaldelijke overtreding van de Perswet.¹²³ De sluitingen worden gezien als een poging de oppositie verder de mond te snoeren.¹²⁴ In april 2010 werd het publicatieverbod op de hervormingsgezinde krant *Sharq* (Oosten) daarentegen weer opgeheven.¹²⁵ Deze krant opereert thans zeer voorzichtig met een uitgedunde staf. Medio augustus 2010 werd het dagblad *Asia* gesloten en werden de vergunningen ingetrokken van de weekbladen *Sepidar* en *Parastoo* wegens ‘*publishing images contrary to public virtues*’. Volgens berichten was kritiek op de regering de werkelijke reden van de sluitingen.¹²⁶ Eind september 2010 werden eveneens de kranten *Andishe No* (Nieuwe Denken) en *Bahar Zanjan* (Lente van Zanjan) gesloten.¹²⁷

¹²⁰ Reporters Without Borders, *Using skilfully devised strategy, regime's repressive policies succeed*, 8 juni 2010.

¹²¹ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

¹²² De *Iran Dokht* werden gerund door familie van oppositieleider Karoubi. Ook de krant *Etemad* is gelieerd aan Karoubi. AFP, *Iran slaps ban on top-selling reformist daily*, 1 maart 2010; EIU, *Country Report Iran*, maart 2010; BBC, *reformist papers banned in Iran*, 1 maart 2010; RFE/RL, *Iran bans magazine of Karrubi's son*, 3 maart 2010; NRC Handelsblad, *Alleen nog regeringspers in Iran*, 2 maart 2010; Global Insight, *Iran closes opposition publications*, 2 maart 2010; The New York Times, *Iranian authorities close 2 opposition publications*, 1 maart 2010.

¹²³ Reuters, *Iran shuts down prominent reformist newspaper*, 19 april 2010.

¹²⁴ Global Insight, *Iran closes opposition publications*, 2 maart 2010; Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010.

¹²⁵ De *Sharq* was sinds 2007 gesloten. Reuters, *Iran lifts ban on prominent pro-reform daily*, 11 april 2010.

¹²⁶ Reporters Without Borders, *Regime continues to close newspapers, impose jail sentences on journalists*, 20 augustus 2010; RFE/RL, *Iran bans well-known economic newspaper*, 19 augustus 2010.

¹²⁷ Global Insight, *Iran closes down reformist parties*, 28 september 2010.

Kranten, weekbladen en redacteuren werden ook geregeld achteraf gestraft voor hun berichtgeving. Formele aanklachten ontbreken veelal, waardoor doorgaans niet duidelijk is waarop de veroordelingen zijn gebaseerd. Het vermoeden is op gronden zoals laster, belediging van de islam, van regeringsleiders en van de republiek en het in gevaar brengen van de staatsveiligheid. Ook het publiceren van de standpunten van de oppositie is volgens berichten gedurende de verslagperiode als reden aangemerkt.¹²⁸

Gedurende de verslagperiode liepen medewerkers van buitenlandse media of media die samenwerken met buitenlanders of buitenlandse steun ontvangen, in toenemende mate het risico gearresteerd te worden.

Radio en televisie

In Iran worden op radio en televisie alleen programma's van de staatsomroep *Islamic Republic of Iran Broadcasting* (IRIB) aangeboden.¹²⁹ Hoewel in zijn algemeenheid behoudend, is de programmering op radio en televisie in Iran sinds enkele jaren wat losser geworden. De autoriteiten proberen te concurreren met televisiezenders die vanuit het buitenland per satelliet hun uitzendingen verzorgen. Amerikaanse films worden uitgezonden, waarvan sommige scènes zijn gecensureerd. Ook zijn er talkshows met politici en artiesten. Religie blijft echter alom aanwezig.¹³⁰

Ondanks het verbod op satellietschotels, beschikken veel Iraanse huishoudens over een schotel, hetgeen door de autoriteiten over het algemeen wordt gedoogd. Vanuit het buitenland (met name de VS) is via de satelliet een groot aantal particuliere Perzischtalige en diverse buitenlandse televisiezenders te ontvangen, waaronder de BBC, Voice of America, Radio Farda en satellietzenders van IRIB, zoals PressTV. Ontvangst van deze televisiezenders is in Iran verboden. Acties om satellietschotels in beslag te nemen vinden plaats.¹³¹ Ook worden de signalen van

¹²⁸ Zie hiervoor onder andere de artikelen 500 (propaganda tegen het Islamitische regime), 514 (belediging van de Geestelijk Leider), 698 (laster, publicatie van leugens) en 700 (verkondigen van leugens) van de Iraanse Strafwet. Reuters, *Iran verbiedt conservatief blad*, 14 januari 2010; Reuters, *Iran bans weekly for spreading 'lies'*, 14 januari 2010; Reuters, *Iran bans reformist daily for publishing opposition statement*, 18 januari 2010; Human Rights Watch, *World Report 2010: Iran*; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

¹²⁹ De IRIB ziet het wereldwijde medialandschap als een 'battlefield', dat gedomineerd wordt door de westerse media en gericht is op het verspreiden van de westerse cultuur. De uitdrukkelijke taak van de IRIB is het bieden van tegenwicht hieraan. Het hoofd van de IRIB, momenteel Ezzatollah Zarghami, wordt benoemd door de Geestelijk Leider en is hem in de praktijk directe verantwoording schuldig.

¹³⁰ Programma's worden onderbroken door oproep tot gebed en nieuwslezers beginnen hun programma met het aanroepen van Allah.

¹³¹ Article 19's submission to the UN Universal Periodic Review of Islamic Republic of Iran, For the consideration at the seventh session of the UPR Working Group in 2010, 28 augustus

satellieten door de autoriteiten in toenemende mate gestoord ('jamming') sinds de stembusgang op 12 juni 2009, zodat ontvangst (tijdelijk) niet mogelijk is. Eind mei 2010 gaf het hoofd van IRIB toe dat Iran satelliet signalen blokkeert.¹³²

Internet- en SMS-verkeer

Hoewel internetgebruik in Iran¹³³ is toegestaan, geschiedt dit onder streng toezicht van de autoriteiten. Internetgebruik in Iran is gecentraliseerd. Zo verhuurt de *Telecommunication Company of Iran (TCI)*, die onder toezicht staat van het *Islamic Revolutionary Guards Corps (IRGC)*, bandbreedte aan internetproviders. Het TCI is verantwoordelijk voor het blokkeren van websites aan de hand van criteria die worden vastgesteld door het *Committee in Charge of Determining Unauthorized Websites (CCDUW)*.¹³⁴ De internetactiviteiten van de bevolking staan onder continue toezicht van de *Cyber Police Force*, een speciale nieuwe eenheid van de politie en IRGC die sinds november 2009 belast is met de aanpak van criminaliteit op internet. Hieronder worden onder meer politieke activiteiten verstaan.¹³⁵

Veel websites worden geblokkeerd (door het overnemen van servers of afknippen van beschikbare bandbreedte), omdat ze niet geschikt zouden zijn voor 'de publieke moraal' of informatie bevatten die tegen het regime is gericht. Internettoegang blijft zo beperkt tot de gefilterde websites.¹³⁶ Sinds de presidentsverkiezingen van juni 2009 is de censuur door de overheid verder toegenomen. Alle media en communicatiemiddelen die kunnen worden aangewend de overwinning van Ahmadinejad in twijfel te trekken of te bekritisieren, staan onder verscherpte aandacht van de autoriteiten.¹³⁷ Sociale

2009; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

¹³² BBC, *EU pressures Iran to end jamming*, 22 maart 2010.

¹³³ Het totaal aantal internetgebruikers in Iran wordt geschat op ruim 32 miljoen. Reporters Without Borders, *Countries under surveillance: Iran*, 12 maart 2010.

¹³⁴ Het CCDUW bestaat uit leden afkomstig van de ministeries van Communicatie en Informatietechnologie, Cultuur en Islamitische Voorlichting, Nationale Veiligheid en de Openbare Aanklager van Teheran. Reporters Without Borders, *Countries under surveillance: Iran*, 12 maart 2010; Reporters Without Borders, *Enemies of the internet 2010*, 18 maart 2010.

¹³⁵ RFE/RL, *Iran creates Cyber Police*, 13 november 2009; Reporters Without Borders, *Enemies of the internet 2010*, 18 maart 2010.

¹³⁶ Een aantal internetters weet via een omweg (proxy) soms toch toegang te krijgen tot de niet-gefilterde websites. Alhoewel de meeste oppositiewebsites zijn verboden door de autoriteiten, zijn activisten erin geslaagd direct na sluiting weer nieuwe websites te creëren. US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010. NRC Handelsblad, *In Iran heet internet nu filternet*, 11 februari 2010.

¹³⁷ Ook websites die zijn gericht op vrouwenrechten en bescherming van de mensenrechten worden in veel gevallen gecensureerd. Reporters Without Borders, *Countries under*

netwerksites als Twitter, Facebook en MySpace zijn naast onder meer YouTube toegankelijk in Iran.¹³⁸

Ook richten de autoriteiten zich op het SMS- en e-mailverkeer van burgers. Zo hebben de autoriteiten de beschikking over technologie om SMS-verkeer op te slaan en na te gaan. De autoriteiten waarschuwden aanhangers van de oppositie begin 2010 het SMS- en e-mailverkeer niet te misbruiken voor de organisatie van protestbijeenkomsten op straffe van vervolging.¹³⁹

Internetgebruikers, waaronder (web)bloggers en providers, werden gedurende de verslagperiode in toenemende mate slachtoffer van arrestatie of detentie als gevolg van het plaatsen van ‘anti-islamitische’ of ‘anti-revolutionaire’ informatie op internet. Verscheidene gearresteerde bloggers en journalisten is gedurende de verslagperiode ‘*moharebeh*’ (vijand van God) ten laste gelegd en zij kunnen worden veroordeeld tot de doodstraf.¹⁴⁰ De overheid baseert zich bij de vervolging van internetgebruikers op zowel de Perswet, het wetboek van Strafrecht als de in 2009 aangenomen *Law on Punishment of Computer Related Crimes* (ook wel de *Cyber Crime Act* genoemd).¹⁴¹ Het wetsvoorstel is op 26 mei en 10 juni 2009 respectievelijk goedgekeurd door het parlement en de Raad van Hoeders. De *Law on Punishment of Computer Related Crimes* is in werking getreden op 1 juli 2009. De bepalingen van deze wet zijn opgenomen in de slotbepalingen van het boek *Tazirat* van het Iraanse wetboek van Strafrecht, dat in tegenstelling tot de overige boeken van het wetboek van Strafrecht, voor onbepaalde tijd is aangenomen.

Indien sprake is van ‘*crimes against public virtue and morality*’ (hoofdstuk 4 van de *Cyber Crime Act*) kan het publiceren van ‘anti-islamitische’ teksten op internet mogelijk leiden tot een gevangenisstraf van 91 dagen tot 2 jaar en/of tot een boete van 5 tot 40 miljoen IRR (circa USD 500 tot 4000). Ten aanzien van ‘anti-revolutionaire’ teksten bevat de wet geen directe verwijzingen. Volgens een bron kan niet worden uitgesloten dat op basis van deze wet publicisten van dergelijke teksten kunnen worden vervolgd. De *Cyber Crime Act* spreekt in dit verband over een nog op te richten comité dat zal moeten beslissen welke teksten ‘anti-

surveillance: Iran, 12 maart 2010; Reporters Without Borders, *Enemies of the internet 2010*, 18 maart 2010; BBC, *The new cyber battlefield in Iran*, 11 februari 2010; Freedom House, *Freedom in the World 2010: Iran*, 12 januari 2010.

¹³⁸ Committee to Protect Journalists, *Attacks on the Press: Iran*, 16 februari 2010; Reporters Without Borders, *Enemies of the internet 2010*, 18 maart 2010.

¹³⁹ BBC, *Iran warns opposition on e-mails*, 16 januari 2010; Human Rights Watch, *World Report 2010: Iran*; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

¹⁴⁰ Reporters Without Borders, *Two bloggers face possible death penalty*, 28 januari 2010.

¹⁴¹ Reporters Without Borders, *Countries under surveillance: Iran*, 12 maart 2010; Reporters Without Borders, *Enemies of the internet 2010*, 18 maart 2010; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

revolutionair' worden beschouwd.

Op grond van artikel 18 van de *Cyber Crime Act* kunnen personen worden veroordeeld tot maximaal twee jaar gevangenisstraf en een geldboete voor 'disseminating false information likely to agitate public opinion'.¹⁴² Ook kunnen internetproviders op basis van deze wet onder meer verantwoordelijk worden gehouden voor de 'verboden' inhoud¹⁴³ van websites/blogs op hun net en verplicht worden gesteld hierover te rapporteren aan de betrokken autoriteiten. Daarnaast dienen internetproviders toestemming te verkrijgen van het ministerie van *Culture and Islamic Guidance* voor het openen van een website. Voorts is op grond van deze wet het gebruik van internationaal breedband internet verboden zonder autorisatie. Volgens bronnen maakt deze wet het ook mogelijk om Iraanse bloggers die buiten Iran verblijven, bij aankomst in Iran te arresteren en vervolgen.

Het op een weblog/website buiten Iran plaatsen van 'anti-islamitische' of 'anti-revolutionaire' teksten is voor zover bekend op dezelfde wijze strafbaar als bij een weblog/website binnen Iran. Op grond van artikel 7 van het Iraanse wetboek van Strafrecht valt eenieder die schuldig is aan het begaan van een misdaad, waaronder ook internetcriminaliteit, binnen of buiten Iran onder de jurisdictie van de Iraanse rechter, zodra men in Iran verblijft.

Het kan voorkomen dat Iraniërs op het vliegveld worden geconfronteerd met de inhoud van hun weblogs, facebook-, hyves- of twitterpagina.¹⁴⁴ Hierbij ligt geen specifieke nadruk op in- of uitreizende Iraniërs. Een groot deel van het internetverkeer in Iran is continue aan controle van de Iraanse autoriteiten onderhevig.

Overige culturele uitingen

Iraanse kunstenaars worden met regelmaat belemmerd in hun werk door de Iraanse autoriteiten. Vaak onder het mom van 'immoreel gedrag' of 'strijdigheid met de islamitische waarden en normen.'

Gedurende de verslagperiode werden in toenemende mate kunstenaars, filmregisseurs en schrijvers gearresteerd als gevolg van banden met de oppositie dan wel hun kritiek op de mensenrechtensituatie in Iran.¹⁴⁵ In december 2010 werd een documentairemaker gedetineerd wegens het 'beledigen van een functionaris van de islamitische republiek'. In april 2010 werd hij veroordeeld tot 3½ jaar cel

¹⁴² Reporters Without Borders, *Countries under surveillance: Iran*, 12 maart 2010.

¹⁴³ Voor de presidentiële verkiezingen van juni 2009 hadden de Iraanse autoriteiten het vooral gemunt op pornografische en anti-islamitische websites en minder op de politiek getinte inhoud van websites die gericht zijn tegen het regime.

¹⁴⁴ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

¹⁴⁵ Amnesty International, *from Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

en 50 zweepslagen.¹⁴⁶ Begin maart 2010 werd de internationaal bekende Iraanse regisseur Jafar Panahi in Teheran gearresteerd door de politie. Van Jafar Panahi is bekend dat hij aanhanger is van oppositieleider Mousavi. Zijn werk is omstreden en soms verboden in Iran vanwege zijn kritiek op de mensenrechtensituatie in Iran.¹⁴⁷ Panahi werd eind mei 2010 op borgtocht (200.000 USD) vrijgelaten.¹⁴⁸

Studenten/academici

Met enige regelmaat protesteren studenten in Teheran en elders in het land tegen beperkingen die hen door het regime worden opgelegd. De protesten hebben voornamelijk betrekking op verwijdering van medestudenten van universiteiten, de ontslaggolf onder professoren en docenten en de omstandigheden op de campus.¹⁴⁹

In de nasleep van de omstreden presidentsverkiezingen van 12 juni 2009 speelden studenten een belangrijke rol bij de demonstraties en vormden zij hierdoor een specifiek doelwit voor aanvallen van veiligheidsdiensten. Deze trend zette zich gedurende de verslagperiode voort. Er is sprake van aanhoudende repressie tegen studenten door middel van intimidatie, arrestatie en detentie.¹⁵⁰ Op universiteiten is de invloed van de Basij toegenomen. De Basij heeft op vele universiteiten inmiddels een vertegenwoordiging die de bewegingen van studenten, docenten en ander onderwijzend personeel nauwgezet volgt.

De demonstraties die in december 2009 (onder meer tijdens Studentendag) werden gehouden, hebben geleid tot diverse arrestaties (*zie ook paragraaf 2.2*). Het merendeel van de gearresteerde studenten is weer vrijgelaten. Een aantal zou nog steeds vastzitten. Anderen zijn veroordeeld tot hoge gevangenisstraffen.¹⁵¹ Ook heeft een student, die stenen naar de ordediensten zou hebben gegooid, de

¹⁴⁶ RFE/RL, *Report: Iran detains filmmaker*, 20 december 2009; RFE/RL, *Iranian writer sentenced to prison*, 18 april 2010.

¹⁴⁷ Human Rights Watch, *Indict or free filmmakers*, 13 maart 2010; BBC, *Iran arrests critical film maker*, 2 maart 2010; Trouw, *Iran pakt gevierde regisseur op*, 3 maart 2010; The New York Times, *Iran arrests filmmaker who backed opposition*, 2 maart 2010; Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010.

¹⁴⁸ The Associated Press, *Iran releases detained filmmaker*, 25 mei 2010; The New York Times, *Iranian filmmaker released on bail*, 25 mei 2010.

¹⁴⁹ Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010.

¹⁵⁰ RFE/RL, *Iranian student activist sentenced for 'abduction'*, 4 maart 2010; Immigration and Refugee Board of Canada, *Student protests in Iran; treatment by Iranian authorities of student protestors (December 2007-December 2009)*, 5 januari 2010; Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010. RFE/RL, *Iran detains two members of reformist student group*, 24 augustus 2010; Amnesty International, *Public Statement, Iran: Students languish in jail as academic year starts*, 22 september 2010.

¹⁵¹ The New York Times, *Iranian students clash with police*, 8 december 2009; Reuters, *Iran detains scores of students, rights group says*, 25 november 2009.

doodstraf opgelegd gekregen wegens *moharebeh*.¹⁵² Later in hoger beroep is de doodstraf omgezet in een gevangenisstraf van 3,5 jaar.¹⁵³

In januari 2010 kwam een prominente nucleaire wetenschapper en professor aan de universiteit in Teheran, Massoud Ali-Mohammadi, bij een bomaanslag in Teheran om het leven. Over de motieven en dader van de aanslag bestaat onduidelijkheid. Verschillende bronnen meldden dat de professor een aanhanger van oppositieleider Mousavi zou zijn. De autoriteiten gaven de Verenigde Staten en Israël de schuld. De politieke beweging *Mujehedin e Khalq Organization* (MKO; zie ook paragraaf 3.4.2), die er eveneens van verdacht werd achter de aanslag te zitten, heeft alle betrokkenheid van de hand gewezen.¹⁵⁴

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

Vrijheid van vergadering

De Grondwet garandeert het recht op bijeenkomsten en demonstraties, zolang deze niet in strijd zijn met de principes van de islam. In de praktijk beperkten de autoriteiten evenwel dit recht en hielden streng toezicht op bijeenkomsten teneinde protestdemonstraties te voorkomen. Voor publieke bijeenkomsten is voorafgaande toestemming van de autoriteiten vereist.¹⁵⁵ Deelnemers aan bijeenkomsten waarbij kritiek werd geuit op de regering, werden geconfronteerd met intimidatie en hard optreden door de overheid, ongeacht een eerder afgegeven toestemming voor de bijeenkomst. Er was gedurende de verslagperiode sprake van een aanhoudend verbod op demonstraties. De milities van de Ansar-e Hezbollah en de Basiji speelden een belangrijke rol bij de onderdrukking van de demonstraties (zie ook paragraaf 2.2).¹⁵⁶

¹⁵² De 22 jarige student Mohammed Amin Valian behoorde tot de zestien gearresteerde personen tegen wie een proces is gestart in januari 2010 wegens deelname aan de protesten tijdens Ashura op 27 december 2009. Reuters, *Student denies charges as Iran protest trial resumes*, 3 februari 2010; RFE/RL, *'Moral outrage' as Iranian court upholds student's death sentence*, 3 maart 2010.

¹⁵³ Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010.

¹⁵⁴ ANP/RTR/AFP, *'Buitenlandse' bom doodt nucleaire prof Iran*, 12 januari 2010; Reuters, *Tehran bomb blast kills university professor*, 12 januari 2010; The Guardian, *Allegations fly over Iranian scientist's assassination*, 12 januari 2010; BBC, *Iran bomb blamed on US and Israel*, 12 januari 2010; The Guardian, *Tehran university professor killed by bomb*, 12 januari 2010.

¹⁵⁵ Freedom House, *Freedom in the World 2010: Iran*, 12 januari 2010.

¹⁵⁶ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Freedom House, *UPR Stakeholder Submission- Iran for the Universal Periodic Review of the Islamic Republic of Iran, scheduled to take place in February 2010*; Freedom House, *Freedom in the World 2010: Iran*, 12 januari 2010.

Vrijheid van vereniging

Artikel 26 van de Grondwet voorziet in de vrijheid van oprichting van politieke partijen, beroepsverenigingen, maatschappelijk organisaties, islamitische religieuze groeperingen en organisaties voor erkende religieuze minderheden in Iran, maar deze wordt begrensd door de principes van de islam.¹⁵⁷ Voor de oprichting van een vereniging is vooraf toestemming nodig van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Binnen dit ministerie bevindt zich een speciaal comité dat zich bezighoudt met aanvragen voor de oprichting van verenigingen. Een vergunning voor een vereniging wordt verstrekt voor de periode van twee jaar en dient vervolgens elke twee jaar vernieuwd te worden. Het komt geregeld voor dat aanvragen niet worden gehonoreerd.

Vakbonden

Iran kent geen vakbonden in de gangbare zin van het woord. Fabrieken en grote bedrijven kennen wel een ‘*Islamic Council of Labourers*’ (ICL). Deze zijn echter niet onafhankelijk en lopen aan de leiband van de desbetreffende directeuren en overheidsambtenaren. Vertegenwoordigers van deze ICL’s vormen samen ‘*The House of Labour*’, ook wel ‘*Workers’ House*’ genoemd. Het *Workers’ House* is de enige toegestane vakbond in Iran.¹⁵⁸

Hoewel beperkt, vonden er gedurende de verslagperiode werknemersprotesten plaats in de vorm van stakingen en demonstraties tegen achterstallige uitbetaling van salarissen en schendingen van werknemersrechten. Deze protesten worden niet door de ICL’s georganiseerd. De regering reageerde in voorkomend geval met harde hand door middel van intimidaties, geweld en arrestaties.¹⁵⁹

De demonstraties op de Internationale Dag van de Arbeid op 1 mei 2010 hebben geleid tot diverse arrestaties na confrontaties tussen de demonstranten en de politie. In Teheran probeerde de politie de demonstranten met geweld uit elkaar te drijven. In de aanloop naar de *Teacher’s Day* op 2 mei 2010 zijn ten minste acht vertegenwoordigers van leraren opgepakt, ondervraagd en bedreigd. Op de dag zelf zijn meerdere onderwijzers gearresteerd.

NGO’s

¹⁵⁷ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Freedom House, *Freedom in the World 2010: Iran*, 12 januari 2010.

¹⁵⁸ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; IWPR, *Opposition fails to organise strikes*, 17 februari 2010; Freedom House, *Freedom in the World 2010: Iran*, 12 januari 2010; Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010.

¹⁵⁹ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; RFE/RL, *Iranian writers detained, abducted*, 4 februari 2010; IWPR, *Opposition fails to organise strikes*, 17 februari 2010.

De positie van NGO's is gedurende de verslagperiode aanzienlijk verslechterd. Nagenoeg alle NGO's die zich richten op de mensenrechten zijn gesloten of staan onder streng toezicht van de regering. Volgens een bron zijn de enige NGO's die gedurende de verslagperiode nog actief waren, de NGO's die goede contacten onderhouden met de Iraanse overheid dan wel gelieerd zijn aan de Iraanse overheid.

Begin januari 2010 heeft de Iraanse overheid een lijst opgesteld met 60 internationale organisaties, die worden aangemerkt als 'verboden'. Iraanse NGO's mogen met deze organisaties geen contacten onderhouden. In de lijst zijn onder meer opgenomen de Nederlandse hulporganisatie Hivos, de mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch, de Amerikaanse organisatie Freedom House en de Britse omroep BBC. Ook komen verscheidene Amerikaanse media en Radio Zameh op de lijst voor. De organisaties zouden volgens de autoriteiten aanzetten tot onrust en uit zijn op de val van het islamitische regime. Daarnaast zijn 'ongebruikelijke' contacten met westerse ambassades in Iran en buitenlanders niet langer gewenst door de overheid.¹⁶⁰ Ieder contact met buitenlanders en in het bijzonder ambassademedewerkers wordt per definitie als verdacht aangemerkt.

Gedurende de verslagperiode was sprake van aanhoudende arrestaties en intimidatie van medewerkers van lokale NGO's. Een groot aantal leden van onder meer de mensenrechtenorganisaties *Committee of Human Rights Reporters* en *Human Rights Activists in Iran*, is gedurende de verslagperiode slachtoffer geworden van arrestatie en detentie.¹⁶¹ Kritische mensenrechtenverdedigers worden al snel als vijanden van de islamitische republiek beschouwd en zijn in toenemende mate slachtoffer van repressie.¹⁶² Vele prominente mensenrechtenactivisten hebben Iran inmiddels verlaten.

Eind december 2009 en begin januari 2010 werden wederom leden van de *Eén miljoen handtekeningen campagne*¹⁶³ die zich inzetten voor de vrouwenrechten,

¹⁶⁰ ANP. *Niet verrassend dat wij op de lijst staan*, 6 januari 2010; Trouw, *Hivos op zwarte lijst Teheran*, 6 januari 2010; The Guardian, *Iran bans contact with foreign organisations, including the BBC*, 5 januari 2010; RFE/RL, *Iran ban targets some 60 'seditious' western groups*, 5 januari 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

¹⁶¹ Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

¹⁶² Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010. Human Rights Watch, *Iran: new coordinated attack on human rights groups*, 24 maart 2010.

¹⁶³ De Eén Miljoen Handtekeningen campagne werd in 2006 gevormd om de Iraanse regering onder druk te zetten wetten te hervormen of af te schaffen die vrouwen discrimineren. Het gaat om een informatiecampagne en het verzamelen van handtekeningen. Zie voor meer informatie over eerdere arrestaties van leden het algemeen ambtsbericht Iran van januari 2010.

gearresteerd.¹⁶⁴ Arrestaties van verschillende leden hielden gedurende de verslagperiode aan. De arrestanten werden doorgaans na enkele weken of maanden weer vrijgelaten, al dan niet op borgtocht.¹⁶⁵

3.3.3 Vrijheid van godsdienst en overtuiging

Religieuze minderheden algemeen

Artikel 12 van de Grondwet verklaart de sjiiitische islam (Twaalver sjiisme met de Ja'afari leerschool)¹⁶⁶ tot officiële religie van Iran. Verreweg het grootste deel van de Iraanse bevolking is sjiiitisch moslim (89%)¹⁶⁷. Het soennisme (9%) komt voornamelijk onder etnische minderheden als Koerden, Baluchi's, Turkmenen en Arabieren voor. Niet-moslims bedragen ongeveer 2% van de totale bevolking. De baha'is zijn met ongeveer 300.000 tot 350.000 geloofsgenoten de grootste niet-islamitische minderheidsgroep. De joodse gemeenschap bedraagt ongeveer 20.000-25.000 personen.¹⁶⁸

Het christendom, het zoroastrisme¹⁶⁹ en het jodendom worden op basis van artikel 13 van de Grondwet als enige officiële minderheidsgodsdiensten erkend.¹⁷⁰ De genoemde (geloofs)gemeenschappen slinken langzaam in aantal.

De erkende religieuze minderheden hebben het recht op eigen publicaties en de mogelijkheid het eigen geloof te belijden, zo lang zij zich niet inlaten met bekeringsactiviteiten onder moslims. Evangelisatie is niet toegestaan in Iran. Leden van de erkende religieuze minderheden mogen voorts stemmen, studeren en

¹⁶⁴ Organisation Mondiale Contre la Torture, *Arbitrary detention of five members of the 'One Million Signatures' Campaign*, 6 januari 2010. Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010.

¹⁶⁵ Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010; Organisation Mondiale Contre la Torture, *Arbitrary detention of Messrs. Kaveh Ghasemi Kermanshahi and Maziar Samii*, 5 februari 2010; Organisation Mondiale Contre la Torture, *Release of one human rights defender, while others remain detained!*, 15 maart 2010. Iran Human Rights Documentation Center, *Silencing the Women's Rights Movement in Iran*, augustus 2010; The Observatory for the Protection of Human Rights, *Steadfast in protest. Annual report 2010: Iran*, 13 september 2010.

¹⁶⁶ De Ithna ashri (Twaalver sjiieten) geloven dat er twaalf imams zijn geweest na de profeet Mohammed, en dat de twaalfde, Mohammed Al-Mahdi, op de dag des oordeels zal wederkeren.

¹⁶⁷ US State Department, *International Religious Freedom Report 2009 – Iran*, 26 oktober 2009.

¹⁶⁸ US State Department, *International Religious Freedom Report 2009 – Iran*, 26 oktober 2009.

US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

¹⁶⁹ Volgens schattingen van de Iraanse overheid zijn er 30.000 – 35.000 zoroastriërs. US State Department, *International Religious Freedom Report 2009 – Iran*, 26 oktober 2009.

¹⁷⁰ 'Article 13 Iranian Constitution: Iranian Zoroastrians, Jews and Christians shall be the only recognized religious minorities who, within the limits of law, shall be free to carry out their religious rites and practice their religion in personal status and religious education.'

lesgeven op staatsuniversiteiten. Ze hebben ook eigen scholen. Het is leden van religieuze minderheden niet toegestaan om te worden gekozen in vertegenwoordigende lichamen (met uitzondering van het parlement) of om hoge regerings- of militaire functies te vervullen. Zij kunnen bijvoorbeeld niet tot president worden gekozen. Voor de religieuze minderheden zijn vijf zetels in het parlement gereserveerd.¹⁷¹ Leden van erkende religieuze minderheden hoeven zich niet als zodanig te laten registreren bij de autoriteiten.¹⁷² Er wordt geen melding gemaakt van de religie in nationale identiteitsbewijzen.

Ondanks de bescherming door de Grondwet komt discriminatie op religieuze gronden voor, bijvoorbeeld wanneer het gaat om het vinden van huisvesting, onderwijs of een baan bij de overheid of bij aan de overheid gelieerde instanties.¹⁷³ Mede door toepassing van de sharia¹⁷⁴ worden de erkende religieuze minderheden achtergesteld op het terrein van het recht en gerechtelijke procedures, zoals getuigenissen en erfrechtkwesies.¹⁷⁵ Voor erkende religieuze minderheden is het uiterst moeilijk in geval van discriminatie op religieuze gronden een beroep te doen op de overheid. Het ministerie van Islamic Culture and Guidance (Ershad) en het ministerie van Intelligence and Security (MOIS) houden nauwgezet iedere uitingsvorm van godsdienstige overtuiging in de gaten.¹⁷⁶

Tegenover niet-erkende religieuze minderheden (zoals de bahais en soefi's), is de houding van de overheid repressief te noemen.¹⁷⁷ Gedurende de verslagperiode

¹⁷¹ World Jewish Congress, *UPR Submission to the Office of the High Commissioner*, 7th Session, februari 2010; Freedom House, *Freedom in the World 2010: Iran*, 12 januari 2010. US State Department, *International Religious Freedom Report 2009 – Iran*, 26 oktober 2009. Van deze vijf zetels zijn er twee voorbehouden voor Armeense christenen en één voor de Assyrische Christenen Een zetel is toegewezen aan de joodse gemeenschap en één aan de zoroastriërs (artikel 65 Grondwet). Voor de soennitische gemeenschap is geen zetel gereserveerd, maar zij mogen wel zitting nemen in het parlement.

¹⁷² US State Department, *International Religious Freedom Report 2009 – Iran*, 26 oktober 2009.

¹⁷³ Freedom House, *Freedom in the World 2010: Iran*, 12 januari 2010; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

¹⁷⁴ Een onderscheid kan worden gemaakt tussen 'man-made law' en 'divine law' (Sharia). De eerste omvat door het parlement en de Guardian Council goedgekeurde wetten, zoals de wetboeken van Strafrecht en van Strafvordering. Sharia is het geheel aan (grotendeels niet-gecodificeerd) religieus recht, dat door religieuze rechtsgeleerden wordt geïnterpreteerd en toegepast.

¹⁷⁵ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

US State Department, *International Religious Freedom Report 2009 – Iran*, 26 oktober 2009.

¹⁷⁶ US State Department, *International Religious Freedom Report 2009 – Iran*, 26 oktober 2009.

¹⁷⁷ World Jewish Congress, *UPR Submission to the Office of the High Commissioner*, 7th Session, februari 2010; US State Department, *International Religious Freedom Report 2009 – Iran*, 26 oktober 2009; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

kwam repressie en intimidatie van christenen voor in relatie tot actieve bekering van moslims.

Christenen

Er zijn ongeveer 100.000 christenen in Iran, waarvan de meerderheid uit etnische Armeniërs bestaat.¹⁷⁸ In Teheran verblijven ongeveer 60.000 etnische Armeniërs. De Armeense Perzisch-christelijke kerk bestaat in Iran al sinds de zevende eeuw. Veel etnische Armeniërs zijn woonachtig in de steden Teheran, Isfahan, Tabriz en Urumiyeh. Er zijn naar schatting 10.000 etnische Assyrische christenen in Iran. Armeense en Assyrische christenen vormen in de Iraanse samenleving geïntegreerde gemeenschappen.

'Oude' kerken

De 'oude' kerken van etnische of geboren christenen roepen weinig of geen weerstand op. In Iran geboren christenen¹⁷⁹ kunnen zonder problemen hun geloof uitoefenen in hun eigen taal, zoals het Armeens. De orthodox Armeense kerk en de Assyrische kerk houden geen diensten in het Perzisch. In Iran bevinden zich ruim 300 Armeense kerkgebouwen, waaronder ook kloosters uit de 10e eeuw, waarvan er nog 40 actief zijn.¹⁸⁰ De overige, niet-actieve Armeense kerkgebouwen worden door de overheid aangemerkt als onderdeel van het nationaal cultureel erfgoed. Voor religieuze bijeenkomsten buiten de kerkelijke instelling moet toestemming worden gevraagd aan de autoriteiten. In Teheran zijn voor zover bekend zeven katholieke kerken.

De officieel erkende christelijke kerken ontplooiën geen zendingsactiviteiten. Zowel de Armeense als de Assyrische kerken geeft uitsluitend aan (etnisch) geboren leden van de gemeenschap doopbewijzen af. Er worden geen nieuwe leden geaccepteerd als die niet van Armeense en Assyrische afkomst zijn. Moslim kinderen kunnen geen onderwijs volgen op Armeense of Assyrische scholen.

Er is in de verslagperiode voor zover bekend geen verandering opgetreden in de houding van de autoriteiten jegens in Iran geboren christenen, mits zij geen bekeringsactiviteiten ontplooiën. Arrestatie van christenen louter vanwege hun geloofsovertuiging komt volgens een bron niet voor in Iran.

'Nieuwe' kerken

¹⁷⁸ US State Department, International Religious Freedom Report 2009 – Iran, 26 oktober 2009. Er zijn ook protestants-christelijke, waaronder evangeliserende, groepen in Iran. Hoewel veel protestantse christenen naar verluidt in het geheim hun godsdienstige rites verrichten, wordt hun aantal door christelijke groepen buiten Iran geschat op minder dan 10.000 personen. Sabeërs-Mandeeën die volgens eigen zeggen geen christenen zijn, tellen 5000 – 10.000 personen. De Iraanse autoriteiten zien Sabeërs-Mandeeën daarentegen wel als christenen.

¹⁷⁹ Met in Iran geboren christenen worden in Iran geboren personen bedoeld die als christen worden geboren.

¹⁸⁰ In Teheran bevinden zich acht actieve Armeense kerken en twee kapellen.

Problemen als gevolg van de actieve bekering van mensen doen zich voor bij ‘nieuwe’ kerken, zoals de *Assemblies of God*¹⁸¹, pinkstergemeenten, evangeliserende groepen en huiskerken. Evangeliserende kerken staan in de negatieve belangstelling van de Iraanse autoriteiten. Er is sprake van overheidstoezicht op kerken en hun bezoekers. Er vinden in ‘nieuwe kerken’ kerkdiensten in het Perzisch plaats, maar gedurende de verslagperiode was over het algemeen sprake van een toenemende terughoudendheid kerkdiensten in het Perzisch te houden. Bijeenkomsten buiten hun kerkgebouw zijn verboden. Mensen die in Iran aan verboden bijeenkomsten deelnemen, lopen het risico te worden gearresteerd.

De houding van de Iraanse autoriteiten jegens christenen die bekeringsactiviteiten ontplooiën binnen een andere christelijke denominatie, is neutraal.

Er zijn in het gehele land huiskerken. Er vindt binnenshuis bijbelstudie plaats en er wordt gebeden en gezongen. Dreiging van een inval door de politie die inzicht wil krijgen in de aard van de bijeenkomst, afluisteren van de telefoon, controle van e-mailberichtgeving en infiltratie door spionnen, is altijd aanwezig. In verband hiermee is een huiskerk wat bezoekersaantal betreft veelal klein, maximaal zo’n tien leden. Gedurende de verslagperiode hielden huiskerken zich *low profile* uit angst voor repercussies zijdens de overheid. Sinds het aantreden van Ahmadinejad in 2005 zouden veel huiskerken zijn gesloten.

*Bekeerde christenen*¹⁸²

Bekeringsactiviteiten door niet-sjiitische moslims zijn verboden in Iran.¹⁸³

Er zijn aanwijzingen dat in de verslagperiode bekeerde christenen en christenen die zich met bekeringsactiviteiten inlaten, werden lastiggevallen en/of geïntimideerd. Er waren gedurende de verslagperiode gevallen bekend van arrestatie van personen wegens conversie. Ook kwam het gedurende de verslagperiode geregeld voor dat bekeerde christenen werden gearresteerd na een inval in huiskerken door de autoriteiten. De meesten van hen zijn na enige tijd op borgtocht vrijgelaten. Anderen bevinden zich nog in detentie.

Bekering van een moslim tot een andere godsdienst is niet mogelijk. Dit is vanuit de sharia gezien onwettig. Moslims kunnen in theorie interesse tonen in het christendom, christelijke kerken bezoeken en bijbelonderricht krijgen. Het dopen van moslims in de ‘nieuwe’ kerken komt nauwelijks meer voor. De wijze van maatschappelijk kunnen functioneren wordt voor een groot deel bepaald door de mate waarin de betrokkenen met hun bekering in de openbaarheid treden. Indien

¹⁸¹ Waaronder de Jama’at Rabbani, de Iraanse tak van de *Assemblies of God*, met voornaamste vestiging in Teheran.

¹⁸² Met ‘bekeerde christenen’ wordt personen bedoeld die zich hebben bekeerd tot het christendom.

¹⁸³ US State Department, International Religious Freedom Report 2009 – Iran, 26 oktober 2009.

een tot het christendom bekeerde moslim discreet omgaat met zijn/haar bekering, zal dit volgens een bron over het algemeen niet leiden tot problemen met de autoriteiten.

Iraniërs die zich in het buitenland hebben bekeerd en vervolgens terugkeren naar Iran, komen aldaar in dezelfde positie terecht als andere personen die zich tot het christendom hebben bekeerd. In de praktijk zal de betreffende persoon de bekering waarschijnlijk niet ter sprake brengen, daar hij/zij vanuit de sharia nog steeds als moslim wordt beschouwd.

In de verslagperiode is ten minste één geval bekend van een bekeerde moslim die na terugkeer uit Nederland in Iran is opgepakt door de Iraanse autoriteiten. Hij werd ervan verdacht na zijn eigen bekering ook bekeringsactiviteiten onder moslims in Iran te ontplooien. Naar verluidt is deze persoon weer op vrije voeten.

Kinderen geboren uit tot het christendom bekeerde moslims, kunnen niet als christenen worden beschouwd als gevolg van de onwettige handelwijze van de vader. Zij worden door de autoriteiten als moslims beschouwd.

Gemengde huwelijken

Men is christen bij geboorte en trouwt bijna uitsluitend binnen de eigen gemeenschap. In de zeer sporadische gevallen van een gemengde christen/moslim relatie, dient een mannelijke christen moslim te worden. Een vrouwelijke christen kan haar geloof trouw blijven; haar kinderen worden automatisch moslim. Alhoewel de bekering tot het christendom van een met een islamitische vrouw getrouwde islamitische man formeel voldoende grond oplevert voor een echtscheiding, zal in de praktijk een islamitische man die zich bekeerd heeft tot het christendom dit niet vrijwillig toegeven, omdat hij daarmee in problemen kan komen met de autoriteiten.

Voor wat betreft het huwelijk tussen een islamitische man en een tot het christendom bekeerde (voormalige islamitische) vrouw is een zogenaamd ‘kort huwelijk’ (*sigheh*) toegestaan op grond van de sjiiitische jurisprudentie.¹⁸⁴ Een formeel (‘permanent’) huwelijk tussen een islamitische man en een tot het christendom bekeerde islamitische vrouw is niet mogelijk.

Afvalligheid

Op afvalligheid (apostasie) van de islam (*mortad*) staat volgens de sharia de doodstraf.¹⁸⁵ Alleen in de sharia wordt van doodstraf gesproken in relatie tot

¹⁸⁴ Het gaat hierbij in feite om een affaire waarbij een islamitische geestelijke een formule heeft uitgesproken, die voorkomt dat het samenzijn strafbaar is. Een ‘kort huwelijk’ komt vaak voor naast een ‘permanent’ huwelijk.

¹⁸⁵ *Irtedaad* (apostasie) betekent in algemene zin ‘het zich afkeren van iets’, en in engere zin ‘het afstand doen van je geloof’. Er wordt nog een onderscheid gemaakt tussen *murtad melli* (een geloofsverzaker die geboren is binnen een niet-islamitisch geloof voordat

bekering en godslastering.¹⁸⁶ Er zijn in de verslagperiode geen gevallen bekend, waarin vanwege apostasie straffen zijn uitgesproken. Wel komt het volgens een bron voor dat personen ‘indirect’ worden gestraft wegens apostasie via aanklachten en veroordelingen voor andere vergrijpen, waaronder mishandeling, misbruik van een vrouw of seksuele vergrijpen. Een persoon die zich openlijk tot atheïst verklaart, wordt in Iran gezien als afvallige, waarvoor de doodstraf kan worden geëist.

Wetsvoorstel doodstraf op geloofsafval

In de Iraanse strafwetgeving zijn voor zover bekend (nog) geen strafbepalingen opgenomen met betrekking tot apostasie (zie ook paragraaf 3.1.2). Het wetsvoorstel dat in januari 2008 in het parlement is ingediend en waarin de doodstraf op geloofsafval wordt voorgesteld, is nog niet aangenomen. Bepalingen ten aanzien van geloofsafval zouden onderdeel kunnen uitmaken van het wetsontwerp tot wijziging van het wetboek van Strafrecht.

De precieze inhoud van het wetsvoorstel is niet bekend. Naar verluidt zijn mogelijk de bepalingen over de strafbaarheid van geloofsafval uit het wetsvoorstel verwijderd. Dit zou betekenen dat – net als in het verleden – rechterlijke instanties die een zaak met betrekking tot geloofsafval doorzetten enkel nog kunnen terugvallen op de ‘fatwa’s’.

Afgifte doopaktes of andere schriftelijke bewijzen door nieuwe kerken

Het afgeven van doopbewijzen aan bekeerlingen is door de Iraanse autoriteiten verboden. In de verslagperiode zijn er voor zover bekend geen doopbewijzen afgegeven door ‘nieuwe kerken’. Volgens een bron is het mogelijk om valse doopbewijzen in Iran te kopen.

De Assyrian Pentecostal Church (Shahrara kerk – Assemblies of God) in Teheran is sinds februari 2009 gesloten op last van de autoriteiten. Deze kerk was voor iedereen open, ook voor Iraanse bekeerlingen. De kerk had veel gedoopte bekeerlingen als lid. De Assyrische voorganger doopte zelf ook mensen, maar zou geen doopbewijzen aan bekeerlingen hebben afgegeven.

Jehova's getuigen

deze het geloof verzaakt) en een *murtad fetri* (een moslim wiens ouders (minstens één) moslim waren, en die een tijdje moslim was, voordat hij/zij islam verzaakte). De straf voor apostasie komt niet voor in de Iraanse strafwetboeken, maar in religieuze fatwa's (edicten). Fatwa's zijn juridisch niet bindende adviezen in de islam, die door een geestelijke met een bepaald gezag kunnen worden uitgevaardigd met betrekking tot een specifieke kwestie.

¹⁸⁶

De klassieke sharia bepaalt de doodstraf voor afvalligheid en godslastering, vaak gebaseerd op een combinatie van afvalligheid met landverraad of actieve propaganda voor als anti-islamitisch beschouwde ideeën of andere religies. In een recht voor moslims om de islam te verlaten en/of zich te bekeren tot een andere godsdienst is niet voorzien.

Voor zover bekend is in Iran een klein aantal Jehova's getuigen actief. Het aantal wordt geschat op ongeveer 400. Er is weinig over deze groep bekend. Zij beschikken niet over een eigen gebouw voor religieuze bijeenkomsten. Het zou Jehova's getuigen slechts toegestaan zijn hun boodschap uit te dragen aan mensen uit de christelijke, joodse of zoroastrische gemeenschap. Zolang ze zich hieraan houden, ondervinden ze geen problemen met de Iraanse autoriteiten. Naar verluidt evangeliseren Jehova's getuigen ook daadwerkelijk onder christenen in Iran. Er zijn geen problemen bekend bij onder meer registratie van huwelijken of inschrijving aan de universiteit. Gedurende de verslagperiode deden zich voor zover bekend geen wijzigingen voor in de positie van de Jehova's getuigen.

Joden

De joodse gemeenschap blijft onverkort in staat haar vrijheid van godsdienst uit te oefenen, maar zij wordt wel steeds minder talrijk. De schattingen van de omvang van de joodse gemeenschap in Iran lopen uiteen van 20.000- 25.000.¹⁸⁷ Er is een joodse afgevaardigde in het parlement. Er zijn vier joodse scholen in Iran, uitsluitend bedoeld voor joodse leerlingen met (deels) joodse schoolboeken. Hier krijgen de kinderen naast het reguliere Iraanse curriculum ook Hebreeuwse les. Het is voor joden in Iran alleen mogelijk indirect (onder meer via Turkije en Cyprus) en met behulp van een laissez-passer naar Israël te gaan. De joodse gemeenschap voelt zich in zekere mate geïntimideerd door de anti-Israël propaganda die de overheid bedrijft en het onder de Iraanse bevolking breed levende idee dat alle joden aanhangers zijn van het zionisme.¹⁸⁸ Gedurende de verslagperiode deden zich voor zover bekend geen wijzigingen voor in de positie van de Joden in Iran.

Zoroastriërs

Het zoroastrisme was eeuwenlang de overheersende godsdienst in Iran voor het intreden van de islam. Er zijn voor zover bekend tussen de 30.000 en 35.000 zoroastriërs in Iran woonachtig.¹⁸⁹ De meeste van hen wonen in Yazd, Kerman, Teheran, Isfahan en Shiraz. In Teheran zou geen zoroaстрisch heiligdom ('vuurtempel') mogen worden gebouwd. In Yazd zijn er daarentegen vijf.

Kinderen worden op school verplicht uit de koran te leren en de islamitische leer te volgen. Tegelijkertijd wordt hen echter ook de beginselen van het zoroastrisme

¹⁸⁷ US State Department, International Religious Freedom Report 2009 – Iran, 26 oktober 2009.
US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

¹⁸⁸ World Jewish Congress, *UPR Submission to the Office of the High Commissioner, 7th Session*, februari 2010; US State Department, International Religious Freedom Report 2009 – Iran, 26 oktober 2009.

¹⁸⁹ US State Department, International Religious Freedom Report 2009 – Iran, 26 oktober 2009.
De zoroastriërs zelf claimen 60.000 volgelingen in Iran te hebben. Volgens een bron bedraagt dit aantal ongeveer 50.000 zoroastriërs.

bijgebracht. Met betrekking tot toegang tot hoger onderwijs bestaat tegenwerking van de zijde van de overheid jegens zoroastriërs. Formeel heeft men toegang tot (een deel van) de universiteiten. Er is nauwelijks toegang tot overheidsbanen. Actieve bekering tot het zoroastrisme vindt niet plaats. Er zijn wel gevallen bekend van moslims die zich tot het zoroastrisme bekeren. Gedurende de verslagperiode deden zich voor zover bekend geen wijzigingen voor in de positie van de zoroastriërs.

*Bahai*¹⁹⁰

In Iran zouden tussen de 300.000 – 350.000 aanhangers van het bahai geloof woonachtig zijn. De meerderheid van hen is van Perzische afkomst. Het bahai geloof wordt niet erkend in de Iraanse Grondwet. Het bahai geloof wordt als een sekte gezien. Aanhangers worden als geloofsafvalligen van de islam beschouwd.¹⁹¹ In Iran beschikken zij dan ook niet over gebedshuizen, zodat de religieuze bijeenkomsten in woonhuizen worden georganiseerd.¹⁹²

De onderdrukking van bahais uit zich vooral op het gebied van onderwijs, werkgelegenheid, huisvesting, reizen en culturele activiteiten. Door sjiiitische religieuze leiders en op scholen wordt onderwezen over de verderfelijkheid van bahais en het bahai geloof.¹⁹³ Bahais worden geregeld geconfronteerd met willekeur van de zijde van lokale autoriteiten. Ook komt onteigening of sloop van hun eigendommen en heiligdommen voor.¹⁹⁴

In de verslagperiode is de situatie van de bahais verslechterd. Er was sprake van geïntensiverde repressie van bahais. Er waren meldingen van gevallen waarbij bahais op diverse manieren werden gediscrimineerd en strafrechtelijk werden

¹⁹⁰ Zie ook paragraaf 3.3.3 van het algemeen ambtsbericht Iran van 8 juni 2007.

¹⁹¹ Het bahai geloof heeft zich ontwikkeld vanuit de islam. Daar deze religie echter niet erkend wordt door de islam, kan de Islamitische Republiek de bahais veroordelen als afvalligen. Immers, vanuit de islam hebben zij een andere geloofsopvatting verkozen. Zie ook Human Rights Watch, *Barring the Bahais*, 13 april 2010 en Freedom House, *Freedom in the World 2010: Iran*, 12 januari 2010. US State Department, International Religious Freedom Report 2009 – Iran, 26 oktober 2009.

¹⁹² Zie onder meer Baha'i International Community United Nations Office, *Individual UPR Contribution Iran (Islamic Republic of)*, februari 2010; US State Department, International Religious Freedom Report 2009 – Iran, 26 oktober 2009.

¹⁹³ Baha'i International Community United Nations Office, *Individual UPR Contribution Iran (Islamic Republic of)*, februari 2010; Human Rights Watch, *Barring the Bahais*, 13 april 2010. Zie ook US State Department, International Religious Freedom Report 2009 – Iran, 26 oktober 2009.

¹⁹⁴ Baha'i International Community United Nations Office, *Individual UPR Contribution Iran (Islamic Republic of)*, februari 2010; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; US State Department, International Religious Freedom Report 2009 – Iran, 26 oktober 2009.

vervolgd. Er zijn tientallen bahais gedetineerd.¹⁹⁵ Het aantal detenties varieert sterk wegens aanhoudende berichten over nieuwe arrestaties en vrijlatingen. Vrijlating geschiedt veelal op hoge borgtocht en na het opgeven van de vergunning voor hun bedrijf of het afgeven van eigendomsakten van woningen. Bij de arrestaties werden huizen van bahais binnengevallen en bezittingen (pc, boeken, cd's) in beslag genomen.¹⁹⁶

Gedurende de verslagperiode ontwikkelde zich een nieuwe trend waarbij de bahai gemeenschap door de autoriteiten in toenemende mate in verband werd gebracht met het organiseren van de onrust in Iran na de presidentsverkiezingen van juni 2009.¹⁹⁷ Begin januari 2010 werden 13 bahais gearresteerd in verband met vermeende betrokkenheid bij de demonstraties ten tijde van Ashura in december 2009. Drie personen werden na korte tijd vrijgelaten. De overigen zitten nog vast in afwachting van hun proces.¹⁹⁸ In de vooravond van de demonstraties op 11 februari 2010 werden zes bahais gearresteerd op basis van onduidelijke aanklachten.¹⁹⁹

Het proces voor de revolutionaire rechtbank tegen de zeven bahai leiders van de nationale groep "*Vrienden in Iran*"²⁰⁰ werd op 12 januari en 7 februari 2010 voortgezet. Ook op 12 april en 12 juni 2010 vonden rechtszittingen plaats. De tenlastelegging bestond uit de volgende onderdelen: vijandige propaganda tegen de Islamitische Republiek, spionage voor buitenlanders, samenwerking met Israël, het doorsluizen van informatie aan buitenlanders, '*assembly and conspiracy with intent to act against the national security*' en '*corruption on earth*'. Deze

¹⁹⁵ US State Department, International Religious Freedom Report 2009 – Iran, 26 oktober 2009. Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

¹⁹⁶ US State Department, International Religious Freedom Report 2009 – Iran, 26 oktober 2009. Baha'i International Community United Nations Office, *Individual UPR Contribution Iran (Islamic Republic of)*, februari 2010; Human Rights Watch, *Barring the Bahais*, 13 april 2010.

¹⁹⁷ FIDH, *Iran/death penalty. A state terror policy- Special edition for the 4th World Congress against the death penalty*, 16 maart 2010; Human Rights Watch, *Iran: End persecution of Bahai's*, 23 februari 2010; Amnesty International, *from Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

¹⁹⁸ RFE/RL, *Bahai's arrested in Iran after protests*, 6 januari 2010; FIDH, *Stop the repression against Bahai*, 11 februari 2010.

¹⁹⁹ RFE/RL, *Iranian police arrest Bahai's ahead of protests*, 11 februari 2010; Reuters, *Five Bahai followers arrested in Iran*, 14 februari 2010; Reuters, *Bahai's persecution rises in Iran*, 24 februari 2010.

²⁰⁰ Het betreft mevrouw Fariba Kamalabadi, Jamaloddin Khanjani, Afif Naemi, Saeed Rezaie, mevrouw Mahvash Sabet, Behrouz Tavakkoli en Vahid Tizfahm. Voor meer achtergrondinformatie over de arrestatie van de bahai leiders en verloop van het proces wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Iran van januari 2010.

aanklachten kunnen worden bestraft met de doodstraf.²⁰¹ Begin augustus 2010 werd in de media bericht dat de zeven bahai leiders zijn veroordeeld tot een gevangenisstraf van 20 jaar.²⁰² Medio september 2010 werd bericht dat deze gevangenisstraf met de helft is verminderd.²⁰³

Soennieten

Soennieten maken circa 9% van de Iraanse bevolking uit. Het aanhangen van de soennitische stroming binnen de islam levert als zodanig geen vervolging op door de autoriteiten. Soennitische parlementsleden maken van tijd tot tijd hun ongenoegen kenbaar over de voortdurende discriminatie van de soennitische minderheid waarvan nooit iemand in aanmerking komt voor de functies van vice-president, minister of gouverneur en de hogere (overheids)functies.²⁰⁴ In de verslagperiode is er geen verandering opgetreden in de positie van de soennieten in Iran.

Soefi's

Het soefisme is een stroming binnen de islam die in de achtste eeuw na Christus is ontstaan. Soefi's geloven – in tegenstelling tot conservatieve moslims – dat spirituele eenheid met God, het ware innerlijk geloof, door de mens kan worden bereikt.²⁰⁵ Soefi's bevinden zich zowel onder sjiieten als soennieten. Er zijn evenwel geen betrouwbare cijfers over het aantal soefi's in Iran.²⁰⁶ Schattingen lopen uiteen van twee tot vijf miljoen aanhangers.

Het soefisme is niet als zodanig bij wet verboden, maar wordt als heterodoxe uiting in Iran feitelijk niet getolereerd. Het soefisme wordt in de Iraanse Grondwet niet expliciet genoemd als één van de vormen van de islam die is toegestaan.²⁰⁷

²⁰¹ FIDH, *Iran/death penalty. A state terror policy- Special edition for the 4th World Congress against the death penalty*, 16 maart 2010; BBC, *Iran Bahais begin spying trials*, 12 januari 2010; FIDH, *Stop the repression against Bahai*, 11 februari 2010; Reuters, *Iran begins trial of Bahai's on spying, Israel links*, 12 januari 2010.

²⁰² The New York Times, *Iran: 7 bahai leaders are sentenced to 20 years*, 9 augustus 2010; Amnesty International, *Sentences against jailed Iranian minority leaders condemned*, 10 augustus 2010; Human Rights Watch, *Iran: Free baha'i leaders*, 10 augustus 2010; RFE/RL, *Iranian baha'i leaders given long sentences*, 9 augustus 2010.

²⁰³ RFE/RL, *Hope for jailed Iranian Baha'is after sentences 'reduced'*, 17 september 2010; Reuters, *Baha'is jailed in Iran said to have terms halved*, 16 september 2010; AFP, *Iran halves 20-year jail terms on seven Bahai faith leaders*, 18 september 2010.

²⁰⁴ US State Department, *International Religious Freedom Report 2009 – Iran*, 26 oktober 2009. Zie ook Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

²⁰⁵ Het doel van het soefisme, gewoonlijk aangemerkt als de mystieke dimensie van de islam, is onderwerping aan God langs de weg van zelfkennis.

²⁰⁶ US State Department, *International Religious Freedom Report 2009 – Iran*, 26 oktober 2009.

²⁰⁷ Artikel 12 Grondwet: *'The official religion of Iran shall be Islam and faith Jafari Athna Ashari, and this article shall be eternal and immutable. Other Islamic faiths such as the*

Soefisme wordt in de Grondwet evenmin genoemd als één van de minderheidsgeloven ‘van het boek’ (christendom, zoroastrisme of jodendom) die toegestaan zijn.²⁰⁸

De filosofie van de soefi's is onder meer gebaseerd op een rechtstreeks contact met Allah, waarvoor geen tussenpersoon nodig is, hetgeen niet in overeenstemming is met het principe van het ‘*velayat-e faqih*’-begrip.²⁰⁹

De positie van soefi's in Iran staat sinds geruime tijd onder druk. In de praktijk komt intimidatie, discriminatie en soms vervolging van soefi's en soefi-instellingen voor.²¹⁰

3.3.4 Bewegingsvrijheid

Binnenland

In principe mogen burgers zonder officiële toestemming naar elk deel van Iran reizen en van woonplaats veranderen. Bij binnenlandse vluchten moeten Iraniërs hun identiteit aantonen met hun geboorte-/identiteitsboekje, identiteitskaart (*kart-e melli*) of paspoort. Soms is echter het tonen van een rijbewijs of een identiteitskaart van bijvoorbeeld een werkgever, waarop een pasfoto staat, voldoende om een binnenlandse vlucht te maken.

Geboorte-/identiteitsboekje en identiteitskaart

Iedere Iraniër heeft een geboorte-/identiteitsboekje (*shenasnameh*) met een rode omslag en een uniek serienummer dat op elke bladzijde met rode inkt is gedrukt. Daarnaast bevat de *shenasnameh* een persoonsnummer, dat met pen in het daarvoor bedoelde vak is geschreven en dat uit één tot vijf cijfers kan bestaan. Dit nummer is het volgnummer van de afgeevende instantie in het desbetreffende jaar. De combinatie persoonsnummer, geboortedatum en plaats van afgifte is uniek voor de houder van het boekje.

Hanafi, Shafei, Maleki, Hanbali and Zaidi, shall enjoy full respect. The followers of these faiths are free to carry out their religious rites according to their own Fegh (d.i. islamitische jurisprudentie), their religious education and training, personal status (marriage, divorce, inheritance and will) and lawsuits related thereto shall be officially recognized by courts of law. In any region where the followers of these faiths have a majority, the local rules and regulations, within the scope of authorities of councils, shall be in conformity with these faiths, by reserving the rights of followers of other faiths.'

²⁰⁸ Artikel 13 Grondwet: *'Iranian Zoroastrians, Jews and Christians shall be the only recognized religious minorities who, within the limits of law, shall be free to carry out their religious rites and practice their religion in personal status and religious education.'*

²⁰⁹ Zie ook paragraaf 2.1.3 van dit algemeen ambtsbericht.

²¹⁰ US State Department, International Religious Freedom Report 2009 – Iran, 26 oktober 2009; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

Een (duplicaat-) *shenasnameh* dient te worden aangevraagd bij de *Sazman-e Sabt-e Ahval-e Keshvar* (*Personal Status Registration Department* oftewel de centrale Burgerlijke Stand). Deze organisatie ressorteert onder het ministerie van Binnenlandse Zaken. Ouders zijn wettelijk verplicht binnen vijftien dagen na de geboorte op basis van het geboortecertificaat een *shenasnameh* voor hun pasgeboren kind aan te vragen. Daarbij dienen zij kopieën van hun eigen *shenasnameh*, het geboortecertificaat en het bewijs van betaling van de leges van de *shenasnameh* te overleggen. Het eerste *shenasnameh* (bij geboorte) kan ook door een voogd, vroedvrouw of gynaecoloog worden aangevraagd. Een *shenasnameh* kan ook door een gevolmachtigde derde worden aangevraagd. Hiertoe dient door de aanvrager wel een machtigingsformulier te worden ingevuld.

Het eerste *shenasnameh* bij geboorte kan door de ouders, maar ook door een derde (familie, voogd, directeur van een weeshuis of advocaat) worden afgehaald. Op latere leeftijd kan de aanvrager het *shenasnameh* zelf ophalen of dit door een gevolmachtigd persoon laten doen. In de praktijk wordt de *shenasnameh* doorgaans toegestuurd aan betrokkene en is van afhalen derhalve geen sprake. Voor de vijftiende verjaardag is geen pasfoto benodigd op de *shenasnameh*. In het vijftiende levensjaar dient een eerste pasfoto in principe in persoon (door de aanvrager) te worden ingediend. In het dertigste levensjaar wordt de pasfoto vervangen.

Bij de aanvraag van een duplicaat *shenasnameh* wordt onderscheid gemaakt tussen aanvragers onder en boven de achttien jaar. Onder de achttien jaar is de aanwezigheid van een ouder of voogd noodzakelijk; boven de achttien jaar moet de aanvrager in persoon aanwezig zijn. Verder moet worden overgelegd een bewijs van diefstal of verlies, pasfoto's, bewijs van betaling van de leges, indien gehuwd: kopie van huwelijkscertificaat en, indien van toepassing, de identiteitskaarten van de kinderen.

Voor het aanvragen en afhalen van een (duplicaat) *shenasnameh* in Iran en buiten Iran gelden dezelfde regels.

Naast de oude *shenasnameh* is in 2003 een nieuwe *shenasnameh* in gebruik genomen. Het betreft een identiteitskaart (*kart-e shenasa 'i-ye melli* of *kart-e melli*) in plaats van een boekje. De kaart heeft een computer gegenereerde nationale code van tien cijfers. De religie van de houder wordt niet vermeld. De kaart wordt afgegeven op de postkantoren. De oude *shenasnameh* blijft naast de nieuwe identiteitskaart bestaan.

Een (duplicaat-) *kart-e melli* dient te worden aangevraagd bij de *Sazman-e Sabt-e Ahval-e Keshvar* (*Personal Status Registration Department* oftewel de centrale Burgerlijke Stand). De *kart-e melli* kan zowel in persoon als door een advocaat of

gevolmachtigde derde worden aangevraagd. Men is wettelijk verplicht vanaf de leeftijd van 15 jaar een *kart-e melli* aan te vragen en bij zich te dragen. Voor de aanvraag dient men een pasfoto, bewijs van betaling van de leges en *shenasnameh* te overleggen. Voor een duplicaat *kart-e melli* dient men bovendien een specifiek formulier ‘bewijs van verlies’ in te vullen. De *kart-e melli* wordt voor zover bekend aangetekend verzonden naar het verblijfadres van de aanvrager en hoeft niet te worden afgehaald. Voor het aanvragen van een (duplicaat) *kart-e melli* in Iran en buiten Iran gelden voor zover bekend dezelfde regels.

Gedurende 2003 zijn ook tijdelijke identiteitsbewijzen afgegeven. De tijdelijke kaarten, die nog steeds geldig zijn, zijn hardroze van kleur en bevatten geen pasfoto. Ook is op de kaart niet vermeld dat het om een tijdelijk document gaat. De kaart is wel voorzien van de tien cijferige nationale code.

Rijbewijs

Een (duplicaat) rijbewijs dient in persoon te worden aangevraagd bij de verkeerspolitie (*Traffic Police Department*, gelieerd aan het NAJA) (*Niru-ye Entezami-ye Jomhuri-ye Eslami (General Police Department)*). Daarbij dient te worden overgelegd het *shenasnameh*, de identiteitskaart (*kart-e melli*), bewijs van militaire dienst of bewijs van vrijstelling van militaire dienst, bewijs van slagen voor de gezondheids- en ogentest alsmede bewijs van slagen voor het verkeersexamen.

Een motorrijbewijs en rijbewijs B (personenauto's) kunnen vanaf achttien jaar worden aangevraagd. Een rijbewijs voor bussen en vrachtwagens kan vanaf drieëntwintig jaar worden aangevraagd, evenals een vergunning voor taxichauffeur. Rijbewijzen worden alleen in Iran afgegeven door de hierboven genoemde verkeerspolitie.

Paspoort

Een (duplicaat) paspoort kan bij het *Passport Office* van het NAJA (*Niru-ye Entezami-ye Jomhuri-ye Eslami (General Police Department)*) worden aangevraagd. Door heel Iran zijn echter vele zogenaamde ‘Police +10 Offices’ opgezet, die door private ondernemers onder toezicht van het NAJA worden gerund. Bij deze ‘Police +10 Offices’ vraagt in de praktijk het merendeel van de Iraanse bevolking het paspoort aan.

Voor het aanvragen van een (duplicaat) paspoort buiten Iran kan om additionele documenten worden gevraagd, zoals verblijfsdocumenten van het betreffende land. Bij dubbele nationaliteit dient de aanvrager in veel gevallen een verklaring te ondertekenen, waarin hij/zij verklaart de Iraanse nationaliteit te willen behouden. Indien (een deel van) de benodigde documenten ontbreken, zal het betreffende Iraanse consulaat/ambassade enkel een *laissez-passer* voor Iran afgeven (en geen paspoort).

Paspoorten die buiten Iran door Iraanse autoriteiten worden afgegeven, worden centraal geregistreerd in Iran.

Het aanvragen van een paspoort dient in persoon te geschieden. Daarbij is nodig het *shenasnameh*, de identiteitskaart (*Kart-e Melli*), voor mannen: certificaat van militaire dienst (bewijs van militaire dienst of vrijstelling daarvan), pasfoto, bewijs van betaling van de leges voor het paspoort. Gehuwde vrouwen dienen de toestemming van hun echtgenoot te hebben. Kinderen onder de achttien jaar moeten toestemming van hun vader hebben.

Vanaf de geboorte kan een paspoort worden aangevraagd, nadat betrokkene in het bezit is gesteld van een *shenasnameh*. Overigens is voor de aanvraag van een paspoort tot de leeftijd van achttien jaar toestemming van de vader nodig. Het is gebruikelijk dat kinderen tot die leeftijd in het paspoort van hun ouders (meestal van de moeder) staan bijgeschreven.

Vrouwen kunnen zelf een identiteitsbewijs en een paspoort bezitten. Getrouwde vrouwen kunnen het paspoort zelfstandig aanvragen, maar dienen hierbij de toestemming van echtgenoot, vader of een ander mannelijk familielid te overhandigen. In geval van afwezigheid daarvan kan een rechtbank echter toestemming verlenen om desondanks een paspoort uit te geven. Minderjarige (en ongehuwde) vrouwen kunnen een paspoort krijgen, mits daarvoor toestemming door de vader is gegeven. Een vrouw kan worden bijgeschreven in het paspoort van haar man. Hoewel het niet gebruikelijk is dat een man kan worden bijgeschreven in het paspoort van zijn vrouw, zou dit volgens de Iraanse wet wel mogelijk zijn.

Paspoorten worden per aangetekende post verstuurd naar de aanvrager. Officieel dient bij aflevering om een identiteitsbewijs van degene die in ontvangst neemt te worden gevraagd. In de praktijk gebeurt dit vaak niet. Het paspoort wordt veelal aan familieleden/derden afgegeven.

Indien een persoon illegaal Iran uitreist en vervolgens bij inreis in Iran wel een paspoort gebruikt, dan wordt dit paspoort hoogstwaarschijnlijk bij inreis in beslag genomen. Of dit paspoort later aan betrokkene zal worden teruggegeven, hangt van de specifieke situatie af. Wanneer de zaak naar het oordeel van de autoriteiten de nationale veiligheid niet raakt, zal er meestal een boete worden opgelegd. Ook zal er een tijdelijke inname van het paspoort volgen, zodat betrokkene (tijdelijk) niet kan reizen.

Binnen Iran kunnen de nationale identiteitskaart (*kart-e shenasa 'i-ye melli* of *kart-e melli*) en het geboorte-/identiteitsboekje (*shenasnameh*) als identiteitsdocumenten worden gebruikt. In bepaalde gevallen kan worden verzocht

om het tonen van beide identiteitsdocumenten tegelijk, bijvoorbeeld in geval van verkiezingen (zie paragraaf 2.2). Het paspoort kan slechts als reisdocument worden gebruikt.

Het opslaan van biometrische gegevens in database komt nauwelijks voor in Iran. Wel wordt in bepaalde gevallen gebruik gemaakt van vingerafdrukken. Nadere informatie hierover is evenwel niet bekend.

Buitenland

Bij uitreis uit Iran wordt de identiteit gecontroleerd met behulp van het paspoort.²¹¹ Het is niet nodig hierbij ook het geboorteboekje te tonen.

Een getrouwde vrouw dient op basis van artikel 18, lid 3 van de Paspoortwet schriftelijk toestemming van haar man te hebben om het land te verlaten.²¹² Deze toestemming kan op verschillende manieren worden verkregen. De eerste mogelijkheid is het vastleggen van een ‘permanente’ toestemming bij de huwelijksvoltrekking. In dat geval vormt de toestemming één van de bepalingen in de huwelijksakte. Nadat de partijen hebben getekend, wordt de huwelijksakte bekrachtigd door de ambtenaar van de burgerlijke stand. Bij het verkrijgen van de toestemming van de echtgenoot in een later stadium is bekrachtiging van de toestemming door de notaris een vereiste. Hierbij wordt tevens aangegeven of de toestemming betrekking heeft op één dan wel meerdere reizen. Een deel van het Iraanse paspoort (normaliter pagina 6 van het paspoort) is toegewezen voor toestemming van de echtgenoot. In het paspoort staat altijd en alleen vermeld of toestemming is verkregen voor één dan wel meerdere reizen.

De aanwezigheid van de toestemming van de echtgenoot om het land uit te reizen, wordt gecontroleerd door de autoriteiten op het vliegveld. Bij het indienen van een aanvraag voor een paspoort, zal de gehuwde vrouw daartoe naast de benodigde documenten ook de toestemming van haar echtgenoot om het land te mogen uitreizen moeten overleggen. Zonder deze toestemming kan zij in principe geen

²¹¹ Volgens art. 3 van de Paspoortwet (Passport Law) van 1 maart 1973 is het verboden Iraans territorium te verlaten zonder een paspoort of reisdocumenten. Idem volgens art. 34 (hfd XI) (amendement Paspoort Wet van 6 oktober 1988): elke Iraniër die het land verlaat zonder paspoort of documenten die getoond worden in plaats van een paspoort krijgt een gevangenisstraf van een tot drie jaar of een boete tussen de 100,000 en 500,000 IRR (circa 10-50 USD). Op basis van de wetgeving zou iemand die meerdere malen illegaal is uitgereisd een cumulatief vonnis van maximaal drie jaar kunnen krijgen.

Volgens art. 38 van de Paspoortwet kan iemand die schuldig wordt bevonden aan het gebruik van het paspoort van een ander om Iran binnen te komen (dan wel te verlaten) veroordeeld worden tot een gevangenisstraf van 2 maanden tot een jaar. Volgens art. 41 van diezelfde wet zal iemand die schuldig wordt bevonden aan het opzettelijk verschaffen van valse informatie tijdens het aanvragen van een paspoort (voor zichzelf of derden) een gevangenisstraf krijgen van twee tot zes maanden indien gebruik is gemaakt van het onder valse voorwendzelen verkregen paspoort. Zie ook artikel 536 van het wetboek van Strafrecht.

²¹² Zie onder meer Freedom House, *Women's Rights in the Middle East and North Africa 2010-Iran*, 3 maart 2010.

paspoort krijgen. In uitzonderlijke gevallen (bijvoorbeeld medische noodzaak) kan de vrouw via de rechter alsnog de vereiste toestemming krijgen. Deze informatie wordt vervolgens geregistreerd in het registratiesysteem van de politie. Bij de paspoortcontrole op het vliegveld verschijnt de informatie over de toestemming van de echtgenoot automatisch op het scherm na het scannen.

Op basis van artikel 21 van de Paspoortwet geldt ten aanzien van minderjarigen onder de 18 jaar dat bij reizen naar het buitenland hun namen in het paspoort van de begeleider ((stief/groot)ouders, broer, zus) kunnen worden bijgeschreven. Dit geschiedt op verzoek van de ouders of voogd. Een paspoort en uitreispermis­sie wordt aan minderjarigen verstrekt na het overleggen van een schriftelijke toestemming van de ouders/voogd. Voor kinderen die geen ouders meer hebben, geldt dat zij Iran slechts kunnen uitreizen als ze worden begeleid door hun voogd. De controle van de toestemming voor minderjarigen om het land te verlaten, geschiedt op dezelfde wijze als de toestemming van de echtgenoot voor gehuwde vrouwen.

Voor inreis in Iran is een geldig paspoort nodig. Voor de meeste nationaliteiten is daarbij een geldig visum nodig. Naast een paspoort kunnen Iraniërs in sommige gevallen reizen met een laissez-passer of een collectief paspoort. Deze laatste geldt voor een grote groep personen die bijvoorbeeld gezamenlijk op pelgrimstocht (*Haji*) gaan. Er zijn enkele eilanden (Kish, Qeshm) waarbij voor de inreis geen visumplicht geldt en een geldig paspoort voldoet. Dit geldt tevens voor de haven Chah Bahar.

Naast de vele uitreis­mogelijkheden vanaf de vliegvelden Khomeini Airport en Mehrabad van Teheran, bestaat tevens gelegenheid om met Iran Air of Mahan Air vanuit Iraanse steden als Ahwaz, Bandar-Abbas, Mashhad, Isfahan en Shiraz naar diverse bestemmingen binnen en buiten de regio te vliegen. Op deze Iraanse luchthavens wordt hetzelfde registratiesysteem als op de luchthavens in Teheran gebruikt.

Indien men over een paspoort beschikt, kan men dagelijks per vliegtuig of bus en enige malen per week met de trein van Teheran naar Istanboel afreizen.

Jaarlijks keren duizenden in het buitenland verblijvende Iraniërs, waaronder voormalige asielzoekers, voor korte of langere tijd in het kader van zaken, vakantie of familie­bezoek terug naar hun vaderland. In verreweg de meeste gevallen levert een dergelijke terugkeer geen enkel probleem op. Er zijn geen gevallen bekend van uitgeprocedeerde asielzoekers die na terugkeer in de problemen zijn gekomen. Prominente, vrijwillige terugkeerders kunnen wel problemen krijgen bij terugkeer. Zij lopen het risico te worden gearresteerd en/of vervolgd wegens staatsvijandige activiteiten in het verleden.

Bipatriden

Iran erkent van personen met een dubbele nationaliteit uitsluitend de Iraanse nationaliteit. Personen met dubbele nationaliteit moeten van de Iraanse autoriteiten op hun Iraanse paspoort Iran binnenreizen. Bipatriden die naar Iran reizen, zijn soms onderworpen aan de willekeur van de Iraanse autoriteiten.

*Reisverbod*²¹³

Voor zover bekend is er geen specifiek wetsartikel met betrekking tot reisverboden. Uit de praktijk blijkt wel dat reisverboden voor een Iraans staatsburger door diverse autoriteiten uitgevaardigd kunnen worden zoals bijvoorbeeld de belastingautoriteiten, de revolutionaire of openbare rechtbank of de openbare aanklager.²¹⁴ Het kan gaan om een uitreisverbod of een regionaal reisverbod. Gedurende de verslagperiode zijn aan diverse personen of groepen uitreisverboden uitgevaardigd.²¹⁵

Een uitreisverbod wordt niet met een stempel of een ander soort aantekening in het paspoort aangegeven. In geval van een uitreisverbod, wordt de informatie hierover naar de luchthavens en grensovergangen in Iran verspreid. De medewerkers van de grenscontrole hebben toegang tot deze informatie via een uitgebreide databank. Zodra betrokkene de grens tracht over te steken, wordt hij/zij tegengehouden en zijn/haar paspoort ingenomen. Een uitreisverbod behelst niet de verplichting voor een persoon om zich regelmatig te melden.

Registratie nummerborden

De registratie van nummerborden vindt centraal plaats in Iran. Het nummerbord is gekoppeld aan een persoon, niet aan het voertuig. Dit betekent dat wanneer het voertuig van eigenaar verandert, deze ook automatisch een ander nummerbord krijgt.

²¹³ Zie ook paragraaf 3.3.4 van het algemeen ambtsbericht Iran van 18 juni 2007.

²¹⁴ Uitreisverboden zouden alleen op last van de rechtbank kunnen worden uitgevaardigd tegen personen die formeel in staat van beschuldiging zijn gesteld vanwege het plegen van een misdrijf. Artikel 133 van de Procedures for Criminal Courts stelt dat *'taking into account the weight of the evidence underlying the charges brought against the accused, a court can ... issue an order to ban the accused of travelling abroad.'*

²¹⁵ BBC, *Iran ex-president 'in travel ban'*, 16 april 2010; BBC, *Iranian poet handed 'travel ban'*, 8 maart 2010; Elsevier.nl, *'Ex-president Iran Khatami mag land niet uit'*, 9 maart 2010; RFE/RL, *Bahai's barred from leaving Iran*, 31 maart 2010. US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; The Guardian, *Iranian filmmaker Jafar Panahi banned from Venice film festival*, 2 september 2010; Iran Human Rights Documentation Center, *Silencing the Women's Rights Movement in Iran*, augustus 2010.

3.3.5 Rechtsgang

De wetgeving in Iran is gebaseerd op de sjiiitisch islamitische rechtsgeleerdheid.

Advocatuur

Naar verluidt, vormt het ontbreken van een wettelijk vastgelegde rol van de advocaat in de strafrechtelijke vooronderzoeksfase een van de belangrijkste gebreken in het strafprocesrecht in Iran. De rol van de advocaat in het vervolg van de strafzaak zou geen verschil meer uitmaken voor het verdere verloop, daar de verdachte dan veelal al bekend zou hebben als gevolg van druk, langdurige opsluiting en in sommige gevallen marteling.²¹⁶

Beginselen uit het Strafprocesrecht en het Burgerlijk procesrecht worden in de praktijk (vooral bij politieke gevallen) geregeld genegeerd door de autoriteiten, waardoor advocaten doorgaans worden verhinderd in een behoorlijke uitvoering van hun werkzaamheden. Zo wordt advocaten geregeld het contactrecht met hun cliënt, het inzage-recht in dossiers en het ondervragingsrecht van getuigen onthouden. Voorts worden uitspraken in strafzaken niet altijd gecommuniceerd met de verdachte en/of zijn advocaat.²¹⁷ Er zijn gevallen bekend, waarbij reeds tot executie van veroordeelden is overgegaan zonder de advocaat hiervan op de hoogte te stellen (zie *paragraaf 2.2*) of de uitspraak in hoger beroep af te wachten (zie *paragraaf 3.3.9*). Bezwaar van advocaten op deze gang van zaken wordt door de rechterlijke macht genegeerd.

Er zijn in Iran ongeveer 30.000 advocaten werkzaam. De onafhankelijkheid van advocaten is niet altijd gegarandeerd. Er zijn gevallen bekend van verdachten die niet in staat worden gesteld zich door een (mensenrechten)advocaat van eigen keuze te laten bijstaan. De *Iranian Bar Association* met ruim 13.000 leden, die de onafhankelijkheid van advocaten waarborgt, staat onder druk van een op handen zijnde richtlijn van de regering. De richtlijn die zich in een conceptfase bevindt, beoogt de samenvoeging van de *Iranian Bar Association* met een parallelle Orde van Advocaten die onder toezicht staat van de Rechterlijke Macht. In februari 2010 werden 36 kandidaat bestuursleden van de *Iranian Bar Association* gediskwalificeerd om politieke redenen.²¹⁸

In strafzaken is het in principe mogelijk om een pro-Deoadvocaat toegewezen te krijgen.

²¹⁶ Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

²¹⁷ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010; Amnesty International Report 2010.

²¹⁸ Human Rights Watch, *World Report 2010: Iran*; Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010.

Rechtszaken kunnen lang op zich laten wachten. Mocht het tot een rechtszaak en een veroordeling komen, dan kan het voorkomen dat de straf pas (veel) later wordt opgelegd. In Iran vinden veel rechtszaken achter gesloten deuren plaats, ondanks het wettelijke recht op een openbare terechtzitting. Van een onafhankelijke rechterlijke macht lijkt in toenemende mate geen sprake te zijn. In de praktijk staat de rechterlijke macht onder (politieke) invloed van de regering en religieuze leiders.²¹⁹

Sippenhaft

Sippenhaft in de beperkte betekenis van ‘het in gijzeling nemen van familieleden, teneinde te bewerkstelligen dat een (gezochte) persoon zich meldt bij de daartoe in aanmerking komende instanties’, kwam gedurende de verslagperiode voor.

In juli 2010 vluchtte de prominente mensenrechtenadvocaat, Mohammad Mostafei²²⁰, naar Turkije nadat bekend werd dat een arrestatiebevel tegen hem was uitgevaardigd. De media berichtten eind juli 2010 dat bij afwezigheid van Mostafei zijn echtgenote, vader en schoonbroer werden gearresteerd, naar verluidt om te bewerkstelligen dat Mostafei zich zou aangeven bij de autoriteiten. De reden van de arrestaties werd door de autoriteiten niet bekend gemaakt. De familieleden van Mostafei werden begin augustus 2010 weer vrijgelaten. Mostafei verblijft momenteel in Noorwegen.²²¹

Gevallen van sippenhaft in de ruime betekenis van het woord deden zich in de praktijk gedurende de verslagperiode eveneens voor. Het gaat dan vooral om het uitoefenen van druk op familieleden van een gezochte of gevangene persoon of van personen op vrije voeten, teneinde hem/haar te arresteren, de mond te snoeren of een bekentenis te laten afleggen. Ook zijn er familieleden van personen die het regime onwelgevallig zijn, hoogst waarschijnlijk onder gezochte en valse beschuldigingen, vastgezet, met naar het zich laat aanzien als voornaamste doel

²¹⁹ IWPR, *Judges toe regime line*, 10 februari 2010; Freedom House, *Freedom in the World 2010: Iran*, 12 januari 2010; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

²²⁰ Mohammad Mostafei is de advocaat van Sakineh Mohammadi Ashtiani, wiens executie middels steniging is aangehouden na een internationale campagne, die werd geïnitieerd door Mostafei. Zie paragraaf 3.3.9 van dit algemeen ambtsbericht.

²²¹ Human Rights Watch, *Iran: End intimidation and Harassment of lawyer and his family*, 30 juli 2010; RFE/RL, *Iranian authorities pressure prominent lawyer by holding family members 'hostage'*, 27 juli 2010; Amnesty International, *Iran must end harassment of stoning case lawyer*, 28 juli 2010; Amnesty International, *Iran: family of stoning case lawyer detained: further information*, 26 juli 2010; Amnesty International, *Iran: further information: wife of stoning case lawyer released: fereshteh halimi*, 9 augustus 2010; The Guardian, *Iran stoning case lawyer Mohammad Mostafei's relatives arrested*, 26 juli 2010; BBC Middle East, *Iran lawyer in Ashtiani stoning case now in Turkey*, 4 augustus 2010.

deze personen het zwijgen op te leggen. Sippenhaft in de ruime betekenis van het woord strekt zich ook uit tot familieleden van Iraniërs die Iran hebben verlaten.²²² De geschetste intimidatietechnieken van de kant van de autoriteiten blijken overigens goed te werken. Er is een grimmige sfeer gecreëerd van angst en intimidatie. Andersdenkenden houden zich rustig, verlaten het land of nemen grote risico's indien zij hun activiteiten voortzetten. Contact met buitenlanders is per definitie verdacht geworden (*zie ook paragraaf 3.3.2*).

Familieleden van gevangen of gezochte personen of andersdenkenden op vrije voeten, worden sinds de presidentsverkiezingen op 12 juni 2009 nog immer lastig gevallen en bang gemaakt. De autoriteiten zouden ten aanzien van familieleden dreigen met hun gevangenneming. In andere gevallen zouden gedetineerden gedwongen zijn contact met hun familieleden op te nemen en hen te vragen zich stil te houden.

Familieleden van personen van wie duidelijk is geworden dat zij asiel hebben aangevraagd of van personen die achterblijven in het buitenland dat zij bezochten als lid van een officiële Iraanse delegatie (handel, sport) kunnen in Iran te maken krijgen met intimidatie van de zijde van de autoriteiten. De positie van de betreffende persoon ((politieke) activiteiten, bekendheid) speelt hierbij een belangrijke rol.²²³

Er zijn gevallen bekend van Iraniërs, die na deelname aan een conferentie over mensenrechten in het buitenland bij terugkeer in Iran problemen hebben ondervonden. De problemen variëren van ondervraging na terugkeer, paspoortinname en arrestatie tot een uitreisverbod.²²⁴

²²² Zo werd de zus van Shirin Ebadi kort na de Ashura demonstraties op 27 december 2009 gearresteerd en drie weken vastgehouden. Eerder in 2009 was de echtgenoot van Shirin Ebadi reeds slachtoffer van intimidatie en arrestatie. The Guardian, *Iran intensifies protest crackdown with arrests of activists' relatives*, 29 december 2009; BBC, *Iran Nobel winner's sister 'held'*, 29 december 2009; Human Rights Watch, *Iran: Stop harassing Shirin Ebadi*, 10 december 2009; Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010; Immigration and Refugee Board of Canada, *Treatment by Iranian authorities of relatives of persons who have left Iran and claimed refugee status, including former members of the Bureau of National Security and Intelligence (SAVAK), of a Fedayeen organization, or opposition protestors*, 4 januari 2010.

²²³ Immigration and Refugee Board of Canada, *Treatment by Iranian authorities of relatives of persons who have left Iran and claimed refugee status, including former members of the Bureau of National Security and Intelligence (SAVAK), of a Fedayeen organization, or opposition protestors*, 4 januari 2010.

²²⁴ Freedom House, *Freedom in the World 2010: Iran*, 12 januari 2010.

3.3.6 Arrestaties en detenties

Artikel 32 van de Grondwet verbiedt arbitraire arrestaties en detenties.

Desondanks komen, in toenemende mate sinds de presidentsverkiezingen van 12 juni 2009, arbitraire detentie, (tijdelijke) verdwijningen na aanhouding en detentie in geheime of niet-officiële gevangenissen voor.²²⁵

Hoewel volgens de Grondwet verdachten niet langer dan 24 uur mogen worden vastgehouden zonder tussenkomst van de rechter, worden verdachten in de praktijk (langer) vastgehouden zonder in staat van beschuldiging te zijn gesteld.²²⁶ Op grond van het Iraanse *Code of Criminal Procedures* kan de rechter in gevallen die de staatsveiligheid betreffen een tijdelijk arrestatiebevel uitschrijven, waardoor de verdachte langer dan de voorgeschreven 24 uur kan worden vastgehouden zonder aanklacht. De verdachte heeft het recht om binnen tien dagen in beroep te gaan tegen het arrestatiebevel.²²⁷ De rechter is evenwel bevoegd om het tijdelijk arrestatiebevel te verlengen, waarbij geen wettelijke beperkingen van toepassing zijn op het aantal toegestane verlengingen.²²⁸ In de praktijk betekent dit dat een rechtsmiddel om de rechtmatigheid van de detentie te laten toetsen, uiteindelijk ontbreekt.²²⁹

Op grond van artikel 119 van het Iraanse wetboek van Strafvordering wordt een arrestatiebevel getekend door de openbare aanklager (of zijn plaatsvervanger) of rechter en dient aan betrokkene zelf te worden getoond.

In beginsel wordt een kopie van de aanklacht inclusief bijbehorende documenten getoond aan de verdachte in een strafzaak. Politiek gevoelige strafzaken, gevallen waarbij de aanwezigheid van anderen tot ordeverstoring kan leiden of misdrijven die betrekking hebben op de staatsveiligheid, kunnen leiden tot een beperking van dit inzagerecht. In de praktijk zijn gevallen bekend waarbij verdachten geen enkel juridisch document van hun strafzaak te zien hebben gekregen. Er zijn eveneens gevallen bekend van arrestanten die voor langere tijd vastzaten zonder van de aanklacht op de hoogte te zijn gesteld (*zie in dit verband onder meer paragraaf 3.3.3 inzake de arrestatie van de zeven Bahai leiders*).

²²⁵ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Freedom House, *UPR Stakeholder Submission- Iran for the Universal Periodic Review of the Islamic Republic of Iran, scheduled to take place in February 2010*; Freedom House, *Freedom in the World 2010: Iran*, 12 januari 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

²²⁶ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

²²⁷ Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

²²⁸ Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

²²⁹ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

Borgtocht

In Iran bestaat de wettelijke mogelijkheid van vrijlating op borgtocht, hetgeen in de praktijk geregeld voorkomt. Vrijlating op borgtocht is geregeld in de Iraanse *Criminal Procedure Code* (artikelen 132 t/m 147).

Borgtocht kan geschieden op basis van roerende zaken (bijvoorbeeld geld) of onroerende zaken (bijvoorbeeld een woonhuis). In exceptionele gevallen kan iemand ook in persoon borg staan voor een ander. Welke borgtocht voldoende is in een bepaald geval, wordt overgelaten aan de beoordelingsvrijheid van de rechter, die hierbij onder meer de ernst van de tenlastelegging en eerdere veroordelingen in acht zal nemen.

Sinds de onrust na de verkiezingen van 12 juni 2009 zijn veel dissidenten lange tijd gedetineerd en velen zijn nog steeds gedetineerd, soms zonder van de aanklacht op de hoogte te zijn gesteld. Van de kant van de familie, advocaten en het publiek bestaat een zekere druk op de rechterlijke macht om de wet te eerbiedigen en gevangenen op borgtocht vrij te laten. Dit vindt in bepaalde gevallen plaats en veelal wordt hierbij de borgsom voldaan door eigendomsakten van onroerend goed af te geven aan de autoriteiten. Echter, de borgsommen zijn dermate hoog dat families er niet altijd (tijdig) in slagen het bedrag bijeen te brengen. Bedragen lopen soms op tot bijna 1.000.000 USD.²³⁰

Vervolging deelnemers demonstraties

Deelnemers aan demonstraties tegen het regime, die zijn gearresteerd, kunnen strafrechtelijk worden vervolgd op grond van rekbare strafbare feiten, waaronder ‘*acting against national security*’. Het simpelweg deelnemen aan een demonstratie blijkt in de praktijk voor de Iraanse autoriteiten reeds voldoende grond te zijn om (lange) gevangenisstraffen op te leggen. De aanklachten tegen demonstranten bestaan uit een brede waaier van rekbare begrippen en wetten in het Iraanse wetboek van Strafrecht, uiteenlopend van ernstig tot zeer ernstig. Mogelijke aanklachten zijn:

- 1 ‘*destruction of public goods*’ - art. 676-677;
- 2 ‘*(forming or joining a group) to ‘disturb the security of the country’* (niet nader gedefinieerd) - art. 498-499;
- 3 ‘*conspire to commit crimes against the internal or external security of Iran*’ - artikel 610;
- 4 ‘*propaganda against the regime*’ (in relatie tot vrijheid van meningsuiting) - artikel 500;

²³⁰

Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010; Iran Human Rights Documentation Center, *Silencing the Women’s Rights Movement in Iran*, augustus 2010.

- 5 *'insulting the Leader (Khamenei) and/or the Imam(Khomeini) - artikel 514;*
- 6 *'insulting important persons within the regime (er is gespecificeerd om welke autoriteiten het precies gaat) and state bodies - artikel 614; 'intoxication of the public opinion' - artikel 698;*
- 7 *'causing disorder and disturbing the peace' (veelal gebruikt tegen demonstranten die deelnemen aan illegale protesten) - artikel 618;²³¹*
- 8 *'moharebeh' - art. 183-186; Op moharebeh²³² staat in alle gevallen de doodstraf;*
- 9 *'espionage' - art. 501-503 and/or cooperating with hostile governments – artikel 508;*
- 10 *'expressing doubts over the elections' ('tashkik').²³³*

Omstandigheden in gevangenissen

De gevangenispopulatie in Iran telt officieel 145.000 personen, van wie bijna de helft is aangeklaagd voor drugsgerelateerde misdrijven. 75% van de gevangenen is tussen de 19-39 jaar oud. Iran kent voor zover bekend in totaal 230 detentiefaciliteiten, waaronder gevangenissen, rehabilitatiecentra en heropvoedinginstellingen voor minderjarigen. De gevangenissen zijn overbevolkt.²³⁴

De medische voorzieningen in (gedeelten van) gevangenissen voor niet-politieke gevangenen zijn van een acceptabel niveau. Deze gevangenen hebben hun eigen medische faciliteiten en artsen, maar voor specialistische zorg moet men zich tot

²³¹ De demonstranten zijn in enkele gevallen eveneens aangeklaagd wegens *'resisting government officials'* op grond van artikel 607 van het wetboek van Strafrecht.

²³² *Moharebeh* ('vijand van god') staat in de islamitische wetgeving (sharia) voor het opnemen van een wapen (zwaard) tegen de eer of het eigendom van een ander. Het feit op zich (het opnemen van het wapen) is hierbij bepalend en niet de consequenties hiervan. Het Iraanse wetboek van Strafrecht heeft hier het element "gewapende strijd tegen de Islamitische Republiek" aan toegevoegd. De beschuldiging van "gewapende strijd tegen de Islamitische Republiek" is meermaals gebruikt bij het vervolgen van deelnemers aan demonstraties tegen het regime. *Moharebeh* wordt vaak breed geïnterpreteerd. Het omvat zowel het voornemen om te handelen tegen de islamitische staat of de steun aan een organisatie die een gewapende strijd voert tegen de islamitische staat, als het daadwerkelijke gebruik van wapens tegen, en het terroriseren van, de islamitische staat. Deze onduidelijkheid levert grote problemen op in de rechtspraak. Zo werd in de nasleep van de presidentverkiezingen van 12 juni 2009 onder meer het gooien van stenen of andere projectielen door demonstranten richting de politie gelijkgesteld aan het "opnemen van een wapen".

²³³ Ondanks het ontbreken van een wettelijke grondslag voor deze aanklacht is deze gedurende de verslagperiode tegen demonstranten gebruikt. Zie paragraaf 3.3.1 van dit algemeen ambtsbericht.

²³⁴ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

specialisten buiten de gevangenispoort wenden. Hoewel patiënten recht hebben op noodzakelijke specialistische zorg, zijn er in de verslagperiode gevallen bekend van gevangenen die deze specialistische zorg niet kregen.²³⁵

Een groot gedeelte van de gedetineerden, dat vastzit wegens drugsgerelateerde delicten, is zelf drugsgebruiker. De kans op HIV-besmetting in gevangenissen is 10-12 keer hoger dan elders. Drugsverslaafden worden binnen de gevangenissen doorgaans met behulp van een methadonprogramma behandeld. HIV-AIDS patiënten krijgen de nodige zorg en medicijnen.²³⁶ Gebrek aan financiële middelen en overbevolking van gevangenissen hebben echter hun weerslag op de kwaliteit van de medische voorzieningen. De kwaliteit zal dan ook per gevangenis en provincie verschillen, al is dit voor buitenstaanders niet inzichtelijk.

Naast (delen van) reguliere gevangenissen voor criminelen onder toezicht van de Iraanse 'Prisons' Organization', zijn er niet-officiële detentiecentra die geheel aan het (publieke) oog zijn onttrokken.²³⁷ Hier zwaaien het ministerie van Intelligence and Security (MOIS), de Revolutionaire Garde en andere veiligheidsdiensten de scepter, en worden politieke gevangenen vastgehouden, aan wie medische zorg kan worden onthouden. Er is geen onafhankelijk toezicht aanwezig op de situatie in de gevangenissen in Iran. VN organisaties en speciale VN rapporteurs worden niet toegelaten door de Iraanse autoriteiten.²³⁸ Ook het ICRC heeft geen mandaat (politieke) gevangenen te bezoeken. Er zijn berichten dat politieke gevangenen met een bepaalde achtergrond (etnisch, religieus, geardeerd) in sterkere mate medische zorg wordt onthouden. De leefomstandigheden in deze niet-officiële detentiecentra voldoen niet aan de internationale standaarden. Zij zijn volgens personen die daar kortere of langere tijd hebben doorgebracht, erbarmelijk. Er vinden naar verluidt ook martelingen plaats, met name van politieke gevangenen.²³⁹

Evin gevangenis

De Evin gevangenis is verdeeld in verschillende secties. Formeel valt de Evin gevangenis onder toezicht van de *State Prisons and Security and Corrective Measures Organization*. In de praktijk vallen verschillende secties van de gevangenis onder de directe verantwoordelijkheid van de Revolutionaire Garde, MOIS of andere veiligheidsdiensten.²⁴⁰ Naar verluidt zijn de omstandigheden in

²³⁵ Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

²³⁶ De behandeling vindt plaats in zogenaamde *Triangular Clinics*, die ook wel *Counselling and Treatment Centre for Behavioural Diseases or Voluntary Counselling, Testing and Care (VCT0Care) centers* worden genoemd.

²³⁷ Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

²³⁸ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

²³⁹ Freedom House, *Freedom in the World 2010: Iran*, 12 januari 2010. Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

²⁴⁰ Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

het deel van de Evin gevangenis waar criminelen verblijven over het algemeen redelijk. In het deel waar de politieke gevangenen in het kader van hun vooronderzoek naar strafbare feiten worden vastgehouden en waar het IRGC het voor het zeggen heeft, zijn de (medische) omstandigheden evenwel slecht en lopen zij een ernstig risico te worden blootgesteld aan marteling (zie paragraaf 3.3.7).²⁴¹

3.3.7 Mishandeling en foltering

De Grondwet²⁴² verbiedt elke vorm van foltering ter verkrijging van bekentenissen. In de praktijk wordt hier evenwel niet de hand aan gehouden. Mishandeling en foltering komen op grote schaal voor.

Hoewel mishandeling en foltering gedurende het gehele strafrechtelijke traject voorkomen, vinden deze het meest plaats tijdens het voorarrest, en dan met name in de niet-officiële detentiecentra. Er zijn berichten van marteling van gedetineerden, die na de stembusgang van juni 2009 zijn gearresteerd.²⁴³ Toegepaste methodes door veiligheidsfunctionarissen en gevangenispersoneel zijn onder meer verkrachting, het toedienen van slaag met stokken, kabels en andere voorwerpen op de rug of voetzolen, schoppen, verstikken, het branden met sigaretten, ophanging aan de armen en benen, bedreiging, verbale intimidatie en *white torture*, in sommige gevallen met de dood tot gevolg.²⁴⁴ Volgens *Amnesty International* zijn in 2009 ten minste 12 personen overleden tijdens detentie als gevolg van het onthouden van medische zorg of mishandeling.²⁴⁵ Er zijn berichten dat gedetineerden medische zorg of voedsel wordt onthouden om hen te dwingen tot een bekentenis.²⁴⁶

²⁴¹ Reporters Without Borders, *Several journalists held in Evin prison are seriously ill*, 1 april 2010. Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010; Human Rights Watch, *Iran: crackdown's torrent of abuses*, 10 februari 2010; Human Rights Watch, *The Islamic Republic at 31: post-election abuses show serious human rights crisis*, februari 2010.

²⁴² Artikel 38 van de Grondwet.

²⁴³ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Freedom House, *Freedom in the World 2010: Iran*, 12 januari 2010.

²⁴⁴ *White torture* is langdurige eenzame opsluiting in een ruimte met witte muren en wordt volgens het US State Department geregeld toegepast op politieke gevangenen, die doorgaans worden vastgehouden in detentiecentra die buiten het toezichtsveld van de gevangenisautoriteiten vallen, waaronder sectie 209 van de Evin gevangenis. US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010; Amnesty International report 2010.

²⁴⁵ Amnesty International Report 2010.

²⁴⁶ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

Volgens de wet dienen overheidsfunctionarissen die zich schuldig maken aan marteling, mishandeling of verkrachting te worden vervolgd, maar in de praktijk zal vervolging afhangen van de persoon, zijn functie en connecties. Mogelijk zou vervolging impliciet aangeven dat wantoestanden hebben plaatsgevonden. Zeker verkrachting wordt beschouwd als taboe en het uiten van beschuldigingen op dit terrein is een ernstige zaak. Tot strafvervolging van daders van foltering of mishandeling komt het nauwelijks. Klachten worden door de autoriteiten nagenoeg niet onderzocht en wanneer het wel tot een onderzoek komt, worden de resultaten doorgaans niet bekend gemaakt.²⁴⁷

Wel gaven recentelijk de autoriteiten toe dat ten minste drie demonstranten, die tijdens de onrusten na de presidentsverkiezingen van juni 2009 waren opgepakt, als gevolg van marteling zijn omgekomen. De autoriteiten startten een onderzoek naar aanleiding van een groot aantal beschuldigingen van misstanden, waaronder verkrachting en marteling van gevangenen in de *Kahrizak* gevangenis²⁴⁸ nabij Teheran, waar de betrokkenen waren gedetineerd. Een door het parlement ingestelde *Special Parliamentary Committee to Investigate the Status of Post-Election arrestees*, maakte in januari 2010 haar bevindingen bekend. Het onderzoek achtte de toenmalige hoofdaanklager Mortazavi direct verantwoordelijk voor de mishandeling van gevangenen in de *Kahrizak* gevangenis en de dood van de drie gevangenen.²⁴⁹ Eerder in december 2009 hadden de autoriteiten reeds toegegeven dat de drie gevangenen waren omgekomen als gevolg van marteling, waarna twaalf gevangenismedewerkers werden aangeklaagd, van wie drie voor moord.²⁵⁰ Tegen hen vond begin maart 2010 de rechtszaak plaats. De namen van de verdachten zijn niet bekend gemaakt, noch zijn er details over het verloop van

²⁴⁷ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

²⁴⁸ Na het bekend worden van de ernstige misstanden werd de *Kahrizak* gevangenis op bevel van de Geestelijk Leider gesloten in juli 2009. Niet bekend is of de gevangenis inmiddels weer (informeel) in gebruik is genomen. Zie ook US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010 en Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010; Human Rights Watch, *The Islamic Republic at 31: post-election abuses show serious human rights crisis*, februari 2010; Amnesty International Report 2010.

²⁴⁹ The Guardian, *Iran's parliament exposes abuse of opposition prisoners at Tehran jail*, 10 januari 2010; RFE/RL, *Former Tehran prosecutor blamed for protesters' deaths in prison*, 10 januari 2010; Human Rights Watch, *Iran: Prosecute Mortazavi for detention deaths*, 13 januari 2010; Human Rights Watch, *Iran: crackdown's torrent of abuses*, 10 februari 2010; Human Rights Watch, *The Islamic Republic at 31: post-election abuses show serious human rights crisis*, februari 2010.

²⁵⁰ De autoriteiten hielden tot die tijd steeds vol dat betrokkenen waren overleden als gevolg van meningitis; BBC, *Charges over Iran prison deaths*, 19 december 2009; The Guardian, *Iran admits protesters were murdered*, 20 december 2009. Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010; Amnesty International Report 2010.

het proces vrijgegeven.²⁵¹ Eind juni 2010 werd bericht dat de militaire rechtbank twee personen heeft veroordeeld tot de doodstraf en negen anderen tot een gevangenisstraf wegens marteling van de drie demonstranten met de dood tot gevolg.²⁵² Over een eventuele vervolging van Mortazavi is niets bekend.²⁵³ Wel zijn Mortazavi en twee andere hoge functionarissen binnen de rechterlijke macht eind augustus 2010 geschorst in relatie tot de dood van de drie gevangenen.²⁵⁴

Lijfstraffen

De op de shari'a gebaseerde Iraanse wetgeving kent een aantal lijfstraffen, die door de rechter kunnen worden opgelegd bij veroordeling wegens een strafbaar feit. Er is geen informatie bekend over het aantal opgelegde en uitgevoerde lijfstraffen in de verslagperiode. Bestrafing door middel van zweepslagen vindt geregeld plaats, maar amputaties komen nauwelijks voor. Wel is recentelijk van vijf dieven de handen geamputeerd. Een toename van het aantal opgelegde en uitgevoerde lijfstraffen is sinds de presidentsverkiezingen van juni 2009 niet uitgesloten. Of in Iran personen met een bepaalde achtergrond (etnisch, politiek, religieus, geaardheid) in de verslagperiode opvallend vaak veroordeeld zijn tot lijfstraffen is niet bekend.

Geseling en het afhakken van ledematen (amputatie) zijn sancties die volgens het Iraanse wetboek van Strafrecht kunnen worden opgelegd bij respectievelijk veroordeling voor delicten als het bezit van alcohol en prostitutie en delicten als diefstal.²⁵⁵ Verkeersdelicten kunnen volgens de Iraanse wet niet met zweepslagen worden bestraft.

3.3.8 Verdwijningen

Verdwijning van personen komt voor en is sinds de presidentsverkiezingen van juni 2009 toegenomen. Verdwijningen in Iran hangen nauw samen met de in paragraaf 3.3.6 besproken detenties in niet-officiële detentiecentra.²⁵⁶ Achteraf,

²⁵¹ The New York Times, *Iran: trial in torture deaths begins*, 9 maart 2010.

²⁵² The New York Times, *Iran: death sentences for torture*, 30 juni 2010. BBC/Middle East, *Death penalty for Iran jail abuse*, 30 juni 2010.

²⁵³ Human Rights Watch, *The Islamic Republic at 31: post-election abuses show serious human rights crisis*, februari 2010.

²⁵⁴ Reuters, *Iran MPs hail judge's suspension in torture deaths*, 30 augustus 2010; The New York Times, *Iran: officials suspended over detainees' treatment*, 23 augustus 2010; IWPR, *Fearful Iranian prosecutor falls from grace*, 4 september 2010.

²⁵⁵ Zie ook US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

²⁵⁶ Zie ook US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

vaak weken later, komt veelal alsnog informatie beschikbaar over de eerder verdwenen personen. Vaak blijken deze personen te zijn gearresteerd en in detentie te verkeren, waarbij doorgaans de detentielocatie, ook voor de gedetineerde zelf, onbekend blijft.

3.3.9 Doodstraf

In het Iraanse strafrecht kan voor een groot aantal delicten de doodstraf worden opgelegd, waaronder moord, gewapende roofoverval, straatroof, hoogverraad, verkrachting, overspel, incest, het verrichten van seksuele handelingen tussen personen van gelijke sekse, apostasie,²⁵⁷ spionage, deelname aan een staatsgreep en drugsdelicten²⁵⁸. Een doodvonnis uitgesproken op basis van de shari'a wetgeving kan in principe niet verjaren. Wel is het mogelijk dat een delict waarop de doodstraf staat, verjaart, indien de betrokkene niet wordt vervolgd of er nog geen vonnis is gewezen.

In 2009 was sprake van een toename in het aantal executies in Iran.²⁵⁹ In 2009 zijn er ongeveer 250 doodvonnissen voltrokken volgens het US State Department.²⁶⁰ Volgens opgaaf van Amnesty International zijn in 2009 in Iran ten minste 388 doodvonnissen voltrokken, waarvan 112 executies in de periode tussen de presidentsverkiezingen op 12 juni 2009 en de inauguratie van president Ahmedinejad op 5 augustus 2009.²⁶¹ Het Franse persbureau AFP spreekt over een aantal van 270 executies in 2009. Onduidelijk blijft in hoeverre de opgegeven aantallen het daadwerkelijke aantal uitgevoerde executies benadert. Zo berichten bronnen geregeld over executies die niet in de landelijke media zijn vermeld. Bijna de helft van de executies in 2009 betrof drugssmokkel, gevolgd door moord, *moharebeh* en verkrachting en andere misdaden waarop in Iran de doodstraf staat. De Iraanse autoriteiten verschaffen geen officiële statistieken over het aantal executies.²⁶² Tussen januari en september 2010 vonden voor zover bekend 117 executies (telling AFP) plaats.

Met name ten aanzien van Koerden bestaat de indruk dat zij sneller en strenger berecht worden dan anderen. Veelal is wapenbezit en lidmaatschap van een

²⁵⁷ Apostasie wordt niet in het wetboek van Strafrecht vermeld, maar is opgenomen in de sjari'a. Zie ook paragraaf 3.3.3 van dit algemene ambtsbericht.

²⁵⁸ Iran ligt aan een heroïnesmokkelroute vanaf de opiumvelden in het naburige Afghanistan (de voornaamste producent van papaver-opium) naar het westen. Papaver-opium is het voornaamste bestanddeel voor heroïne.

²⁵⁹ FIDH, *Iran/death penalty. A state terror policy- Special edition for the 4th World Congress against the death penalty*, 16 maart 2010.

²⁶⁰ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

²⁶¹ Amnesty International, *Death sentences and executions in 2009*, maart 2010.

²⁶² Amnesty International, *Death sentences and executions in 2009*, maart 2010.

(verboden) Koerdische groepering onderdeel van de aanklacht.²⁶³ Begin mei 2010 werden vier Koerden geëxecuteerd (via ophanging) wegens *moharebeh* als gevolg van lidmaatschap van *Party of Free Life of Kurdistan* (PJAK). In een aantal van de gevallen was de hoger beroepsprocedure nog niet afgerond.²⁶⁴

De tenuitvoerlegging van de doodstraf geschiedt doorgaans via (publieke) ophanging.²⁶⁵ Hoewel terdoodveroordeelden sinds eind januari 2008 niet meer in het openbaar mogen worden opgehangen zonder uitdrukkelijke toestemming van het hoofd Strafrechtzaken van het ministerie van Justitie, zijn in 2009 volgens Amnesty International ten minste 14 personen publiekelijk opgehangen.²⁶⁶ Een andere bron spreekt over 16 publieke ophangingen. Openbare executies vonden in de verslagperiode niet plaats in Teheran.

De circulaire waarmee het hoofd Strafrechtzaken van het ministerie van Justitie (tevens hoofd rechterlijke macht)²⁶⁷ in december 2002 heeft aangedrongen op het opleggen van alternatieve straffen in plaats van steniging, heeft geen wettelijke werking en kan in de praktijk door rechters worden genegeerd.²⁶⁸ In 2009 vond voor zover bekend één geval van steniging plaats.²⁶⁹ Eind 2009 zaten voor zover bekend nog tussen de vijf tot tien personen vast in afwachting van steniging.²⁷⁰ Dit aantal kan in werkelijkheid hoger zijn, aangezien stenigingsvonnissen in Iran niet centraal worden geregistreerd en niet bekend hoeven worden gesteld. Mensen met

²⁶³ In maart 2010 berichtte Amnesty International dat 21 leden van de etnisch Koerdische minderheid in Iran in afwachting zijn van executie van hun doodstraf. Amnesty International, *Death sentences and executions in 2009*, maart 2010. Het *International Committee Against Executions* heeft in februari 2010 een lijst gepubliceerd met 28 namen van Koerden die wachten op de tenuitvoerlegging van hun doodvonnis.

²⁶⁴ Global Insight, *Execution of political prisoners affirms Iranian government's continued clampdown on dissent*, 10 mei 2010; BBC, *Iran hangs five 'Kurdish rebels'*, 10 mei 2010; Human Rights Watch, *Executed dissidents 'tortured to confess'*, 11 mei 2010.

²⁶⁵ In Iran vindt tenuitvoerlegging van de doodstraf plaats door ophanging, elektrocutie, steniging, vuurpeloton of methode zoals vastgesteld door de rechter die het vonnis uitspreekt. Indien een specificatie van de wijze van tenuitvoerlegging ontbreekt, vindt tenuitvoerlegging plaats door ophanging. Kruisiging en het duwen in een ravijn zijn als methodes die door de rechter kunnen worden vastgesteld, enigszins in onbruik geraakt.

²⁶⁶ Amnesty International, *Death sentences and executions in 2009*, maart 2010. Zie ook US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

²⁶⁷ Zie ook paragraaf 2.1.3.

²⁶⁸ Naar verluidt zou het hoofd van de rechterlijke macht niet de bevoegdheid hebben een dergelijk moratorium op steniging uit te vaardigen. Hij zou hiermee tegen de wet in handelen die steniging nog altijd mogelijk maakt. Amnesty International, *Death sentences and executions in 2009*, maart 2010. Zie ook US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

²⁶⁹ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; FIDH, *Iran/death penalty. A state terror policy- Special edition for the 4th World Congress against the death penalty*, 16 maart 2010.

²⁷⁰ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

een vonnis tot stening blijven gedetineerd. In juli 2010 werd in de media bericht dat ten minste 15 personen in afwachting zijn van stening.²⁷¹

Medio januari 2010 is in Orumieh (provincie West-Azerbeidzjan) het steningsvonnissen van een man en een vrouw vanwege overspel in hoger beroep bevestigd.²⁷² In juni 2010 werd een vrouw, Sakineh Mohammadi Ashtiani, veroordeeld tot stening. Na een internationale campagne hebben de autoriteiten te kennen gegeven dat er geen stening zal plaatsvinden; op welke wijze de tenuitvoerlegging van haar doodstraf dan wel zal plaatsvinden, is voornamelijk niet bekend.²⁷³ Tegen de advocaat van Ashtiani, Mohammad Mostafei, is door de autoriteiten een arrestatiebevel uitgevaardigd (zie paragraaf 3.3.5).

Doodstraf minderjarigen

Internationaal is er veel publiciteit rondom de oplegging van de doodstraf aan minderjarigen en het in enkele gevallen ook daadwerkelijk voltrekken van deze vonnissen, zodra betrokkenen 18 jaar zijn geworden.²⁷⁴

In 2009 werden ten minste vijf personen (onder wie één meisje) geëxecuteerd voor misdrijven begaan op minderjarige leeftijd (17 jaar).²⁷⁵ In april 2010 werd één minderjarige geëxecuteerd.

Er zijn in de verslagperiode geen jongeren veroordeeld tot de doodstraf op basis van de *hodoud*-wetgeving. De doodstraf kan jongeren in beginsel worden opgelegd in qesas- (vergeldings) zaken (zie ook paragraaf 3.1.2). Volgens verschillende bronnen wachten ongeveer 130-140 minderjarigen op uitvoering van een terdoodveroordeling. Volgens de in Iran werkzame ngo *Stop Child Executions* zou dit aantal ten minste 160 personen betreffen.²⁷⁶ Er bestaat in Iran geen officieel registratiesysteem inzake minderjarige terdoodveroordeelden.

²⁷¹ The Guardian, *Iran stoning case woman ordered to name campaigners*, 22 juli 2010.

²⁷² FIDH, *Iran/death penalty. A state terror policy- Special edition for the 4th World Congress against the death penalty*, 16 maart 2010.

²⁷³ The Guardian, *Iran stoning case woman ordered to name campaigners*, 22 juli 2010; BBC Middle East, *Iran's grim history of death by stoning*, 9 juli 2010; BBC Middle East, *Iran stoning 'temporarily halted' by judicial chief*, 12 juli 2010; Amnesty International, *Iran: "review" of stoning death sentence: Sakineh Mohammadi Ashtiani: further information*, 4 augustus 2010.

²⁷⁴ Amnesty International, *Death sentences and executions in 2009*, maart 2010.

²⁷⁵ Amnesty International, *Death sentences and executions in 2009*, maart 2010; FIDH, *Iran/death penalty. A state terror policy- Special edition for the 4th World Congress against the death penalty*, 16 maart 2010.

²⁷⁶ World Jewish Congress, *UPR Submission to the Office of the High Commissioner, 7th Session*, februari 2010; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

3.4 Positie van specifieke groepen

3.4.1 Dienstplichtigen/militairen

Rekrutering en oproep

In Iran worden alle mannen bij het bereiken van de leeftijd van achttien jaar in het kader van de dienstplicht opgeroepen om zich te laten keuren.²⁷⁷ Hiertoe dienen zij zich binnen een maand na het begin van het Iraanse kalenderjaar waarin zij achttien jaar worden te melden bij de militaire autoriteiten. Via media, zoals kranten of radio en televisie, wordt gemeld dat mannen die geboren zijn in een bepaald jaar zich moeten melden bij het lokale bureau van dienstplicht. Voor studenten bestaat de mogelijkheid in aanmerking te komen voor uitstel van de dienstplicht.

Studenten worden geacht binnen zes maanden na de studie alsnog hun dienstplicht te vervullen. Deze periode kan in de praktijk uitlopen wegens vertraging in de administratieve afhandeling.²⁷⁸ Indien betrokkene zich niet binnen die periode bij de militaire dienstplichtautoriteiten heeft gemeld, wordt hij gezien als dienstplichtontduiker of dienstweigeraar. Iran kent geen vervangende dienstplicht. Gewetensbezwaren worden niet erkend in de Iraanse wetgeving. Volgens artikel 40 van de *Armed Forces Penal Law* is het ontduiken van de militaire dienstplicht strafbaar met een gevangenisstraf van zes maanden tot twee jaar, of een verlenging van de militaire dienstplicht. Dienstplichtontduikers kunnen voorts te maken krijgen met onthouding van sociale en civiele rechten, waaronder het recht op werk, onderwijs of het opzetten van een eigen bedrijf.²⁷⁹

Het is sinds 21 maart 2001 officieel niet meer mogelijk de militaire dienst af te kopen. Volgens een bron is het afkopen van de diensplicht binnen Iran pas aan banden gelegd sinds het aantreden van Ahmadinejad als president in 2005. Voor zover bekend is het afkopen van de diensplicht nog wel mogelijk voor Iraniërs die in het buitenland verblijven. Er is geen mogelijkheid om bij vervulling van de dienstplicht te opteren voor het reguliere leger of de Revolutionaire Garde, tenzij men reeds voor de oproep voor de diensplicht werkzaam was voor een bepaalde

²⁷⁷ De Wet Algemene Militaire Dienst uit 1984 is nog van kracht. De wet is inmiddels diverse keren geamendeerd.

²⁷⁸ Dienstplichtigen met een bepaalde studieachtergrond of expertise worden naar verluidt ook wel ingezet bij staatsorganisaties om niet-militaire of deels militaire taken te vervullen. Daarnaast zouden dienstplichtigen civiele functies in het militaire bestel, bij de politie of bij paramilitaire diensten kunnen vervullen.

²⁷⁹ Indien betrokkene zichzelf alsnog aanmeldt voor de militaire dienstplicht, wordt de dienstplichttermijn als strafmaatregel verlengd met drie maanden. Indien betrokkene wordt opgepakt wegens dienstplichtontduiking, is sprake van een verlenging van de dienstplichttermijn met een half jaar.

organisatie. In dat geval kan de betreffende organisatie een verzoek tot plaatsing van de dienstplichtige indienen bij het *Public Conscription Department* wegens de specifieke specialistische achtergrond van de dienstplichtige. Het selectieproces vindt min of meer willekeurig plaats. Hierbij wordt in principe rekening gehouden met het opleidingsniveau en expertise van de dienstplichtige, doch niet op structurele basis. De totale duur van de dienstplicht bedraagt in principe 18 maanden.²⁸⁰

Het is voor een jongeman in de dienstplichtige leeftijd niet mogelijk Iran te verlaten indien hij de militaire dienstplicht nog niet heeft vervuld, tenzij een borgsom (150.000.000 IRR, hetgeen ongeveer gelijk staat aan 15.000 USD) wordt betaald. Dit laatste is van belang indien betrokkene in het buitenland wil gaan studeren.

Na voltooiing van zijn militaire dienstplicht krijgt een afzwaaiende dienstplichtige op basis van zijn identiteitsbewijs en diploma's die hij bij zijn indiensttreding heeft overgelegd, automatisch een afzwaaikaart.²⁸¹

Aanvraag van een duplicaat van een afzwaaikaart is mogelijk bij verlies. De kosten van de aanvraag bedragen 38450 IRR (inclusief verzendkosten). Voor een aanvraag in Iran dient men zich te wenden tot de militaire dienstplichtautoriteiten die de afzwaaikaart in eerste instantie hebben afgegeven.

Een duplicaat afzwaaikaart kan ook worden aangevraagd bij een Iraanse vertegenwoordiging in het buitenland. In dat geval zal het verlies van de afzwaaikaart moeten worden aangetoond door middel van getuigen. De Iraanse vertegenwoordiging zal de aanvraag voor verdere behandeling doorgeleiden naar het *Personal Status Department* van het Iraanse ministerie van Buitenlandse Zaken, hetgeen veel tijd in beslag zal nemen. In de praktijk wordt door de aanvrager doorgaans een gevolmachtigde in Iran aangewezen die de zaak verder afhandelt.

Vrijstelling van de vervulling van de militaire dienstplicht kan iemand krijgen, indien hij

- de enige zoon is en zijn vader, wanneer de zoon achttien jaar wordt, zestig jaar of ouder is;
- de zorg draagt voor een gehandicapte vader, moeder, grootvader, grootmoeder, broer of zus;
- de kostwinner is van een ongetrouwde zus tot de leeftijd van vierentwintig jaar;

²⁸⁰ Voor (hoog)opgeleide dienstplichtigen en dienstplichtigen die geplaatst worden in oorlogsgebieden dan wel *hardship* gebieden, gelden verschillende termijnen die variëren van 14 maanden tot 17 maanden.

²⁸¹ Degene die zich gedurende de dienstduur heeft misdragen of zich buiten de gestelde termijn heeft aangemeld voor de militaire dienstplicht, krijgt de afzwaaikaart naar verluidt op een later tijdstip bij wijze van strafmaatregel.

- broer(s) heeft die de militaire dienstplicht volbrengen²⁸²;
- getrouwd is en een kind heeft (dit geldt alleen in vreedetijd);
- een handicap heeft;
- 'mentally ill' (homoseksueel) is;
- hermafrodiet is;
- een vader of broer heeft die gesneuveld is in de Iran-Irak oorlog; hierbij dient ook aan additionele voorwaarden te worden voldaan, waaronder het vereiste dat één van de ouders nog in leven is;
- student in het buitenland is en de militaire dienst afkoopt.

Uit een apart document blijkt dat de persoon in kwestie vrijstelling van de vervulling van de militaire dienstplicht heeft.

3.4.2 Leden van specifieke oppositiebewegingen

Duidelijk zichtbare politieke activiteiten gericht op omverwerping van het onder de Geestelijk Leider ressorterende islamitische staatsstelsel kunnen in Iran strafvervolging opleveren. Vervolging vindt plaats op grond van de artikelen 183-196 van het wetboek van Strafrecht, die 'moharebeh' ('strijd tegen God') en 'mofzed fi'l arz' ('verderf zaaien op aarde') strafbaar stellen, en de artikelen 498-512 van het wetboek van Strafrecht die betrekking hebben op misdaden die de staatsveiligheid in gevaar zouden brengen. Zowel leden van gewapende oppositiegroeperingen als personen die deze organisaties ondersteunen, kunnen onder deze artikelen vallen. De straffen die volgens artikel 190 van het wetboek van Strafrecht op deze delicten staan, zijn gevangenisstraf, lijfstraffen of in het zwaarste geval de doodstraf.

Sinds de post-electorale onlusten hebben de Iraanse autoriteiten diverse illegale oppositiegroeperingen beschuldigd van de organisatie van deze ongeregeldeheden met als doel het bewerkstelligen van een 'fluwelen revolutie'. In zijn algemeenheid is sinds de stembusgang op 12 juni 2009 de druk op andersdenkenden en groeperingen die in de ogen van de Iraanse autoriteiten een bedreiging vormen voor het voortbestaan van de Islamitische Republiek Iran, inclusief illegale oppositiegroeperingen, sterk toegenomen. Deze trend zette zich gedurende de verslagperiode voort, waarbij oppositiebewegingen en groeperingen van etnische minderheden, waaronder de MKO en de PJAK, in toenemende mate in verband werden gebracht met de onlusten die plaatsvonden gedurende de verslagperiode (zie paragraaf 2.2). Gedurende de verslagperiode zijn meerdere personen veroordeeld voor *moharebeh* wegens lidmaatschap van een terroristische

²⁸²

Zodra de broer of één van de broers zijn militaire dienstplicht heeft volbracht, zal betrokkene alsnog worden opgeroepen voor de militaire dienstplicht.

organisatie, terwijl deze personen volgens verschillende bronnen niets met gewapende groepen van doen zouden hebben. De veroordeelden zouden hoogstens medewerkers van ngo's, (culturele) activisten dan wel deelnemers aan vreedzame regionale protesten betreffen.²⁸³

Mujahedin-e Khalq Organization MEK/MKO of PMOI (People's Mujahedin Organization of Iran)²⁸⁴

De Iraanse autoriteiten zijn uiterst gevoelig voor de activiteiten van de illegale politieke beweging MKO, die nog altijd als staatsvijandig wordt beschouwd. De MKO wordt geleid door Massoud en Maryam Rajavi en maakt deel uit van de National Council of Resistance of Iran (NCRI). De MKO heeft een hoofdkantoor in Frankrijk en heeft enkele duizenden leden.

De MKO-propaganda is binnen Iran breed bekend, doch blijkt nauwelijks aan te spreken. De Iraanse autoriteiten kennen de slechte reputatie van de MKO bij de bevolking, die vooral voortkomt uit het feit dat de MKO in de Iran-Irak oorlog de kant van Irak koos. Gedurende het bewind van Saddam Hoessein heeft de MKO Irak als uitvalsbasis gehad. In de verslagperiode hebben voor zover bekend geen gewelddadige activiteiten van de MKO in Iran plaatsgevonden. Wel zijn er niet-gewelddadige activiteiten van de MKO gericht op de beïnvloeding van de publieke opinie en het vergaren van informatie over de situatie in Iran.

'Gewone' MKO leden (lager in rang) kunnen voor zover bekend zonder problemen terugkeren naar Iran en kunnen na terugkeer een relatief normaal leven leiden. Iran is naar verluidt bereid om deze ex-MKO-ers uit Irak op te nemen, mits zij zich volgens een bron (openlijk) tegen de MKO keren. MKO-leden die deel uitmaken van het MKO leiderschap (hooggeplaatste MKO-leden) kunnen voor zover bekend niet gemakkelijk terugkeren naar Iran. Het is niet uitgesloten dat zij bij terugkeer zullen worden vervolgd. Vòòr en mogelijk ook direct na terugkeer in Iran vindt screening van het ex-MKO-lid plaats door de Iraanse autoriteiten. Er zijn geen gevallen bekend van vervolging van teruggekeerde MKO-leden. In het begin van de verslagperiode zijn rond de 30 ex-MKO-leden vanuit Irak teruggekeerd naar Iran. De terugkeer werd in nauwe samenwerking met de Iraanse autoriteiten afgehandeld. Dit brengt het totaal op 800 MKO-ers die de afgelopen

²⁸³ RFE/RL, *Iranian Kurds Complain of crackdown on activists*, 9 april 2010; Amnesty International, *from Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

²⁸⁴ Zie ook paragraaf 3.4.2 van het algemeen ambtsbericht Iran van 18 juni 2007; Country Report on Terrorism – Chapter 6 – Terrorist Organizations: Mujahedin-e Khalq Organization (MEK), U.S. Department of State (Washington, 30 april 2009); alsmede *'The Mujahedin-e Khalq in Iraq – a policy conundrum'*, RAND National Defense Research Institute (2009). Journal of Conflict & Security Law (2010), *The obligations due to former 'Protected Persons' in conflicts that have ceased to be international: the People's Mujahedin Organization of Iran*, Vol. 15 No. 1, 117-139.

jaren vanuit Irak naar Iran zijn teruggekeerd. De terugkeer betreft voornamelijk geen hooggeplaatste MKO-leden.

Tachtig (oud-) MKO'ers zouden op een lijst staan van leidinggevendenden die bij terugkeer kunnen worden vervolgd. De namen op deze lijst, die naar verluidt door de Iraanse autoriteiten is opgesteld, zijn niet bekend.

Sinds januari 2009 maakt de MKO geen deel meer uit van de EU-terroristenlijst. Als gevolg hiervan zijn ook de MKO-tegoeden binnen de EU weer vrijgegeven.²⁸⁵

Koerdische Democratische Partij van Iran (KDPI) en Komala (Komeleh)(Revolutionary Organisation of the Toilers of Iran)

De Koerdische Democratische Partij van Iran (KDPI) en de Komala (Komeleh) zijn verboden partijen, die van buiten Iran worden gecoördineerd. De Iraanse autoriteiten treden hard op tegen deze partijen. De KDPI en de Komala zouden volgens bronnen niet langer actief zijn in Iran. Ten aanzien van de structuur van deze partijen is gedurende de verslagperiode geen informatie bekend geworden. Evenmin is informatie bekend over bestaande kampen van deze partijen buiten Iran.

Party of Free Life of Kurdistan (PJAK)

De Iraans-Koerdische groepering (*Partiya Jiyana Azad a Kurdistanê* (PJAK)– Party of Free Life of Kurdistan) is eind jaren negentig van de vorige eeuw voortgekomen uit niet-gewelddadige studentenbewegingen. In tegenstelling tot de PKK streeft de PJAK niet naar de totstandkoming van een onafhankelijke Koerdische staat, maar naar vervanging van de Iraanse theocratie door een democratische, federale regering met zelfbestuur voor alle etnische minderheden in Iran. De PJAK zou 500 personen tellen die zich met name in de bergachtige grensgebieden (Quandil Mountains) van Iran, Turkije en Irak zouden ophouden. De PJAK zou banden onderhouden met de Turkse PKK. De leider van de PJAK is de in Duitsland woonachtige Abdel Rahman Haj-Ahmadi. Ten aanzien van de structuur van de PJAK of bestaande kampen buiten Iran, is gedurende de verslagperiode geen informatie bekend geworden.²⁸⁶

Gewapende activiteiten van de PJAK bestaan hoofdzakelijk uit aanslagen op militairen en politieagenten. Het vermoeden bestaat dat deze activiteiten zowel

²⁸⁵ Op de EU-terroristenlijst staan personen en organisaties die door de EU-landen in verband worden gebracht met terrorisme. Plaatsing op deze lijst betekent onder meer bevrozing van financiële tegoeden. De EU had na de aanslagen in de VS in september 2001 een eigen sanctielijst opgesteld. Deze wordt sinds 2006 elk half jaar herzien. Zie voor meer informatie het algemeen ambtsbericht Iran van januari 2010.

²⁸⁶ Zie ook Global Insight, *Iran-Iraq: attack in Kurdish city in North-Western Iran reveals country's divides*, 23 september 2010.

vanuit Iran als vanuit het noorden van Irak worden gecoördineerd. De Iraanse autoriteiten maken geregeld melding van gewapend treffen in het noordwesten van Iran tussen veiligheidstroepen en leden van de PJAK. Daarbij worden aan beide kanten doden en gewonden gemeld.²⁸⁷ In januari 2010 kwam een Officier van Justitie in het noordwesten van Iran om het leven bij een aanslag, die door de autoriteiten werd toegeschreven aan de PJAK.²⁸⁸ De aanslag leidde tot diverse arrestaties.²⁸⁹ De vermeende dader van de aanslag werd eind januari 2010 publiekelijk opgehangen.²⁹⁰

Medio mei 2010 vond een vuurgevecht plaats tussen Iraanse gevechtstroepen en Irakese grenswachten, die naar verluidt door Iran werden aangezien voor leden van de PJAK. Het incident vond plaats in de Koerdische regio in Irak.²⁹¹ Later in juni 2010 zijn Iraanse gevechtstroepen Koerdistan binnengedrongen op zoek naar leden van de PJAK. De aanval had voor zover bekend de dood van een 14-jarige meisje tot gevolg.²⁹² Iran lijkt hiermee de druk op de *Kurdistan Regional Government* (KRG) in Irak, waar veel Koerdische strijders hun toevlucht hebben gezocht, verder op te willen voeren.

Hizb al-Wifaq (Lejnet al-Wefaq, Verzoeningscomité)

Deze Iraans-Arabische partij is verboden. Lidmaatschap en/of ondersteuning van deze groepering wordt bestreden door de Iraanse overheid.

Monarchisten en communisten

Monarchistische en communistische bewegingen zoals Derafsh-e Kaviani, Tudeh en Fedayeen Aghaliyat zijn zeer klein van omvang en hebben de laatste jaren geen zichtbare activiteiten verricht. Het betreft hooguit enkele individuen die weinig organisatorische samenhang vertonen. Personen met een dergelijke sympathie worden derhalve niet in dezelfde mate als een bedreiging gezien als de MKO. De Iraanse autoriteiten richten hun aandacht vooral op sterke groeperingen en bewegingen.

²⁸⁷ Zie onder meer BBC, *Iran clashes with Kurdish group*, 27 januari 2010; Reuters, *Iranian forces kill 4 Kurdish separatists*, 21 februari 2010; Global Insight, *Iran-Iraq: attack in Kurdish city in North-Western Iran reveals country's divides*, 23 september 2010.

²⁸⁸ BBC, *Iran state prosecutor shot dead*, 19 januari 2010; Global Insight, *Provincial official assassinated in Iran's North-West*, 19 januari 2010; Reuters, *Iran city prosecutor assassinated*, 18 januari 2010.

²⁸⁹ Reuters, *Iran says arrests 4 suspects in prosecutor's killing*, 19 januari 2010; Reuters, *Iran says seizes man behind prosecutor killing*, 26 januari 2010.

²⁹⁰ Reuters, *Iran hangs convicted killer of prosecutor in public*, 27 januari 2010.

²⁹¹ Global Insight, *Iranian-Iraqi troops clash on border*, 14 mei 2010.

²⁹² Global Insight, *Iranian raids into Iraqi Kurdistan stir tensions*, 7 juni 2010; The International Herald Tribune, *Iran shells northern Iraqi villages with impunity; Little Baghdad reaction as hundreds of Kurds have been forced to flee*, 18 juni 2010; Human Rights Watch, *Iran/Iraq: Iranian attacks should not target Iraqi civilians*, 12 juli 2010.

De monarchisten streven naar herstel van de monarchie in Iran in de persoon van Reza Pahlavi, zoon van wijlen de afgezette Shah Mohammed Reza Pahlavi. Reza Pahlavi, die in de VS woont, wordt niet verondersteld over een grote aanhang in Iran te beschikken. Het is in het algemeen van monarchisten niet bekend dat zij betrokken zouden zijn bij gewapende aanvallen in Iran. In plaats daarvan richten zij zich veelal op satelliettelevisie en radio-uitzendingen in Iran vanuit stations buiten Iran.

3.4.3 Etnische groepen

Iran is een lappendeken van etnische minderheden. De Perzisch sprekende Iraniërs maken minder dan de helft van de bevolking uit. Er zijn in Iran nauwelijks bewegingen van enige betekenis die afscheiding nastreven uit het staatsverband van de Islamitische Republiek.²⁹³ Etnische minderheden worden door de autoriteiten geaccepteerd zolang zij de islamitische staat en haar superioriteit erkennen. Volgens de Iraanse autoriteiten wordt niet gediscrimineerd op basis van ras. Gedurende de verslagperiode deden zich geen veranderingen voor in de positie van de etnische minderheden in Iran. Ondanks de grondwettelijke rechten van de etnische minderheden, was er nog steeds sprake van (politieke en economische) discriminatie en onderdrukking van de culturele rechten.²⁹⁴

Arabieren

De Arabische Iraniërs worden ook wel Ahwazi genoemd en maken met twee tot drie miljoen personen tussen de drie en 4,5 procent van de Iraanse bevolking uit. Zij bewonen de streek met de grootste oliereserves in de provincie Khuzestan²⁹⁵ in het zuidwesten van Iran.²⁹⁶ De Ahwazi voelen zich op sociaal en economisch gebied achtergesteld door de regering. Ook zouden zij niet voldoende mogelijkheid hebben hun eigen taal en cultuur te beleven.²⁹⁷

Azeri

De Turks sprekende Azeri's zijn in aantal de tweede etnische groep in Iran (30%

²⁹³ *'Iran: Fragmented opposition poses little threat'*, Oxford Analytica (12 mei 2008).

²⁹⁴ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Consideration of reports submitted by States parties under article 9 of the convention: Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, seventy-seventh session, 2-27 August 2010 (CERD/c.irm/co/18-19, 27 augustus 2010).

²⁹⁵ Ahwaz in het Arabisch.

²⁹⁶ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

²⁹⁷ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010. Zie ook Human Rights and the Ahwazi Arabs, British Ahwazi Friendship Society (juli 2007). *'Iran: Fragmented opposition poses little threat'*, Oxford Analytica (12 mei 2008).

van de bevolking) en zijn veelal woonachtig in het noordwesten van Iran. Ook in Teheran wonen veel Azeri's. Geestelijk Leider Khamenei is zelf Azeri. Azeri's zijn voor het overgrote deel sjiïet en voegen zich naadloos in de Islamitische Republiek. Zij zijn goed vertegenwoordigd in de politieke, militaire en commerciële elite van het land. Niettemin bestaat een gevoel van culturele achterstelling ten opzichte van de Perzische bevolking.²⁹⁸ Er is een beweging die opkomt voor de culturele rechten van de Azeri's. Er is een radiozender en er zijn Azeri-kranten. In Iran is er van een afscheidingsbeweging geen sprake. Vanuit Bakoe, de hoofdstad van Azerbeidjan, wordt geageerd tegen Iran en wordt het voorgesteld als zouden veel Azeri's zelfstandigheid of aansluiting bij Azerbeidjan verwelkomen. Vanuit Iran kan dit allerminst worden bevestigd.

In de verslagperiode waren er aanhoudende berichten dat de Iraanse autoriteiten Azeri's (verder) onder druk zetten. Een verband met de toegenomen repressie sinds de presidentsverkiezingen van 12 juni 2009 is niet uitgesloten. Zo zijn er meldingen van arrestaties en veroordelingen van activisten die strijden voor meer rechten voor Azeri's en erkenning van hun eigen taal. Ook was er sprake van arrestaties van Azeri's met vermeende separatistische motieven.²⁹⁹

Baluchi

Met de Arabieren behoren de aan de Pakistaans-Afghaanse grens wonende, veelal soennitische, Baluchi tot het armste deel van de bevolking. De zuidoostelijke provincie Sistan-Baluchestan staat bekend als belangrijk doorvoer gebied van drugs van Pakistan en Afghanistan naar West-Europa en elders. Iraanse veiligheidsdiensten zijn, onder meer als bestrijders van de drugssmokkel, bijzonder sterk vertegenwoordigd in de regio.³⁰⁰

Geregeld vindt een gewapend treffen plaats tussen leger en politie met drugshandelaars en – smokkelaars, waarbij aan beide zijden slachtoffers vallen.

Ook vinden aanslagen plaats die worden toegeschreven aan aanhangers van Abdolmalek Rigi, die aan het hoofd stond van de extremistisch soennitische groepering *People's Resistance Movement of Iran* (PRMI), beter bekend als Jundallah ('Allah's Soldaten') (voluit: *Jonbesh-e Moqavemat-e Mardom-e Iran*). In februari 2010 is Abdolmalek Rigi door de Iraanse autoriteiten gevangen

²⁹⁸ Azeri's zouden etnische en linguïstische discriminatie ervaren, te meer daar onderwijs in het Azeri-Turks niet is toegestaan. US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

²⁹⁹ Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010; Amnesty International Report 2010.

³⁰⁰ Global Insight, *Jundallah twin bombings kill dozens in South-Eastern Iran*, 16 juli 2010.

genomen.³⁰¹ Over de toedracht van de arrestatie is veel onduidelijkheid. Zo zou hij zijn aangehouden tijdens een vlucht van Dubai naar Kirgizië. Begin maart 2010 berichtte Jundallah dat Muhammed Dhahir Baluch is benoemd tot de nieuwe leider van Jundallah.³⁰² Op 20 juni 2010 werd Abdulmalek Rigi opgehangen in de Evin gevangenis, na schuldig te zijn bevonden aan 79 aanklachten, waaronder het plegen van gewapende overvallen, moord, gewapende aanvallen op het leger, politie en burgers en banden met de VS en het VK.³⁰³ Abdulmalek's broer, Abdulhamid Rigi, die sinds 2009 vastzat, was een maand eerder geëxecuteerd, eveneens via ophanging.

Medio juli 2010 vonden twee aanslagen plaats in een sjiiitische moskee in de hoofdstad van de provincie Sistan-Baluchestan, waarbij voor zover bekend ten minste 27 mensen om het leven kwamen en ruim 300 gewond raakten. De aanslag, die mede als wraakactie werd beschouwd op de executie van hun leider, werd opgeëist door Jundallah. In een verklaring gaf Jundallah onder meer te kennen dat zij nog steeds de capaciteit bezit om de gewapende strijd tegen Iran voort te zetten.³⁰⁴

In de verslagperiode waren er aanhoudende berichten van arrestatie en veroordeling van Baluchi's wegens banden met oppositiegroepen.

Koerden

Veel aandacht van de autoriteiten in Teheran gaat uit naar de Koerden (ongeveer 7% van de bevolking) in het noordwesten van het land.

Hoewel de Iraanse Koerden over het algemeen uitdrukking kunnen geven aan hun cultuur in de vorm van kleding en muziek, en ook de Koerdische taal in sommige radio-uitzendingen en publicaties mag worden gebruikt,³⁰⁵ ondergaat de

³⁰¹ EIU, Country Report Iran, maart 2010; ANP/AFP/RTR, *Iraanse rebellenleider Rigi opgepakt*, 23 februari 2010; Reuters, *Iran arrests Sunni rebel accused of links with West*, 23 februari 2010; BBC, *Iran 'arrests Sunni militant'*, 23 februari 2010; The Guardian, *Iran captures Sunni insurgent leader Abdolmalek Rigi*, 23 februari 2010; Global Insight, *Iran claims arrest of militant Baluch leader*, 23 februari 2010.

³⁰² Global Insight, *Iran's Jundallah rebels name new leader, captured chief "confesses" to receiving U.S. support*, 1 maart 2010.

³⁰³ Global Insight, *Iran executes Sunni rebel chief*, 21 juni 2010; The New York Times, *Iran executes Sunni rebel leader*, 20 juni 2010.

³⁰⁴ EIU, *Country Report Iran*, augustus 2010; Global Insight, *Jundallah twin bombings kill dozens in South-Eastern Iran*, 16 juli 2010.

³⁰⁵ Vreedzame demonstraties van critici en dissidenten worden sinds de studentenrellen in juli 2005 in de Iraans-Koerdische stad Mahabad in de Iraans-Koerdische provincies met harde hand neergeslagen. Zich baserend op het beveiligen van de openbare orde worden door de autoriteiten ook Koerdische activisten, journalisten en schrijvers stelselmatig beschuldigd van 'stirring trouble and ethnic and racial conflict' en van 'working with opposition groups'

Koerdische minderheid in Iran een diep gewortelde discriminatie, met name op het gebied van huisvesting, onderwijs en werkgelegenheid.³⁰⁶

Gedurende de verslagperiode waren er aanhoudende berichten over vervolging van Koerdische activisten in verband met terroristische activiteiten en banden met oppositiebewegingen in relatie tot de ongeregelde verkiezingen van juni 2009 (zie paragraaf 2.2). De *Human Rights Organisation of Kurdistan*, een mensenrechtenorganisatie voor de Koerdische minderheid in Iran, beklagde zich gedurende de verslagperiode over de aanhoudende vervolging van hun leden. Begin februari 2010 werd een lid van deze organisatie, Kaveh Ghassemi Kermanshahi gearresteerd. Hij is voor zover bekend aangeklaagd wegens propaganda tegen het regime. Er waren in de verslagperiode voor zover bekend in totaal 16 Koerden, die ter dood waren veroordeeld of tegen wie de doodstraf was geëist in verband met activiteiten voor gewapende groepen.³⁰⁷

3.4.4 Homoseksuelen

Wetgeving

Homoseksuele geaardheid op zich is in Iran niet strafbaar. Openlijke seksuele handelingen tussen mensen van hetzelfde geslacht zijn wel strafbaar en kunnen volgens de wet worden bestraft met de doodstraf.³⁰⁸ Sodomie, dat wil zeggen geslachtsverkeer tussen twee mannen of tussen twee vrouwen, kan worden bestraft met de dood, indien beide partijen '*mature, of sound mind and free will*' zijn. Bewijs van sodomie kan worden geleverd door '*either four confessions from the accused, the testimony of four 'righteous men' who witnessed the act, or through the knowledge of a Shari'a judge 'derived through customary methods*'.³⁰⁹ Indien

(*Iran: Freedom of expression and association in the Kurdish regions*), Human Rights Watch (januari 2009).

³⁰⁶ 'Iran: End discrimination against the Kurdish minority', Amnesty International (30 juli 2008).

³⁰⁷ RFE/RL, *Iranian Kurds complain of crackdown on activists*, 9 april 2010; World Jewish Congress, *Iran: UPR Submission to the Office of the High Commissioner, 7th Session, februari 2010*; Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010; Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010; Amnesty International Report 2010; The New York Times, *Campaign intensifies in Iran to spare a Kurdish activist*, 29 juni 2010.

³⁰⁸ World Jewish Congress, *UPR Submission to the Office of the High Commissioner, 7th Session*, februari 2010; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

³⁰⁹ Artikelen 114 tot 126 wetboek van Strafrecht, die handelen over '*ways of proving sodomy in court*'.

de aangeklaagde berouw heeft voordat de getuigen een verklaring afleggen, dan wordt volgens de wet de doodstraf ongedaan gemaakt.³¹⁰

Homoseksuele personen worden in Iran niet onderworpen aan systematische vervolging door de autoriteiten. Voor zover bekend leidt een (toegeschreven) homoseksuele geaardheid van een persoon in de praktijk niet tot onevenredige of discriminatoire bestraffing of tenuitvoerlegging van een straf, die wordt opgelegd bij (strafrechtelijke) vervolging wegens een commuun delict.

Praktijkincidenten

Strafrechtelijke vervolging en/of veroordeling enkel en alleen op grond van homoseksuele handelingen vindt plaats. In de verslagperiode waren drie afzonderlijke gevallen bekend, waarbij sprake was van veroordeling tot de doodstraf van drie minderjarige mannen wegens sodomie. Ten aanzien van de zaak van Mahdi Pooran heeft de Hoge Raad de doodstraf ingetrokken en terugverwezen naar de rechtbank van eerste aanleg. De uitspraak van de rechtbank is nog niet bekend. De doodstraf van Mohsen Ghabraaie is door de Hoge Raad bekrachtigd, waarna de zaak voor uitvoering is doorverwezen naar de *Judgement Enforcement Department*. Volgens een bron is de kans groot dat de doodstraf uiteindelijk zal worden omgezet in een gevangenisstraf op basis van de *Regulation on the Pardon and Alternative Punishments*. Ten aanzien van de zaak van Nemat Safavi is bekend dat de Hoge Raad de doodstraf heeft vernietigd en de zaak voor verdere inhoudelijke behandeling heeft teruggestuurd naar een andere competente rechtbank. Er waren gedurende de verslagperiode geen gevallen bekend van executie op basis van een veroordeling wegens homoseksuele handelingen.

Er was in de verslagperiode geen sprake van arrestatie, strafrechtelijke vervolging en/of veroordeling van personen enkel en alleen op basis van homoseksuele geaardheid.

Arrestaties tijdens invallen op feesten biedt de politie de gelegenheid aanklachten tegen onder andere homoseksuelen te formuleren wegens alcoholgebruik, samenzijn van niet-gehuwde mannen en vrouwen, bezit van ongeoorloofde muziek of dansen. Op basis van deze aanklachten komt het doorgaans tot een rechtszaak. In de meeste gevallen worden (voorwaardelijke) geldboetes, gevangenisstraffen en/of lijfstraffen en opgelegd. In veel gevallen worden dergelijke straffen echter afgekocht.³¹¹ Er zijn geen aanwijzingen dat deze invallen specifiek te maken hebben met de aanwezigheid van homoseksuelen.

De incidenten waarbij homoseksuelen betrokken zijn, lijken deels uitvloeisel te zijn van de islamitische zedelijkheids campagne van de nationale overheid. Arrestaties vinden plaats, omdat men zich in het openbaar niet kleedt of gedraagt

³¹⁰ Artikel 125 wetboek van Strafrecht.

³¹¹ Zie ook Reuters, *Iranian police arrests 60 people at party*, 15 september 2010.

volgens de islamitische gebruiken, of alleen maar omdat men na twaalf uur 's-nachts alleen op straat is. Een zonnebril op het hoofd of een (te) kort T-shirt kan aanleiding geven om te worden aangehouden. In verband met 'verkeerde' kleding zijn homoseksuelen en vrouwen steeds vaker het slachtoffer van de zedenpolitie. De meesten onder hen passen hun kleding daarom aan (zie ook paragraaf 2.2).

Er zijn in Iran voor zover bekend geen maatschappelijke organisaties die de belangen van homoseksuelen, biseksuelen en transgenders behartigen.

Homoseksualiteit in de sociale omgeving

Homoseksualiteit is in het openbare leven in Iran een taboe, zoals in veel islamitische landen. Homoseksuele mannen en vrouwen kunnen niet vrijelijk voor hun geaardheid uitkomen. Bij sollicitaties wordt niet gevraagd naar de seksuele geaardheid; het tonen van de identiteitskaart volstaat. Specifieke en recente gevallen van discriminatie van homoseksuelen door de autoriteiten en/of medeburgers zijn niet bekend.

Homoseksualiteit kan tot problemen leiden in de sociale omgeving, met name binnen de familie en de directe vriendenkring. Openlijke homoseksualiteit wordt zelden geaccepteerd. Problemen zouden meer voorkomen in de armere wijken van Teheran, in kleine steden en op het platteland. Het komt in de grote steden wel voor dat homoseksuelen samenwonen, niet openlijk, maar als 'gewoon twee vrienden die in hetzelfde huis wonen'.

In de verslagperiode waren geen gevallen van eerwraak van de zijde van de familie wegens homoseksualiteit bekend. Overigens komt volgens een bron eerwraak in relatie tot homoseksualiteit niet veel voor in Iran. Wel komt in geval van homoseksualiteit verstoting door de familie voor.

Er zijn in Iran parken en andere ontmoetingsplaatsen waarvan bekend is dat homoseksuelen elkaar kunnen ontmoeten (de zogenaamde *cruising area's*). Er was gedurende de verslagperiode sprake van toegenomen toezicht door autoriteiten in de zogenaamde '*cruising area's*'. Intimidatie en ondervraging van homoseksuelen in *cruising area's* vond plaats. Bijeenkomsten van homoseksuelen vonden in toenemende mate plaats op privé locaties.

Ook via internet (internationale websites) en sociale media als *Facebook* kunnen homoseksuelen met elkaar communiceren. Het kan voorkomen dat telefoons (vast en mobiel) worden afgetapt en dat de politie bijhoudt wie zich toegang tracht te verschaffen tot homoseksueel beeldmateriaal via internet of mobiele telefoons. Er wordt op grote schaal gecontroleerd wie welke sites op internet bezoekt. Ook correspondentie via e-mails zou worden gecontroleerd (zie paragraaf 3.3.1).

De autoriteiten ontkennen het bestaan van homoseksualiteit. In de Iraanse media worden homoseksuelen, biseksuelen en transgenders over het algemeen negatief geportretteerd.

Militaire dienstplicht

Indien een persoon kan aantonen dat hij ‘geestesziek’ is, kan hij vrijstelling voor de vervulling van de militaire dienstplicht verkrijgen. Een keuringsarts (vaak samen met een psycholoog) stelt vast of de persoon in kwestie ‘*mentally ill*’ is. Alleen onder die noemer kan een homoseksuele man vrijstelling van de militaire dienstplicht verkrijgen. Homoseksualiteit op zich vormt geen grond voor vrijstelling. De reden ‘*mentally ill*’ wordt vervolgens op een kaart aangetekend, waarbij het voor de lezer helder is dat het in werkelijkheid gaat om homoseksualiteit. De familie van de betrokken persoon is dan ook op de hoogte van de reden van vrijstelling van militaire dienstplicht. Volgens geraadpleegde bronnen zullen niet veel jongeren om die reden van deze mogelijkheid gebruik maken. Omdat men bij sollicitatie bij overheid of bedrijfsleven een dergelijke kaart moet laten zien, is uitzicht op een baan bij de overheid of bij een groot bedrijf vrijwel uitgesloten. Hoewel officieel een afwijzende reactie bij een sollicitatie hier niets mee te maken heeft, is het officieus wel duidelijk dat dit verband houdt met de homoseksualiteit van de betrokken persoon. Om die reden komen de meeste homoseksuelen in Iran niet uit voor hun geaardheid en vervullen hun militaire dienstplicht.

Transseksuelen

Transseksualiteit komt voor in Iran. Het wordt in Iran als een medische kwestie gezien. Het is in Iran mogelijk van geslacht te veranderen.³¹² Personen krijgen in dat geval ook een nieuw geboortebekje en andere identiteitspapieren. In het algemeen wordt pragmatisch met transseksualiteit omgegaan, hoewel het buiten de grote steden nauwelijks sociaal geaccepteerd is. Religieuze leiders zouden zich daarentegen tamelijk onbevooroordeeld opstellen jegens transseksuelen.

3.4.5 Vrouwen³¹³

Handelingsbekwaamheid

Vrouwen zijn in principe handelingsbekwaam, maar hebben voor het verrichten van bepaalde handelingen de toestemming nodig van hun man, vader of voogd. Dit is het geval bij het eerste huwelijk van een vrouw, het aanvragen van een paspoort (zie paragraaf 3.3.4 onder paspoort), het buitenshuis werken en het

³¹² US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

³¹³ Zie ook paragraaf 3.4.6 van het algemeen ambtsbericht Iran van 18 juni 2007.

reizen naar het buitenland (zie paragraaf 3.3.4 onder buitenland).³¹⁴ Wanneer een vader geen toestemming voor een huwelijk geeft, kan de vrouw zich – indien zij meerderjarig is – tot de notaris of een familierechtbank wenden.

Arbeidsmarkt

In de Iraanse Grondwet wordt het gezin genoemd als de hoeksteen van de samenleving en de vrouw als de hoeksteen van het gezin. Vrouwen worden gezien als verzorgend van aard en over het algemeen wordt van hen verwacht dat zij functies bekleden die bij hun ‘aard’ passen. Zo worden naast het moederschap functies in het onderwijs en de medische zorg als passend voor vrouwen gezien. Voor zover bekend is 60% van de vrouwen die werkzaam is binnen overheid, actief in het onderwijs en in de medische sector. Hun participatie op andere vlakken van de arbeidsmarkt wordt ontmoedigd. Sommige functies zijn voor vrouwen niet toegankelijk. Overigens is circa 65% van de studenten op de universiteit vrouw. Ook buiten het onderwijs en de medische zorg zijn vrouwen actief, maar in veel mindere mate. Hogere posities, zoals bijvoorbeeld die van president, zijn voor vrouwen uitgesloten. De functies die worden bekleed door vrouwen binnen de private sector betreffen doorgaans functies als secretaresse of *programme officer*.³¹⁵ Er zijn twaalf vrouwelijke parlementsleden.³¹⁶ Sinds september 2009 bekleedt voormalig parlements lid Marzieh Vahid-Dastjerdi de functie van minister van Gezondheid; zij is de eerste vrouwelijke minister in Iran sinds de revolutie.³¹⁷

Rechtsongelijkheid

De positie van de vrouw in het Iraanse strafrecht en het personen- en familierecht is niet gelijk aan die van de man. Zo bedraagt het bloedgeld bij het doden van een vrouw de helft van het bedrag dat dient te worden betaald bij het doden van een man.³¹⁸ Voorts is de getuigenis van twee vrouwen evenveel waard als die van één man.³¹⁹

³¹⁴ Een gescheiden vrouw of een weduwe kan echter makkelijker dan een getrouwde vrouw naar het buitenland reizen of kiezen waar zij wil wonen.

³¹⁵ Er is wel een aantal vrouwelijke presidentiële adviseurs aangesteld. Ook bekleden vrouwen diverse hoge functies binnen de overheid. Zij hebben overigens vaak familiebanden met een lid van de regering. US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010. Freedom House, *Freedom in the World 2010-Iran*.

³¹⁶ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

³¹⁷ Freedom House, *Freedom in the World 2010-Iran; Middle East Report 253-Winter 2009*, All the President's Women; BBC, *Iran backs first woman minister*, 3 september 2009.

³¹⁸ Artikel 300 wetboek van Strafrecht.

³¹⁹ Freedom House, *Women's Rights in the Middle East and North Africa 2010- Iran*, 3 maart 2010; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Iran Human Rights Documentation Center, *Silencing the Women's Rights Movement in Iran*, augustus 2010.

(Religieus) huwelijk

Een religieus huwelijk wordt niet altijd op papier vastgelegd. Als dit wel het geval is, wordt er veelal ‘ad hoc’ een document met pasfoto’s van het echtpaar uitgevaardigd. Een echtpaar kan een religieus huwelijk op een latere datum alsnog laten registreren door het tekenen van een verklaring bij een notaris of een rechtbank. Voor een scheiding van een religieus huwelijk geldt eveneens dat dit niet op papier hoeft te worden vastgelegd. Het is echter mogelijk bij een notaris of een rechtbank een ‘verklaring van afstand’ uit te vaardigen. De ontbinding van een wettig huwelijk geldt ook voor een eventueel religieus huwelijk.

Kledingvoorschriften en moraliteitscampagne

Van beide seksen wordt weliswaar geëist dat zij zich bescheiden kleden, maar voor vrouwen gelden strengere eisen. Bij vrouwen mogen slechts hun gezicht en handen zichtbaar zijn. Tevens mogen zij geen opzichtige make-up dragen. Overtreders van de kledingvoorschriften lopen het risico van geldboetes, hechtenis of zelfs geseling. Voorshands blijft het echter veelal bij een berisping en het advies de islamitische voorschriften te volgen. Al dit soort restricties zijn niet vastgelegd in wet- en regelgeving, hetgeen arbitrair optreden van de kant van de autoriteiten in de hand werkt, alsmede zelfcensuur bij de betrokken burgers.³²⁰

Gedurende de verslagperiode is de Iraanse overheid een nieuwe morele campagne begonnen, waarbij strenger en zelfs agressiever werd toegezien op de naleving van de kledingvoorschriften. Het aanhalen van de zedelijkheidsteugels in Iran (zoals het correct dragen van de hoofddoek, decent gekleed gaan,³²¹ niet al te vrolijke kleuren) raken vooral de middenklasse en de bovenlaag in de steden, die meer in aanraking komen met de westerse cultuur en levenswijze (*zie ook paragraaf 2.2*). Ook ‘rap’ muziek, erg populair onder de jonge mannelijke bevolking in Teheran, werd vanwege het openhartige karakter van teksten op sociale, politieke en seksuele thema’s als obscene beschouwd en verboden.

Mishandeling en (seksueel) geweld

Huiselijk geweld als zodanig is in Iran niet strafbaar gesteld. In geval van mishandeling (geweld binnen het huwelijk) kan in Iran aangifte worden gedaan bij de politie. Het slachtoffer kan zich wenden tot het politiebureau van het eigen district. Formeel kan een vrouw bij mishandeling naar de rechter gaan en dient er een strafzaak te worden geopend. Op basis van het wetboek van Strafrecht kan een

³²⁰ Freedom House, *Women’s Rights in the Middle East and North Africa 2010- Iran*, 3 maart 2010.

³²¹ Het niet decent gekleed gaan wordt aangeduid met de islamitische term ‘tabarroj’, d.w.z. het onthullen van iemands schoonheid en lichaamscontouren aan mannen waarmee men niet verwant is.

financiële vergoeding worden geëist (per gekwetst lichaamsdeel of louter om pure vergelding).³²²

Bij aangifte van huiselijk geweld door de vrouw (iets wat volgens bronnen in de praktijk zelden plaatsvindt), worden er doorgaans geen straffen uitgedeeld, maar wordt door de rechter bijvoorbeeld relatietherapie voorgesteld om het huwelijk zo nog een kans te geven.

Indien er wel strafvervolging plaatsvindt, moet er forensisch bewijs zijn van de verwondingen die de vrouw heeft opgelopen. Bij gebrek aan dit bewijs wordt geen strafvervolging ingesteld. In geval van bewijs zal de verdachte op basis van *talio* (vergelding) worden veroordeeld. Hij zal dan hoogstwaarschijnlijk bloedgeld moeten betalen, afhankelijk van de verwonde lichaamsdelen.

De vrouw kan vervolgens op basis van het vonnis naar een civiele rechter stappen om een echtscheiding aan te vragen. Indien het verzoek tot echtscheiding wordt gehonoreerd, verliest de vrouw mogelijk de voogdij over eventuele kinderen. Dit laatste weerhoudt vrouwen om daadwerkelijk aangifte van huiselijk geweld te doen.³²³

In de regel zoeken vrouwen bescherming bij hun eigen familie, maar vrouwen zijn in principe verplicht te verblijven op de door de echtgenoot aangegeven plaats. Vanuit de overheid is geen organisatie actief, die geweld tegen vrouwen tegengaat. Er zijn in Iran voor zover bekend geen opvangthuizen voor slachtoffers van huiselijk geweld. Wel zouden er volgens een bron in het hele land opvangthuizen voor vrouwen aanwezig zijn, die onderdak bieden aan dakloze vrouwen of prostituees.³²⁴ Ook zouden er ngo's zijn, die zich inzetten om geweld tegen vrouwen tegen te gaan.

Gedurende de verslagperiode was sprake van aanhoudende intimidatie, arrestatie, detentie en veroordeling van voorvechters van vrouwenrechten door Iraanse autoriteiten, vaak zonder enige strafrechtelijke grondslag. Veel activisten die zich inzetten voor de vrouwenrechten pleiten voor schrapping van voor vrouwen onderdrukkende en discriminerende wetgeving (*zie ook paragraaf 3.3.2 onder NGO's*).³²⁵ In mei 2010 werden vrouwenrechtenactivisten Shadi Sadr en

³²² Freedom House, *Women's Rights in the Middle East and North Africa 2010- Iran*, 3 maart 2010.

³²³ Zie ook Freedom House, *Women's Rights in the Middle East and North Africa 2010- Iran*, 3 maart 2010.

³²⁴ Freedom House, *Women's Rights in the Middle East and North Africa 2010- Iran*, 3 maart 2010.

³²⁵ Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010; Amnesty International Report 2010. Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices*

Mahboubeh Abbas-Gholizadeh veroordeeld tot respectievelijk 6 jaar gevangenisstraf en 74 zweepslagen en 2,5 jaar en 30 zweepslagen voor ‘*acting against national security, harming public order and resisting arrest in 2007*’. Beiden verblijven in het buitenland.³²⁶

Eerwraak

Eerwraak komt in Iran met name voor in de provincies West Azerbeidzjan, Kordestan, Kermanshah, Baluchistan en Khuzestan.³²⁷ Eerwraak speelt zich doorgaans af in de familiesfeer en betreft zaken die in de taboesfeer liggen en waarbij veelal de schande van de familie dient te worden uitgewist. De Iraanse overheid ontkent de problematiek. Indien een vader of grootvader in geval van eerwraak zijn (klein)kind doodt, wordt hij niet veroordeeld voor moord.³²⁸ Ook kan een echtgenoot ongestraft zijn vrouw en de betreffende man om het leven brengen, indien hij haar aantreft, terwijl zij gemeenschap heeft met een andere man.³²⁹ Hierin komt volgens een bron verandering, nu de overheid een wetswijziging voorbereidt, waardoor de man niet ongestraft blijft.

3.4.6 Minderjarigen³³⁰

De leerplicht in Iran geldt vanaf vijf tot dertien jaar. De lagere schoolperiode duurt normaliter vijf jaar.

Meerderjarigheid en handelingsbekwaamheid

In Iran zijn kinderen op jongere leeftijd meerderjarig dan dat ze handelingsbekwaam zijn. Volgens artikel 1210 van het wetboek van Familierecht worden jongens meerderjarig bij het bereiken van een leeftijd van vijftien volle

Iran 2009, 11 maart 2010. Freedom House, *Freedom in the World 2010-Iran*; Freedom House, *Women's Rights in the Middle East and North Africa 2010- Iran*, 3 maart 2010; Iran Human Rights Documentation Center, *Silencing the Women's Rights Movement in Iran*, augustus 2010. Zo zijn in Iran vrouwen uitgesloten van de meeste hoge regeringsfuncties. Ook mogen zij geen rechter zijn en hebben zij niet dezelfde rechten als mannen ten aanzien van trouwen, scheiden, de voogdij over kinderen en erfenissen. Voorts telt de getuigenis van een vrouw voor een rechtbank minder zwaar dan die van een man.

³²⁶ Amnesty International, *From Protest to Prison: Iran one year after the election*, juni 2010.

³²⁷ Freedom House, *Women's Rights in the Middle East and North Africa 2010- Iran*, 3 maart 2010.

³²⁸ Artikel 220 wetboek van Strafrecht: ‘*If a father – or his male ancestors – kills his child, he will not be condemned for a murder.*’; artikel 1179 Burgerlijk wetboek: ‘*Parents have the right to punish their children within the limits prescribed by law.*’

³²⁹ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; Iran Human Rights Documentation Center, *Silencing the Women's Rights Movement in Iran*, augustus 2010.

³³⁰ Zie ook paragraaf 3.4.7 van het algemeen ambtsbericht Iran van 18 juni 2007.

maanjaren, meisjes bij een leeftijd van negen volle maanjaren.³³¹ Vanaf deze leeftijden geldt ook de strafrechtelijke aansprakelijkheid.³³²

Zo is het personen onder de vijftien jaar verboden om te werken (enige uitzonderingen in de wet, zoals landbouw, daargelaten). Niettemin vindt kinderarbeid plaats.³³³ Statistieken ten aanzien van kinderarbeid zijn niet beschikbaar, maar volgens een bron is sprake van een toename. Tevens is het pas vanaf achttien jaar toegestaan zelfstandig een financiële transactie te verrichten, tenzij een persoon jonger dan achttien jaar van de rechtbank een verklaring heeft gekregen dat hij/zij daartoe capabel is. In de verslagperiode hebben zich geen nieuwe ontwikkelingen voorgedaan met betrekking tot rechten en plichten van minderjarigen.

Opvangmogelijkheden

In Iran bestaat een opvangsysteem voor kinderen die geen ouders meer hebben. Zij worden in beginsel opgevangen door familieleden. Minderjarigen die vanwege omstandigheden niet langer bij familieleden kunnen verblijven, kunnen worden ondergebracht in opvangtehuizen of bij pleeggezinnen.

Iran had in de vorige verslagperiode ongeveer 475 'family-based foster care centers'. Dit zijn zowel overheidsinstellingen als ngo's, die alle onder het Iraanse ministerie van Welzijn vallen. Recente cijfers zijn niet bekend. Bekend is evenmin hoeveel kinderen gedurende de verslagperiode in deze opvangtehuizen verbleven. De behoefte aan zorg is in de praktijk groter dan het aantal beschikbare opvangtehuizen.

De kwaliteit van de opvangtehuizen en de voorzieningen zijn over het algemeen niet adequaat en verschillen bovendien per opvangtehuis. Met name de capaciteit om de kinderen de vereiste zorg te bieden ontbreekt veelal.

³³¹ World Jewish Congress, *UPR Submission to the Office of the High Commissioner*, 7th Session, februari 2010. De leeftijd op de *shenasnameh* en in het paspoort is gerekend in zonnejaren.

³³² World Jewish Congress, *UPR Submission to the Office of the High Commissioner*, 7th Session, februari 2010; Iran Human Rights Documentation Center, *Silencing the Women's Rights Movement in Iran*, augustus 2010.

³³³ World Jewish Congress, *UPR Submission to the Office of the High Commissioner*, 7th Session, februari 2010; US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010.

4 Migratie

4.1 Migratiestromen

Migratie naar Iran

Mensen uit Bangladesh, Afghanistan en Pakistan proberen regelmatig illegaal de grens met Iran over te steken, ofwel met het doel zich daar te vestigen of, in de meeste gevallen om door te reizen naar omliggende Arabische staten (smokkelactiviteiten spelen hierbij een grote rol). De meest gebruikte overgangsplaatsen zijn gelegen in de provincie Sistan-Baluchestan en rond de Golf van Oman. Als ze bij de grens worden opgepakt, worden ze in speciale kampen ondergebracht in afwachting van hun terugkeer naar het land van herkomst. In sommige gevallen worden ze voor de rechter gedaagd en krijgen een boete opgelegd.

Migratie uit Iran

Vanwege sociaal-economische redenen (onder andere hoge werkloosheid) en de slechte economische vooruitzichten is de wens Iran te verlaten groot, zeker onder jongeren. De meeste Iraniërs die Iran verlaten hebben, bevinden zich in de Verenigde Staten, Canada, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Frankrijk, de Verenigde Arabische Emiraten en Zweden.

4.2 Activiteiten van internationale organisaties

In Iran zijn diverse internationale (hulp)organisaties actief, waaronder de *United Nations High Commissioner for Refugees* (UNHCR), *United Nations Development Programme* (UNDP), *United Nations Office on Drugs and Crime* (UNODC), *United Nations Children's Fund* (UNICEF), *United Nations World Food Programme* (WFP), het *Internationale Comité van het Rode Kruis* (ICRC), *Médecins Sans Frontières*, *Médecins du Monde* en *International Organization for Migration* (IOM).

De activiteiten van UNHCR in Iran richten zich op de opvang en gefaciliteerde terugkeer naar Afghanistan en Irak van personen die eerder uit die landen zijn gevlucht.

Afghaanse vluchtelingen

Iran telt ruim 1 miljoen geregistreerde Afghaanse vluchtelingen (*Panahandegan*) in Iran, die onder het mandaat van UNHCR vallen. Het merendeel verblijft in stedelijke gebieden. 40.000 van de geregistreerde Afghaanse vluchtelingen verblijven in vluchtelingenkampen in Iran onder toezicht van het onder het ministerie van Binnenlandse Zaken vallende *Bureau for Aliens and Foreign*

Immigration Affairs (BAFIA). Het *World Food Programme* voorziet hen van voedsel. Naast deze geregistreerde vluchtelingen bevinden zich nog circa 2 tot 2,5 miljoen niet-geregistreerde Afghaanse vluchtelingen in Iran ('*illegalen*' volgens de Iraanse autoriteiten).

Veel Afghaanse vluchtelingen zijn de facto geïntegreerd in de Iraanse samenleving en leveren een aanzienlijke bijdrage in verschillende sectoren van de Iraanse economie. Ongeveer 70% van de geregistreerde Afghaanse (en Iraakse) vluchtelingen verblijft reeds tussen de 20-30 jaar in Iran.³³⁴ Veel Afghanen die door de jaren heen zijn gerepatriëerd naar Afghanistan, keren sinds enkele jaren weer terug naar Iran. Iran beschouwt hen als illegale, economische migranten en neemt tegenwoordig niemand uit Afghanistan meer als vluchteling op in Iran. De huidige groep geregistreerde Afghaanse vluchtelingen in Iran betreft de 'oude caseload'. Vanwege de huidige veiligheidssituatie en het ontbreken van werkgelegenheid in Afghanistan is er voor veel Afghanen geen uitzicht op terugkeer.

Birth registration paper

Kinderen van vluchtelingen die voor 2001 naar Iran zijn gevlucht, worden sinds begin 2009 bij hun geboorte geregistreerd. Dit gebeurde voorheen pas op de leeftijd van vijf jaar. Het betreft hier nog geen officieel geboortecertificaat, maar een '*birth registration paper*', dat ook door lokale ziekenhuizen en artsen kan worden afgegeven. UNHCR blijft er naar streven om kinderen van vluchtelingen ook van een officieel geboortecertificaat te voorzien, aangezien dit belangrijke juridische gevolgen heeft. Hetzelfde geldt voor de afgifte van overlijdensakten. In theorie leidt het niet hebben van een officieel geboortecertificaat, de *shenasnameh*, tot verlies van alle civiele en sociale rechten, zoals de mogelijkheid om naar school te gaan, medische hulp te krijgen of formele handelingen te verrichten. In de praktijk hebben kinderen van Afghaanse vluchtelingen doorgaans geen *shenasnameh* omdat zij niet (ook) de Iraanse nationaliteit hebben, maar kunnen zij op basis van hun *Amayesh* kaarten wel onderwijs volgen. Reizen naar het buitenland of het huren van een huis is daarentegen weer niet mogelijk zonder *shenasnameh*. Sinds september 2009 is het ongedocumenteerde Afghaanse kinderen op basis van een presidentieel decreet toegestaan onderwijs te volgen op Iraanse staatsscholen. Het presidentieel decreet, dat niet openbaar is gemaakt, is geldig tot eind 2010.³³⁵ De implementatie van het decreet in de praktijk is onzeker wegens onder meer capaciteitsgebrek op scholen en de wil en mogelijkheid (moeten vaak werken, gebrek aan financiële middelen) van Afghaanse kinderen om naar school te gaan.

³³⁴ US State Department, *Country Report on Human Rights Practices Iran 2009*, 11 maart 2010; UNHCR, *2010 UNHCR country operations profile- Islamic Republic of Iran*, via www.unhcr.org, geraadpleegd op 3 augustus 2010.

³³⁵ UNICEF Iran, *Programme Progress Report 2009*.

Herregistratie Afghaanse vluchtelingen

In 2008 begon de Iraanse regering met het herregistreren van alle Afghaanse vluchtelingen in Iran ('*Amayesh III*'). Dit project is inmiddels afgerond. De geregistreerde Afghaanse vluchtelingen krijgen een verblijfsvergunning ('*Amayesh*') voor zes maanden, die iedere zes maanden moet worden verlengd. De startdatum van deze kaarten is de printdatum. Het gebeurt vaak dat er al twee maanden zijn verlopen, wanneer de vluchteling de verblijfskaart in bezit krijgt. Mocht een vluchteling door omstandigheden een verblijfskaart hebben gemist, dan is het niet meer mogelijk om een verblijfs- of werkvergunning in Iran te krijgen. UNHCR pleit ervoor de geldigheid van de verblijfsvergunning te verlengen naar een jaar (net zoals het geval is met betrekking tot Iraakse vluchtelingen). De verblijfskaarten zijn niet gratis. Om een kaart te krijgen moet de vluchteling een bewijs van betaling van de gemeentelijke belasting overleggen. De hoogte van dit bedrag verschilt per gemeente. BAFIA heeft categorieën ingesteld van vluchtelingen die niet hoeven te betalen (zoals kwetsbare en arme vluchtelingen).

Volgens opgaaf van BAFIA was de deadline voor vervanging van de *Amayesh III* kaart door een *Amayesh IV* kaart verlengd tot 22 juli 2009. Na deze datum verloor iedere *Amayesh III* kaart zijn geldigheid.

Inmiddels zijn de *Amayesh IV* kaarten eveneens niet langer geldig. Deze kaarten hadden een geldigheidsduur van zes maanden, geldig vanaf twee maanden na de ingangsdatum van 4 april 2009 (gedurende die periode werden de kaarten verstrekt). Voor zover bekend hebben 1.220.337 Afghanen een *Amayesh IV* kaart ontvangen. De verstrekking van de *Amayesh V* kaarten is begonnen in november 2009. Later in de zomer van 2010 zal gestart worden met de afgifte van de *Amayesh VI* kaarten. Naar verluidt zullen de *Amayesh VII* kaarten vingerafdrukken gaan bevatten.

Afghaanse burgers die in Iran verblijven, kunnen naast een *Amayesh* kaart tevens met behulp van hun paspoort en visum aantonen dat zij legaal in Iran verblijven. Afghaanse vluchtelingen die legaal in Iran verblijven kunnen hun verblijfstitel verliezen:

- wanneer ze hun *Amayesh* kaart niet tijdig vernieuwen;
- wanneer ze naar een 'no-go area' gaan of niet binnen de gestelde termijnen een 'no-go-area' verlaten³³⁶;
- wanneer ze handelingen verrichten die de staatsveiligheid in gevaar brengen of illegale activiteiten ontplooiën.³³⁷

³³⁶ Doorgaans leidt overtreding niet alleen tot verlies van de verblijfstitel, maar heeft het ook arrestatie en deportatie naar Afghanistan tot gevolg.

³³⁷ Of betrokkene uiteindelijk zijn verblijfstitel verliest is afhankelijk van het besluit van de autoriteiten.

Ten aanzien van de vraag of Iran Afghanen die het land hebben verlaten en op dat moment legaal waren weer toelaat, zijn de bronnen niet eenduidig. Aannemelijk is dat besluiten hieromtrent per geval worden gezien en kunnen verschillen. De bronnen zijn evenmin eenduidig ten aanzien van de vraag of een legaal in Iran verblijvende Afghaan toestemming nodig heeft van de Iraanse autoriteiten indien hij naar het buitenland vertrekt. Aannemelijk is dat besluiten hieromtrent per geval worden gezien en kunnen verschillen.

Er vinden nog deportaties plaats van illegale Afghanen vanuit Iran naar Afghanistan. Dit treft zowel (volwassen) mannen en vrouwen als kinderen. In 2009 zijn ongeveer 500.000 illegale Afghaanse vluchtelingen gedeporteerd naar Afghanistan. Het merendeel komt weer terug naar Iran, doorgaans via netwerken van mensensmokkelaars. Er zouden drie keer zoveel Afghanen terugkeren naar Iran, dan er gedeporteerd worden. Deportatie van geregistreerde Afghaanse vluchtelingen doet zich niet vaak voor (50-100 per jaar) en betreft met name de geregistreerde Afghaanse vluchtelingen in *no-go-area*'s.

Werkvergunningen

Sinds januari 2009 worden werkvergunningen aan geregistreerde Afghaanse vluchtelingen in Iran afgegeven. Alle mannen tussen de 18 en 60 jaar, die geen mentale of fysieke handicap hebben, werden uitgenodigd een werkvergunning aan te vragen. Voor vrouwen was het optioneel.³³⁸ Het gaat hierbij wel om een vergunning voor het uitoefenen van een beperkte selectie van beroepen (onder meer in de bouw) aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Met zo'n werkvergunning hebben vluchtelingen recht op dezelfde diensten van de overheid die gelden voor Iraniërs. Een werkvergunning wordt afgegeven voor een periode van een jaar, waarna het weer verlengd kan worden. Het tarief van de werkvergunning is hoog en bedraagt sinds vorig jaar 500 USD. Verlenging kost 300 USD. Vanwege de hoge kosten werken veel Afghanen illegaal. Hoeveel werkvergunningen inmiddels zijn afgegeven, is niet bekend. Werkvergunningen worden zowel aan vrouwen als mannen afgegeven.

Werkgevers worden door inspecteurs van het ministerie van Arbeid gecontroleerd op de werkvergunningen van hun werknemers. Het werken zonder werkvergunning kan bij geregistreerde Afghaanse vluchtelingen leiden tot een boete. Het risico van werken zonder werkvergunning voor een niet-geregistreerde (illegale) vluchteling is deportatie. In de praktijk hangt het van de controlerende autoriteiten af wat de consequenties zijn van het werken zonder werkvergunning. Werkgevers nemen in de praktijk naar verluidt doorgaans eerder een illegale jonge Afghaanse man in dienst dan een geregistreerde Afghaanse vluchteling van de

³³⁸

UNHCR, 2010 UNHCR country operations profile- Islamic Republic of Iran, via www.unhcr.org, geraadpleegd op 3 augustus 2010.

oudere generatie. De laatste zou geen baan in de bouw ambiëren, terwijl de jonge Afghaanse man beter past in het profiel van een bouwmedewerker.

'No go area's (nga's)

Sinds 2007 hebben de autoriteiten 24 'no go area's' (nga's) voor vluchtelingen ingesteld. Inmiddels is meer dan de helft van de oppervlakte van Iran een nga. De nga's worden vooral in de grensgebieden ingesteld als veiligheidsmaatregel tegen drugsmokkel en criminaliteit. In het grensgebied met Afghanistan worden daarnaast ook muren en grachten aangelegd om de smokkel tegen te gaan. Dit zorgt er dan in de praktijk weer voor dat Afghaanse vluchtelingen in geval van crisis niet gemakkelijk de grens meer over kunnen. Vluchtelingen in een nga krijgen vaak de keuze tussen vestiging elders of vrijwillige terugkeer naar Afghanistan onder toezicht van UNHCR. Het negeren van beide opties kan leiden tot deportatie van de vluchteling. Voor zover bekend zijn in dit verband reeds een honderdtal personen gedeporteerd naar Afghanistan. Er zijn gedurende de verslagperiode geen nga's bijgekomen dan wel opgeheven.

Iraakse vluchtelingen

Er verblijven ongeveer 40.000 tot 50.000 geregistreerde Iraakse vluchtelingen in Iran. Zij zijn geïntegreerd in de Iraanse samenleving en hebben een betere positie dan Afghaanse vluchtelingen. In tegenstelling tot Afghaanse vluchtelingen kunnen Iraakse vluchtelingen zonder voorafgaande toestemming van BAFIA toegang krijgen tot medische voorzieningen. Daarnaast krijgen Iraakse vluchtelingen een verblijfsvergunning (*Amayesh*) voor een jaar, in plaats van zes maanden voor Afghaanse vluchtelingen. Het mandaat van UNHCR strekt zich slechts uit tot gedocumenteerde Irakese vluchtelingen.

Overige vluchtelingen

Volgens opgave van de Iraanse autoriteiten zouden nog zo'n 30.000 vluchtelingen van diverse andere nationaliteiten (waaronder Tadjieken, Bosniërs, Azeri, Eritreërs, Somaliërs, Bengalezen en Pakistani) in Iran verblijven. UNHCR heeft geen toegang tot hen en beschikt niet over verdere informatie.

Terugkeer naar Iran van uitgeprocedeerde Iraanse asielzoekers

UNHCR neemt geen positie in met betrekking tot gedwongen terugkeer van uitgeprocedeerde afgewezen Iraanse asielzoekers.

Opvang in de regio

Turkije

Veel (dissidente) Iraniërs zijn als gevolg van de onrust en toegenomen repressie tijdens de overheid na de presidentsverkiezingen van juni 2009 Iran (tijdelijk) naar Turkije gevlucht. Gedurende de verslagperiode waren er in toenemende mate

berichten dat deze personen in Turkije slachtoffer zijn geworden van intimidatie, bedreiging en mishandeling door de Iraanse veiligheidsdienst.³³⁹ De Iraanse veiligheidsdienst is voor zover bekend actief in Turkije.

³³⁹

The Guardian, *Woman who fled after Iran's summer unrest tells of 'revenge' attack in Turkey*, 17 december 2009; The Guardian, *Iranian protesters claim intimidation in Turkey*, 3 december 2009.

Bijlage(n)

I Lijst van geraadpleegde bronnen

Amnesty International,

- *Iran: End discrimination against the Kurdish minority*, 30 juli 2008
- *Report 2010 – Iran*
- *‘Shocking’ execution of Iran protestors condemned*, 28 januari 2010
- *Death sentences and executions in 2009*, maart 2010
- *From protest to prison: Iran one year after the election*, juni 2010
- *Iran: “Review” of stoning death sentence: Sakineh Mohammadi Ashtiani: further information*, 9 augustus 2010
- *Sentences against jailed Iranian religious minority leaders condemned*, 10 augustus 2010
- *Students languish in jail as academic year starts*, 22 september 2010

Arseh Sevom, *Attack on civil society in Iran: report 2005-2010*, 8 juni 2010

Article IX, *Article 19’s submission to the UN Universal Periodic Review of Islamic Republic Iran, For the Consideration at the seventh session of the UPR Working Group in 2010*, 28 augustus 2009

Baha’i International Community United Nations Office, *Individual UPR Contribution Iran (Islamic Republic of)*, februari 2010

British Ahwazi Friendship Society, *Human Rights and the Ahwazi Arabs*, juli 2007

CIA, *World Factbook Iran*, geraadpleegd 4 februari 2010

Committee to Protect Journalists, *Attacks on the Press: Iran*, 16 februari 2010

Congressional Research Service (CRS), *Iran: U.S. concerns and policy responses*, 6 januari 2010

Economist Intelligence Unit (EIU), *Country Reports Iran*, december 2009-september 2010

Fédération internationale des Ligues de Droits de l’Homme/ International Federation for Human Rights (FIDH),

- *Bloodbath feared in Iran*, 28 december 2009
- *Iran: political opponents face execution*, 12 januari 2010
- *Stop the repression against Bahai*, 11 februari 2010
- *Iran death penalty. A state terror policy- Special edition for the 4th World Congress against the death penalty*, 16 maart 2010

Freedom House,

- *Freedom in the World 2010 – Iran*, 12 januari 2010
- *UPR Stakeholder Submission- Iran for the Universal Periodic Review of the Islamic Republic of Iran, scheduled to take place in February 2010*
- *Women's Rights in the Middle East and North-Africa 2010- Iran*, 3 maart 2010

GlobalSecurity.org, *Niruyeh Moghavemat-e Basij – Mobilized Resistance Force*, 30 juli 2009

Home Office UK Border Agency, *Country of Origin Information Report – Iran*, 26 januari 2010

Human Rights Watch,

- *Iran: Freedom of expression and association in the Kurdish regions*, januari 2009
- *Iran: Stop harassing Shirin Ebadi*, 10 december 2009
- *World Report 2010 – Iran*
- *Iran: end persecution of peaceful activist*, 9 januari 2010
- *Iran: Prosecute Mortazavi for detention deaths*, 13 januari 2010
- *The Islamic Republic at 31: post-election abuses show serious human rights crisis*, februari 2010
- *Iran: crackdown's torrent of abuse*, 10 februari 2010
- *Iran: End persecution of Bahai's*, 23 februari 2010
- *Indict or free filmmakers*, 13 maart 2010
- *Iran: new coordinated attack on human rights groups*, 24 maart 2010
- *Barring the Bahais*, 13 april 2010
- *Executed dissidents 'tortured to confess'*, 11 mei 2010
- *Iran/Iraq: Iranian attacks should not target Iraqi civilians*, 12 juli 2010
- *Iran: Free baha'i leaders*, 10 augustus 2010

Iran Human Rights Documentation Center, *Silencing the Women's Rights Movement in Iran*, augustus 2010

Journal of Conflict & Security Law (2010), *The obligations due to former 'Protected Persons' in conflicts that have ceased to be international: The People's Mujahedin Organization of Iran*, Vol. 15 No. 1, 117-139

Middle East Report 253-Winter 2009, *All the President's Women*

Minority Rights Group International, *State of the world's minorities and indigenous peoples 2010 – Iran*, 1 juli 2010

The Observatory for the Protection of Human Rights, *Steadfast in protest. Annual report 2010: Iran*, 13 september 2010

Organisation Mondiale Contre la Torture,

- *Arbitrary detention of five members of the "One Million Signatures" Campaign*, 6 januari 2010
- *Arbitrary detention of Messrs. Kaveh Ghasemi Kermanshahi and Maziar Samii*, 5 februari 2010
- *Release of one human rights defender, while others remain detained!*, 15 maart 2010
- *Arbitrary arrest of Ms. Nasrin Sotoudeh*, 7 september 2010

Oxford Analytica,

- *Iran: Fragmented opposition poses little threat*, 12 mei 2008
- *Iran: IRGC reorganisation increases resilience*, 4 november 2008
- *Iran: Ashura protests could mark a turning point*, 31 december 2009
- *Iran: Future opposition leaders may be more radical*, 28 april 2010

The Punishments of Crimes of the Armed Forces Act or the Military Penal Code (*Official Gazette No. 17168 dated 12/11/1383 (31 January 2004), approved by the Parliament on 30.12.2003, ratified by the Guardian Council on 15.01.2004*)

Refugee Board of Canada,

- *Treatment by Iranian authorities of relatives of persons who have left Iran and claimed refugee status, including former members of the Bureau of National Security and Intelligence (SAVAK), of a Fedayeen organization, or opposition protestors*, 4 januari 2010
- *Student protests in Iran: treatment by Iranian authorities of student protesters (December 2007-December 2009)*, 5 januari 2010

Reporters Without Borders,

- *Witnesses of yesterday's bloodbath arrested or censored*, 28 december 2009
- *Iran is world's biggest prison for journalists again*, 6 januari 2010
- *Two bloggers face possible death penalty*, 28 januari 2010
- *New round of Stalinist-style trials gets under way*, 3 februari 2010
- *Number of journalists and netizens in prison now tops 65*, 9 februari 2010
- *Worldwide Press Freedom Index 2009*, 12 maart 2010
- *Countries under surveillance: Iran*, 12 maart 2010
- *Enemies of the internet 2010*, 18 maart 2010
- *Using skilfully devised strategy, regime's repressive policies succeed*, 8 juni 2010

Sharia Incorporated, *A Comparative Overview of the Legal Systems of Twelve Muslim Countries in Past and Present*, Jan Michiel Otto, Leiden University Press, 2010

Tweede Kamer der Staten-Generaal, *Antwoorden van minister Verhagen (Buitenlandse Zaken) op de Vragen van het lid Van Bommel (SP) over executies in Iran*, 17 februari 2010

United Nations, Committee on the Elimination of Racial Discrimination, *Consideration of reports submitted by State parties under article 9 of the convention: Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Seventy-seventh session, 2-27 August 2010*, 27 augustus 2010

UNHCR, *Refworld*

UNICEF Iran, *Programme Progress Report 2009*

U.S. Department of State, *Country Reports on Terrorism – 2008*, 30 april 2009

U.S. Department of State, *International Religious Freedom Report Iran – 2009*, 26 oktober 2009

U.S. Department of State, *Country Reports on Human Rights Practices Iran – 2009*, 11 maart 2010

World Jewish Congress, *UPR Submission to the Office of the High Commissioner, 7th session*, februari 2010

Van onze correspondent. Standplaats Teheran, Carolien Omidi, KIT
Publishers-Amsterdam, 2009

Nieuwsberichten

Agence France-Presse (AFP)
Algemeen Nederlands Persbureau (ANP)
Associated Press (AP)
BBC News
BBC Middle East
Deutsche Presse Agentur (DPA)
Financieel Dagblad
Global Insight – Country Intelligence – Analysis
Institute for War & Peace Reporting (IWPR)
Le Figaro
Le Monde
NRC Handelsblad
NRC Next
Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL)
Reformatorisch Dagblad
Reuters
The Guardian
The Independent
The International Herald Tribune
The New York Times
The Washington Post
Times Online
Trouw

Websites

www.cia.gov
www.elsevier.nl
www.ethnologue.com
www.fidh.org
www.globalsecurity.org
www.ohchr.org
www.reliefweb.int
www.rsf.org
www.state.gov
www.treaties.un.org
www.unhcr.org
www.unhchr.ch

II Talen en dialecten in Iran

Taal/dialect	Gesproken in	Etnisch/religieus
Azeri (Turks)	Oost en West Azarbaijan, Ardebil, Zanzan, delen van Qazvin	Etnisch
Kurdisch	Kermanshah	Etnisch
Balouchi	Sistan en Balouchestan	Etnisch
Arabisch (lokaal)	Khouzestan	Etnisch
Gilaki	Gilan	Etnisch
Mazandarani	Mazandaran	Etnisch
Taleshi	Talesh streek in West Gilan	Etnisch
Lori	Lorestan	Etnisch
Turkmeens	Golestan	Etnisch
Armeens	Armeense gemeenschappen verspreid over het land; meeste in Teheran, Isfahan, Azarbaijan Shiraz en Gilan	Etnisch/Religieus
Assyrisch	Assyrische minderheden verspreid over het land (de meeste in westelijke gebieden)	Etnisch/Religieus

III Kaart Iran

